

งานศิลปหัตถกรรม ลาวแอ้ง

บ้านหนองแม่น้อย ลพบุรี

วารสารศิลปวัฒนธรรม

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ผศ.ดร.จุติรัช อนุกุล

งานศิลปศึกษาการรบบลาวเจ๊ว บ้านคนองเมืองขอนแก่น

บรรณาธิการอำนวยการ

ผศ.ดร.จุติวิธ อมกุล

ผู้อำนวยการสำนักศิลปและวัฒนธรรม

กองบรรณาธิการ

อาจารย์ภาณุภูมิ เจริญวัฒน์

รองผู้อำนวยการสำนักศิลปและวัฒนธรรม

อาจารย์ณัฐพร ปะจางแพง

รองผู้อำนวยการสำนักศิลปและวัฒนธรรม

นางสาวดวงดา วิเศษกำธร

หัวหน้าสำนักพิมพ์อำนวยการ

นางสาวณัฐวิธรัตน์ จอกไม้งาม

เจ้าหน้าที่บริหารทั่วไป

นางสาวสุติมา อ่อนนิรันดร์

เจ้าหน้าที่บริหารทั่วไป

นายสุชาติ อ่อนสันศักดิ์

ผู้ปฏิบัติงานบริหาร

พิมพ์ครั้งที่ 2

2564

จำนวน

300 เล่ม

ISBN :

978-974-283-005-2

จัดพิมพ์โดย : สำนักศิลปและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

321 ถนนรอยมหาราช ต.จตุรพักตร

อ.เมือง จ.เลย

โทรศัพท์

พิมพ์ที่

บริษัท พี.เอ.อี.พี. จำกัด

4 ซ.อินท 7 อ.อินท แขวงบางนาพรุ

เขตบางนาพรุ กรุงเทพฯ 10700

โทรศัพท์ 0-2881-9890

ทำเนียบสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์มีพันธกิจ
ด้านสนับสนุนส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ศึกษา ค้นคว้า วิจัย สนับสนุนการสร้างสรรค์
งานศิลปะและให้บริการวิชาการด้านวัฒนธรรม การศึกษารวบรวมองค์ความรู้
ของท้องถิ่นเป็นภารกิจหนึ่งของสำนักศิลปะและวัฒนธรรม เพื่อเป็นการอนุรักษ์
ภูมิปัญญาที่มีมาแต่เดิมและสืบทอดำเนินต่อไปให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ ให้เห็นคุณค่า
ของความเป็นไทย

การจัดตั้งสำนักศิลปะและวัฒนธรรม สำนักศิลปวัฒนธรรม สถาบันของเมือง
ชลบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับ วิถีรูปแบบ ความเป็น
มาของงานศิลปวัฒนธรรม สถาบันฯ บ้านหนองเมือง ชลบุรี ที่กำลังจะสูญหายไป

ขอขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดตั้งสำนักศิลปะและวัฒนธรรม เพื่อเป็นประโยชน์
กับผู้ที่สนใจต่อไป

สศว. เทพสตรี

คำนำ

งานศิลปหัตถกรรมมีความเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกชาติทุกเผ่าพันธุ์ เนื่องจากการดำเนินชีวิตของมนุษย์จะต้องเกี่ยวข้องกับปัจจัย ๔ อันได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค มนุษย์รู้จักคิดค้นประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานดังกล่าว งานศิลปหัตถกรรมจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิถีชีวิต ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน และยังเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้เป็นอย่างดี การสร้างสรรค์งานศิลปหัตถกรรมเป็นการนำเอาความรู้ด้านต่างๆ มาประยุกต์รวบรวมเข้าไว้ด้วยกันอย่างมีเอกภาพ เช่นความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ปรัชญา และสุนทรียศาสตร์ เป็นต้น เหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการและภูมิปัญญาอันชาญฉลาดของมนุษย์แต่ละเผ่าพันธุ์

ในกลุ่มจังหวัดลพบุรีมีกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มด้วยกันได้แก่กลุ่ม ลาว ไทยพวน มอญ จีน ไทยเบ๊ และลาวเงี้ยว สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเงี้ยว คือกลุ่มลาวที่มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่เวียงจันทน์และหลวงพระบาง ได้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในภาคกลางของประเทศไทยมากกว่า ๑๘๕ ปี โดยถูกกวาดต้อนมา รวมถึงการสมัครใจในการโยกย้ายถิ่น การอพยพครั้งสำคัญอยู่ในช่วงสงครามกับเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ (พ.ศ. ๒๓๖๙ - ๒๓๗๑) ที่มีการกวาดต้อนชาวลาวจากหัวเมืองพวน เมืองเชียงขวาง เมืองเวียงจันทน์ เมืองหลวงพระบาง เข้ามาตั้งถิ่นฐานที่ ลพบุรี สระบุรี สิงห์บุรี เป็นจำนวนมาก

ผลงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเงี้ยว บ้านหนอง
เมืองจังหวัดลพบุรี มีความสวยงาม มีอัตลักษณ์เฉพาะตนซึ่งสิ่งเหล่านี้กำลังจะ
สูญหายไป ในขณะที่ดังกล่าวยังไม่มีผู้ทำการศึกษารวบรวมมาก่อน ดังนั้นผู้เขียน
จึงได้ศึกษารวบรวมผลงานศิลปหัตถกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเงี้ยว บ้านหนอง
เมืองจังหวัด ลพบุรี เพื่อองค์ความรู้ดังกล่าวจะได้มีการสืบสาน อนุรักษ์ สืบทอด
ให้รู้จักกันแพร่หลายมากขึ้น

ผศ.ดร. จุติรัช อนุกุล

ศิลปะพื้นบ้าน

ความหมายของศิลปะพื้นบ้าน (Folk Art)

ศิลปะพื้นบ้าน (Folk Art)

มีนักวิชาการด้านศิลปะพื้นบ้านซึ่งได้ให้ความหมายของศิลปะพื้นบ้านไว้ดังนี้

ศิลปะพื้นบ้าน หมายถึง ผลงานสำเร็จของชาวบ้านที่มีคุณค่าทางศิลปะพอสมควร เป็นการบ่งบอกให้เห็นถึงความเฉลียวฉลาดของช่างระดับพื้นบ้านที่สามารถแก้ปัญหาธรรมดาๆ ให้ดูดี มีลักษณะสืบทอดกันมาต่อหลายชั่วอายุคน ส่วนใหญ่จะเป็นผลงาน ทางเครื่องมือเครื่องใช้ในการยังชีพ และจรรโลงใจในพุทธศาสนา ผลิตผลของงานศิลปะพื้นบ้าน จึงเน้นหนักในทางประโยชน์ใช้สอยเป็นจุดใหญ่ ความงามจึงแสดงออกมาจากความเรียบง่าย ชื่อ ไม่รกรุงรังหรือมากเกินไปด้วยการตกแต่งจนเกินเลย

ศิลปะพื้นบ้าน หมายถึง ผลงานศิลปะที่ชาวบ้านหรือกลุ่มคนในกลุ่มชนในแต่ละพื้นที่ประดิษฐ์สร้างขึ้นตามความจำเป็น และความรู้สึกรู้สึกเห็นตนเองเพื่อตอบสนองความต้องการในด้านการดำรงชีวิต และความต้องการคุณค่าด้านความงาม ผลงานเป็นศิลปะพื้นบ้าน หรือศิลปกรรมพื้นถิ่น และหัตถกรรมพื้นบ้าน ซึ่งมีลักษณะเป็นงานช่างฝีมือหรือช่างศิลป์ และอาจเรียกว่าเป็นงานศิลปหัตถกรรม

ศิลปะพื้นบ้าน ยังหมายถึง ผลงานศิลปะที่ใช้วัสดุพื้นถิ่น ในการประดิษฐ์สร้าง ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ คือ ความคิด ฝีมือ ความเรียบง่าย ประโยชน์ใช้สอย และความงามบนพื้นฐานของธรรมชาติแวดล้อม สังคมขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อ ศิลปะพื้นบ้านจึงมีความหมายต่อการดำรงชีวิต และมีคุณค่าต่อการบำรุงขวัญ เป็นศิลปกรรมที่มีการศึกษาและสืบสานที่เป็นไปในเชิงวัฒนธรรม (ศิลปะพื้นบ้าน. ๒๕๕๗. ออนไลน์)

วิโรฒ ศรีสุโร (๒๕๓๘: ๘๖) ให้ความหมายว่า เป็นผลงานสำเร็จของชาวบ้านที่มีคุณค่าทางศิลปะพอสมควร เป็นการบ่งบอกให้เห็นถึงความเฉลียวฉลาดของช่างระดับพื้นบ้าน ที่สามารถแก้ปัญหาธรรมดาๆ ให้ออกดี มีลักษณะสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ส่วนใหญ่จะเป็นผลงาน ทางเครื่องมือเครื่องใช้ในการยังชีพ และจรรโลงใจในพุทธศาสนา ผลิตผลของงานศิลปะพื้นบ้าน จึงเน้นหนักในทางประโยชน์ใช้สอยเป็นจุดใหญ่ ความงามจึงแสดงออกมาจากความเรียบง่าย ชื่อ ไม่กรุงรัง หรือมากไปด้วยการตกแต่งจนเกินเลย

มโน พิสุทธิรัตนานนท์ (๒๕๓๙: ๔) ได้กล่าวว่า หมายถึง ผลงานศิลปะที่ชาวบ้านหรือกลุ่มคนในกลุ่มชนในแต่ละพื้นที่ถิ่นประดิษฐ์สร้างขึ้นตามความจำเป็น และความรู้สึกนึกเห็นตนเอง เพื่อตอบสนองความต้องการในด้านการดำรงชีวิต และความต้องการคุณค่าด้านความงาม ผลงานเป็นศิลปะพื้นบ้านหรือศิลปกรรมพื้นถิ่น และหัตถกรรมพื้นบ้าน ซึ่งมีลักษณะเป็นงานช่างฝีมือหรือช่างศิลป์ และอาจเรียกว่าเป็นงานศิลปหัตถกรรมและยังหมายถึง ผลงานศิลปะที่ใช้วัสดุพื้นถิ่น ในการประดิษฐ์สร้าง ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ คือ ความคิด ฝีมือ ความเรียบง่าย ประโยชน์ใช้สอย และความงามบนพื้นฐานของธรรมชาติ แวดล้อม สังคม ขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อ ศิลปะพื้นบ้านจึงมีความหมายต่อการดำรงชีวิต และมีคุณค่าต่อการบำรุงขวัญ เป็นศิลปกรรมที่มีการศึกษาและสืบสานที่เป็นไปในเชิงวัฒนธรรม

จากคำนิยามของ ศิลปะพื้นบ้าน (Folk Art) จะเห็นได้ว่า ศิลปะพื้นบ้านหรือศิลปะชาวบ้าน เป็นวัฒนธรรมด้านวัตถุสร้างขึ้นโดยชาวบ้าน ที่ใช้ภูมิปัญญาในการสร้างสิ่งของ เครื่องใช้ สิ่งก่อสร้าง งานศิลปะ ออกมาให้เห็นเป็นลักษณะเฉพาะถิ่นของตน ซึ่งชาวบ้านเหล่านี้มิได้ผ่านการศึกษามาอย่างเป็นระบบ หากแต่เป็นการสืบทอดมาจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งที่ถ่ายทอดเรียนรู้โดยอาศัยการถ่ายทอดจากคำบอกเล่าและการเลียนแบบประกอบกันไป การสร้างงานศิลปะพื้นบ้านทำขึ้นเพื่อตอบสนองความเป็นด้านประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน ประเพณี ความเชื่อ ของกลุ่มชนในท้องถิ่นนั้น ๆ โดยมีได้มุ่งประโยชน์ด้านความงามเป็นหลัก

ศิลปหัตถกรรมของชาติพันธุ์ลาวแก้ว

โดยทั่วไปแล้ว “ศิลปะพื้นบ้าน” จะเรียกรวมกับ “หัตถกรรม” คือ “ศิลปหัตถกรรม” เป็นศิลปหัตถกรรมที่เกิดจากฝีมือคนในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง การประดิษฐ์สร้างสรรค์เป็นไปตามเทคนิคและรูปแบบที่ถ่ายทอดกันในครอบครัว โดยตรงจากพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย โดยมีจุดประสงค์หลัก คือ ทำขึ้นเพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวัน งานศิลปหัตถกรรมได้ถ่ายทอด มีอิทธิพลแก่กันและกัน เช่นเดียวกับ คติพื้นบ้าน แล้วปรับปรุงให้เข้ากับสภาพของท้องถิ่น จนกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง

ศิลปะพื้นบ้านมักพบได้ทั่วไปตามชุมชนหรือในชนบทตามท้องถิ่นต่าง ๆ ผู้สร้างมักเป็นชาวบ้านในท้องถิ่น ลักษณะของเครื่องมือ เครื่องใช้สิ่งก่อสร้าง จึงทำขึ้นมาเพื่อคนทั่วไปใช้ มีใช้ประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อใช้หรือถ่ายทอดในหมู่บุคคลชั้นสูง ศิลปะพื้นบ้านจึงมีลักษณะที่เรียบง่าย ไม่ซับซ้อน ไม่ผูกพันหรือขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ ทฤษฎีทางศิลปะใด ๆ

งานศิลปะพื้นบ้านโดยทั่วไปแล้ว จะแตกต่างกันไปตามสภาพสังคมในแต่ละท้องถิ่นในลักษณะของรูปแบบ ขบวนการผลิต และวัสดุที่ใช้ ส่วนใหญ่มักเป็นไปเพื่อการดำรงชีพมากกว่า เพราะฉะนั้นศิลปะพื้นบ้านประเภทต่างๆ จึงตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ในท้องถิ่นเป็นสำคัญ สิ่งที่เป็นศิลปะพื้นบ้านจึงมีลักษณะเป็นไปตามถิ่นกำเนิด ซึ่งอาจมีรูปแบบ วิธีการ และวัสดุแตกต่างกันไป ทั้งที่เป็นการใช้สอยอย่างเดียวกัน เช่น ภาชนะสำหรับตักน้ำที่ต้องมีไว้ใช้ทุกครัวเรือน ทางภาคใต้จะทำด้วยใบจากหรือกาบของต้นไม้ชนิดหนึ่งคือต้นหลาวโอน ที่เรียกว่า “หมา” ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะถิ่นของทางใต้ ที่มีต้นหลาวโอนหรือต้นจากขึ้นอยู่มาก ทางภาคเหนือเป็นภาชนะที่สานด้วยไม้ไผ่มีไม้ยาว ๒ ชิ้นที่ปลายไขว้กันเป็นที่ถือเรียกว่า “น้ำหุ้ง” ภาคอีสานจักสานด้วยไม้ไผ่เช่นกัน และเอาขันยาเพื่อป้องกันน้ำรั่ว มีไม้ดัดโค้งเป็นที่ถือ เรียกว่า “คุ” โดยเราจะเห็นว่าภาชนะทั้ง ๓ ชนิด มีจุดมุ่งหมายและประโยชน์ใช้สอยอย่างเดียวกัน แต่ด้วยเพราะอยู่ในแหล่งกำเนิดท้องถิ่นที่ต่างกัน จึงทำให้ทรัพยากรที่ใช้มีความต่างกัน หรืออาจมีวัสดุเดียวกัน แต่วิธีการสร้างงานและรูปแบบที่สืบทอดของแต่ละถิ่นเป็นไปอย่างเฉพาะตัวเฉพาะถิ่น ซึ่งรวมถึงการมีรสนิยมตกทอดเป็นสิ่งที่สืบทอดกันมาในแต่ละท้องถิ่นที่ต่างกันอย่าง

ลักษณะพิเศษของศิลปะพื้นบ้าน เป็นผลงานที่มีความเรียบง่ายรูปแบบ และวิธีการเป็นไปตามสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายไม่ยุ่งยากสลับซับซ้อน แม้ว่าศิลปะพื้นบ้านส่วนใหญ่จะสร้างขึ้นเพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวันหรือต่อสังคม เศรษฐกิจ ศาสนาและอื่นๆ โดยมีจุดประสงค์ที่ตรงตามหน้าที่เด่นชัดในตัวเอง แต่ก็พบว่าผลงานศิลปะพื้นบ้านจำนวนไม่น้อยที่ได้มีการทำขึ้นตามความพอใจ ของชาวบ้านเอง ซึ่งสร้างสรรค์ขึ้นมาโดยไม่ได้รับใช้ความจำเป็นและความต้องการ ของชุมชนในท้องถิ่น แต่เป็นผลงานที่สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความรู้สึก ด้านอารมณ์ อันเป็นสิ่งธรรมดาโลกที่มนุษย์พึงแสวงหาความเพลิดเพลินบันเทิงใจ ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าบางสมัย บางเวลา ชาวบ้านอาจมีความเป็นอยู่อุดมสมบูรณ์ มีเวลาเหลือเฟือเพื่อที่จะประดิษฐ์ ประดับประดาผลงานให้มีความวิจิตรพิสดาร กว่าที่เป็นอยู่ เช่น การเขียนภาพจิตรกรรมบนฝาผนังโบสถ์และวิหาร การเขียน ลวดลายลงบนเรือกอลและ การแกะสลักลวดลายลงบนพนักระดานหน้าและท้าย ของเกวียน ซึ่งงานเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีรูปแบบที่เรียบง่าย แต่แสดงถึงความ สุนทรีย์ของผู้ทำ และเราจะพบว่าบางสิ่งบางอย่างทำขึ้นมาโดยแฝงความเชื่อไว้ด้วย

ลักษณะของงานศิลปะพื้นบ้าน

ศิลปะพื้นบ้านมีลักษณะเฉพาะตัวในประเด็นดังต่อไปนี้

๑. ใช้วัสดุท้องถิ่นที่หาได้ง่าย เป็นเอกลักษณ์ที่เด่นชัดของงานพื้นบ้าน เนื่องจากในแต่ละท้องถิ่น มีทรัพยากรธรรมชาติแวดล้อมในการอยู่อาศัย วัสดุ ในท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งที่รองรับการคิดประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ ขึ้นใช้ ให้เป็นประโยชน์ ในชีวิตประจำวัน

๒. ทำขึ้นเพื่อการใช้สอย ศิลปะพื้นบ้านส่วนใหญ่แล้วจะมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันตั้งแต่ การหุงหาอาหาร เช่น เตาดินเผา หม้อดินเผา หวดนึ่งข้าว เหนียว กระบุง กระจาด ฯลฯ การประกอบอาชีพ เช่น เครื่องมือในการดักจับ สัตว์น้ำ ได้แก่ ข้อง ลอบ ไซ อีจู้ เครื่องใช้ในการทำนา เช่น คราด แยก ไถ ฯลฯ

ศิลปหัตถกรรมของชาติพันธุ์ลาวแก้ว

พิธีกรรมทางศาสนา เช่น ก่อขำขวัญของภาคอีสาน ชั้นซี้ของภาคเหนือ ฯลฯ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการตอบสนองด้านการใช้สอย มิได้มุ่งทำเพื่อตอบสนองทางด้านสุนทรียภาพ หากแต่สุนทรียภาพนั้นจะเกิดจากประสบการณ์ทักษะของผู้ทำในความเป็นผู้ชำนาญ

๓. เป็นผลผลิตที่ผู้ใช้และผู้สร้างเป็นผู้เดียวกัน งานศิลปะพื้นบ้านเกิดจากความเต็มใจของชาวบ้านในการสร้างสรรค์ โดยมีความจำเป็นในการใช้อำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน ดังได้กล่าวแล้วว่าศิลปะพื้นบ้านทำขึ้นเพื่อตอบสนองประโยชน์ใช้สอย มิได้มุ่งทำเพื่อเศรษฐกิจหรือด้านการค้าขาย ไม่มีการแบ่งงานตามระบบของอุตสาหกรรม ชาวบ้านทำขึ้นเองในครัวเรือนของตน

๔. เป็นงานที่สร้างขึ้นด้วยมือ และใช้เครื่องมือที่ชาวบ้านที่คิดขึ้น มิได้อาศัยเครื่องจักรแต่อย่างใด ชาวบ้านจะสร้างงานด้วยมือตามกรรมวิธีที่สืบทอดกันมาโดยการบอกเล่า ให้ทำตามแบบของที่มีอยู่

๕. มีรูปแบบเรียบง่าย แสดงลักษณะออกมาชื่อ ๆ ตรงตามหน้าที่ใช้สอย และมีความสัมพันธ์กับสัดส่วนของร่างกาย

๖. การมีรูปแบบเฉพาะถิ่น เกิดจากการสร้างสรรค์งานที่สืบทอดเนืองกันมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ อาจในลักษณะของหมู่บ้าน ท้องถิ่น ตระกูล สืบต่อกันมาเป็นเวลายาวนานจนรู้จักกันดีทั่วไป จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เช่น เครื่องจักสานพนัสนิคม เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน ร่มบ่อสร้าง เป็นต้น (มารุต อัมรานนท์ ๒๕๓๓: ๕) และอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้มีรูปแบบเฉพาะถิ่น น่าจะเกิดจากการใช้วัสดุท้องถิ่นที่มีแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ เราจะพบว่าวัสดุจากธรรมชาติบางชนิดไม่สามารถขึ้นได้ ในทุก ๆ พื้นที่ การมีทรัพยากรท้องถิ่นที่จำกัดในบางพื้นที่ก็จะเป็นสาเหตุที่ทำให้งานบางชนิด เป็นตัวแทนของท้องถิ่นเลยทีเดียวได้ เช่น หมากตักน้ำ ซึ่งเป็นของภาคใต้ ทำมาจากใบจากกาบหมากต้นหลาวโอน ที่มีรูปแบบเฉพาะตัว ซึ่งไม่พบว่าภาคใดหรือท้องถิ่นใดนอกจากภาคใต้ที่มีภาชนะตักน้ำที่มีรูปแบบเช่นนี้ หรือเครื่องเงินที่เป็นรูปแบบเฉพาะของภาคเหนือ ที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงวัสดุพื้นถิ่นที่มีการนำมาใช้ ได้แก่

ไม้ไผ่ที่นำมาจักสาน หรือไม้ที่นำมาเกลึง แล้วใช้รักหรือหาง ซึ่งเป็นยางไม้ที่ได้จากต้นไม้ที่ขึ้นอยู่ทางภาคเหนือทั่วไป ก็เป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนในประเด็นของการ มีรูปแบบเฉพาะถิ่น แต่จะชัดเจนมากหรือน้อยก็จะขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นรายละเอียดปลีกย่อยออกไป ตามองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นนั้นๆ

๗. เป็นงานที่ใช้เวลาว่างในการสร้างสรรค์ เป็นการสร้างงานที่ไม่ได้คำนึงถึงเวลาในการสร้าง โดยมักใช้เวลาว่างหลักจากการทำงานประจำคือการกลีกรวม ซึ่งทำให้ในบางช่วงเวลาของฤดูกาล โดยไม่จำเป็นต้องเฝ้าดูอยู่ตลอดทั้งปี ในช่วงเวลาว่างชาวบ้านก็จะหันมาทำงานอื่น เช่น จักสาน ทอผ้า เครื่องปั้นดินเผา ซึ่งไม่ได้เป็นอาชีพหลักแต่อย่างใด ผลผลิตที่เกิดขึ้นนำมาใช้ในครัวเรือน แต่หากว่าเหลือจากการใช้สอยจึงนำมาแลกเปลี่ยนกับผลผลิตอย่างอื่น

๘. เป็นงานที่สะท้อนวิถีการดำเนินชีวิต เครื่องมือ เครื่องใช้พื้นบ้านที่ชาวบ้านทำขึ้น จะเห็นว่ลักษณะการใช้สอยเป็นตัวกำหนดรูปแบบของเครื่องมือเครื่องใช้นั้น การใช้สอยจึงเป็นการบ่งชี้ถึงวิถีทางการดำเนินชีวิต และค่านิยมที่สืบทอดกันมายาวนาน

ช่างผู้สร้างสรรค์งานศิลปะพื้นบ้าน

การสร้างสรรค์งานพื้นบ้านในแต่ละท้องถิ่น ย่อมต้องอาศัยฝีมือของช่างซึ่งอาศัยอยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ และได้รับการฝึกฝนทำงานช่างจากครูช่างในท้องถิ่น หรือเป็นการถ่ายทอดในครอบครัว จนมีฝีมือที่จะสร้างงานไว้ใช้ในครัวเรือนของตน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ซึ่งต้องใช้ความร่วมมือร่วมใจของบรรดาช่างชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น ๆ ในบาง ครั้ง ช่างก็คือพระสงฆ์ที่ได้อุทิศตนในการสร้างศาสนสถาน รวมถึงศิลปกรรมที่ใช้ตกแต่งรูปเคารพเพื่อทะนุบำรุงศาสนา และเพื่อบูญกุศลตามความเชื่อที่ตกทอดกันมา

ศิลปหัตถกรรมของชาติพันธุ์ลาวเงี้ยว

ลักษณะของช่างพื้นบ้าน มีดังนี้

๑. เป็นช่างที่ไม่ได้รับการศึกษาจากสถาบันทางการช่าง อย่างเป็นระบบ คือเป็นช่างชาวบ้านที่ฝึกหัดทำงานช่างมาจากบรรพบุรุษในครอบครัวของตน หรือฝึกหัดจากเพื่อนบ้านในหมู่บ้านของตน ตามประเภทของงานหัตถกรรม ที่สนใจ เช่น จักสาน เครื่องปั้นดินเผา แกะสลัก การช่างพื้นบ้านงานที่ชาวชนบท มักทำได้แทบทุกครอบครัว เพราะต้องทำขึ้นใช้สอยในครอบครัวของตนเพื่อ ใช้เอง จึงมักสืบทอดกันในครอบครัวและสอนกันในหมู่เพื่อนบ้าน การเรียนรู้ จึงเป็นการเรียนด้วยการฝึกฝนเป็นหลัก

๒. ความสามารถของช่างพื้นบ้าน มักไม่มีใครมีการแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์แบบศิลปิน แต่เป็นลักษณะของความสามารถทางด้านทักษะ เนื่องจากการสร้างงานมักอยู่ในกรอบของขนบนิยมที่สืบทอดกันมากในกลุ่มของตน ทั้งรูปแบบและลวดลาย เพราะมีความผูกพันอยู่กับประเพณี ความเชื่อ วิถีชีวิตของกลุ่มชนการแสดงออกจึงเน้นไปที่การแสดงทักษะใช้ความละเอียด ออกมากับผลงาน

๓. ช่างพื้นบ้านจะไม่เขียนชื่อลงบนผลงานของตน เพราะทำขึ้นเพื่อใช้สอยแลกเปลี่ยนซื้อขายซึ่งต่างไปจากงานของศิลปินที่ต้องเซ็นชื่อกำกับไว้ในผลงานของตน

โดยสรุปช่างพื้นบ้านจะมีลักษณะเฉพาะที่สำคัญคือ เป็นช่างที่ได้รับการฝึกฝนและถ่ายทอดการช่างตามแบบแผน ที่เป็นขนบนิยมในท้องถิ่นของตน อาจได้รับมาจากบรรพบุรุษหรือ ช่างพื้นบ้านในท้องถิ่น โดยมีได้ผ่านการศึกษา แต่ความสามารถเกิดมาจากการฝึกฝนที่ต่อเนื่องจนชำนาญ

ช่างพื้นบ้านจะกระจายกันอยู่ตามท้องถิ่นในทุกๆภาคของประเทศ บางหมู่บ้านจะมีช่างพื้นบ้านที่มีความสามารถในการทำงานช่างประเภทเดียวกัน ทั้งหมู่บ้าน จนทำให้หมู่บ้านนั้นกลายเป็นหมู่บ้านช่างไปเลยก็มีไม่น้อย เช่น บ้านช่างหล่อ ที่มีการหล่อพระพุทธรูป ช่างพื้นบ้านจึงมีความสำคัญ ในการสืบทอดการช่างพื้นบ้านของไทย ให้ดำรงสืบไป

ประเภทของงานศิลปะพื้นบ้าน

การจัดแบ่งประเภทของงานศิลปะพื้นบ้าน สามารถจัดแบ่งได้หลายแนวคิด เช่น จัดแบ่งตามประเภทของการใช้สอย ซึ่งก็อาจแบ่งเป็น เครื่องใช้ในครัว เครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ เครื่องใช้ในการดักจับสัตว์ เครื่องใช้ในพิธีกรรม ฯลฯ จัดแบ่งตามกรรมวิธีกระบวนการสร้างงาน เช่น การแกะสลัก การปั้น การจักสาน ฯลฯ จัดแบ่งตามวัสดุในการสร้างงาน เช่น งานไม้ งานกระดาษ งานหนัง ฯลฯ ซึ่งก็แล้วแต่การจัดความคิดรวบยอดของผู้แบ่งว่า ใช้เกณฑ์ใดมาจัดแบ่ง

ในที่นี้จะจัดแบ่งงานศิลปะพื้นบ้านเป็น ๒ สาขา คือ

๑. สาขาหัตถกรรม

๒. สาขาทัศนศิลป์(ความรู้เรื่องศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน. ๒๕๕๗. ออนไลน์)

จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ (๒๕๕๓) ได้กล่าวถึงความหมายและประเภทของงานศิลปะพื้นบ้านไว้ดังนี้ ศิลปะพื้นบ้านคือความรู้ กระบวนการทรงไว้ซึ่งความรู้และการถ่ายทอดความรู้

ต้นทางความรู้ของชาวบ้านในการสร้างงานศิลปะพื้นบ้าน ได้แก่

๑. เกิดจากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ฤดูกาล เป็นต้นทางในการแก้ปัญหาเพื่อให้ความเป็นอยู่ปลอดภัยเป็นปกติ ธรรมชาติมีความหลากหลายทางภูมิศาสตร์ เช่น เป็นที่ราบลุ่ม ป่าเขาแห้งแล้ง หรือฝนชุก มนุษย์จึงรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมแต่ละพื้นที่ สัมผัสเป็นประสบการณ์ ก่อให้เกิดองค์ความรู้และปัญญา

๒. ปรับเปลี่ยนและเลียนแบบสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติ เช่น มนุษย์ไปพบเห็นรังนกจึงเกิดแรงบันดาลใจโดยนำเถาวัลย์ กิ่งไม้มาสาน ผูกมัดเป็นภาชนะใส่ของหรือนำดินมาหุ้มและนำไปเผาไฟ ทำเป็นหม้อ ไห ขามต่าง ๆ

๓. การรู้จักสังเกตธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเพื่อนำมาใช้ในการดำรงชีวิต เมื่อมนุษย์ใช้ก้อนหินกลม ๆ ในแม่น้ำขวางป่าสัตว์ที่มากินน้ำในลำธาร มนุษย์รู้จักสังเกตว่าก้อนหินแบบขรุขระสามารถสร้างรอยแผลให้กับสัตว์ได้มากกว่าหินกลม ๆ จึงเกิดรูปแบบเครื่องมือเครื่องใช้แบบหินกะเทาะเกิดขึ้น

ศิลปหัตถกรรมของชาติพันธุ์ลาวจ้าว

๔. จินตนาการจากสิ่งที่อยู่ในธรรมชาติ เราจะพบว่าเด็กเล็ก ๆ ที่เกิดใหม่ยังขาดจินตนาการ จะมีเพียงความรู้สึก เช่น หิว หรือเจ็บปวดเท่านั้น เมื่อเริ่มโตขึ้น การเรียนรู้จึงก่อให้เกิดจินตนาการ เช่น เมื่อมนุษย์เห็นกิ่งไม้หรือใบไม้แห้งลอยน้ำมามนุษย์รู้จักสังเกต จึงคิดนำเอากิ่งไม้เยาะ ๆ มาผูกมัดรวมกัน เป็นแพที่สามารถลอยน้ำได้ ต่อมาจึงพัฒนารูปแบบมาเป็นเรือลักษณะต่าง ๆ เมื่อเห็นสัตว์ต่อสู้กันด้วยเล็บหรือเขา มนุษย์ยุคแรกจึงนำเอาเล็บสัตว์ เขาสัตว์ เป็นอาวุธติดตัว ต่อมาจึงคิดค้นวัสดุอื่นเข้ามาเป็นอาวุธแทน เช่น หิน ไม้ โลหะ แต่ยังใช้รูปแบบของธรรมชาติ เช่น กระดุกสัตว์ ก้างปลา เขาสัตว์ที่แหลมคม เป็นต้นแบบทำเป็นมีด หอก ดาบ เป็นต้น

๕. ประสบการณ์ การลองผิดลองถูกเพื่อประโยชน์ใช้สอยและความสะดวกสบาย เช่น เมื่อมนุษย์เริ่มรู้จักวิธีการเพาะปลูก มนุษย์ใช้มือขุดดินให้เป็นหลุม แต่มักไม่ค่อยได้ผล เพราะเจ็บมือ จึงคิดวิธีหาไม้มาขุด มาทำคราด เหล่านี้ล้วนเกิดจากประสบการณ์และการทดลองทั้งสิ้น

การทรงไว้ซึ่งความรู้ เมื่อมีประสบการณ์มากขึ้นเกิดเป็นองค์ความรู้ ทำอย่างไรให้องค์ความรู้นั้นคงอยู่ได้มนุษย์มีวิธีการหลายวิธีเช่น

๑. จดจำไว้ในความทรงจำ มนุษย์มีความสามารถในการจำและการลืม มนุษย์จะจำในสิ่งที่ควรจำเท่านั้นหากมนุษย์จดจำสิ่งที่ผ่านมาทั้งหมดในชีวิตอาจจะทำให้สับสนเลอะเลือนได้ เปรียบกับต้นไม้ที่เติบโตงอกงาม จำเป็นต้องทิ้งใบเก่าออกไปบ้าง

๒. การทรงความรู้ไว้โดยการปฏิบัติ การปฏิบัติที่สามารถทำให้จำได้ดี คือ การทำซ้ำบ่อย ๆ จึงจะก่อให้เกิดความชำนาญ หรือทักษะเกิดขึ้น หากไม่ทำซ้ำ ๆ อาจจะลืมได้

๓. การทรงความรู้ โดยการคิดทำเป็นสูตรสำเร็จ เช่น การจักสาน ก็จะมีสูตร เช่น ยก ๒ ข่ม ๓ ยก ๔ ข่ม ๓ ทุกที กลับมาที่นี้ ยก ๔ ข่ม ๒ หรือสูตรการยาเรือก็จะใช้วิธีการยาข้างนอก ยาชั้น ยาจอกให้ยาต้านใน เป็นต้น

การถ่ายทอดความรู้ เมื่อเกิดองค์ความรู้ ย่อมต้องเกิดการถ่ายทอดความรู้ เพื่อให้ความรู้นั้นคงอยู่ การถ่ายทอดความรู้นี้อาจทำได้หลายทาง เช่น การถ่ายทอดความรู้ให้กับสมาชิกในครอบครัว พ่อหรือแม่ถ่ายทอดให้ลูก ซึ่งสามารถทำได้ตลอดเวลา พ่อมีหน้าที่อบรมสั่งสอน ถ่ายทอดเรื่องคุณธรรม จริยธรรม การทำมาหากิน เนื่องจากพ่อได้บวชเรียนมาแล้ว ส่วนแม่จะสอนเรื่อง กิริยามารยาท การบ้านการเรือน การเย็บปักถักร้อย เป็นต้น

การถ่ายทอดในสังคมนี้นับว่ามีการแลกเปลี่ยนความคิด รูปแบบของภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ

ลักษณะเด่นและคุณค่าของศิลปะพื้นบ้าน

๑. รูปทรง รูปแบบของศิลปะพื้นบ้านมีความเรียบง่ายมีลักษณะตรงไปตรงมาในการใช้สอย เช่น ยาม กระบุง ตะกร้า ผลิตตามประโยชน์ใช้สอย
๒. รูปทรงเป็นรูปพื้นฐานง่าย ๆ เช่น ภายในของบ้านไทยจะไม่ซับซ้อน เปิดโล่ง
๓. รูปทรงเป็นไปตามกระบวนการสร้างสรรค์ เช่น โถงต้องปั้นให้กลม กระดาษต้องกว้าง

ลักษณะเด่นทางวัสดุ

ใช้วัสดุดิบจากธรรมชาติในท้องถิ่น ซึ่งหาได้ง่ายและต้นทุนต่ำ เช่น ไม้ไผ่ หวาย และยังคงต้องรักษาสีผิวของวัสดุนั้น ๆ เช่น เภาวัลย์ต้องนำมาพินขัดหรือสาน ต้องรักษาสีผิวคงเดิมตามธรรมชาติ

ลักษณะเด่นของวิธีการสร้างสรรค์

ใช้วิธีการเรียบง่ายไม่ซับซ้อน เช่น ผูก รัด มัด สอด ขัด ถัก กลัด ฯลฯ ปัจจุบันการห่อบางอย่างใช้วัสดุที่เป็นอันตราย เช่น การใช้ แมกเหนืบกระดาก มาใช้ในการห่อขนมที่ใช้ใบตอง ซึ่งอาจเกิดอันตรายได้หากรับประทานเข้าไปใช้ กำลังจากมือมากกว่าใช้เครื่องทุ่นแรง

กระบวนการและวิธีการสร้างสรรค์

ใช้ทักษะประสบการณ์มากกว่าใช้หลักการหรือทฤษฎี ผลงานจะมีความแตกต่างกันในชิ้นงาน จะไม่ใช่พิมพ์เดียวกัน ลวดลายไม่เหมือนกันในแต่ละชิ้น

คุณค่าของงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน

๑. แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาพื้นบ้านในการสร้างสรรค์สิ่งใช้สอยต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน โดยทำเป็นปกติหรือพัฒนาให้ดีขึ้นตามลำดับ

๒. แสดงให้เห็นถึงประสบการณ์ระดับพื้นฐาน รู้จักวัสดุธรรมชาติที่ได้จากสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว นำวัสดุเหล่านั้นมาปรับใช้ในชีวิต ทำให้สามารถดำรงอยู่ได้มีกินมีใช้มีอยู่แบบพอเพียง

๓. แสดงให้เห็นถึงวิถีทัศน์ของคนพื้นบ้านตามที่นึกคิด เข้าใจผ่านงานศิลปหัตถกรรม

๔. แสดงความเป็นเอกลักษณ์พื้นถิ่นพื้นบ้านของที่นั้น ๆ ได้ดี

ศิลปะพื้นบ้านเป็นภาพลักษณ์ที่เป็นภาพรวมของวัฒนธรรมสังคม

๑. เป็นพันธะสัมพันธ์ความเป็นเผ่าพันธุ์ร่วมกัน เช่น การแต่งตัว ที่อยู่อาศัย

๒. เป็นฐานจิตใจให้เกิดความอบอุ่นของเครือญาติในสังคม

๓. เป็นการสร้างค่านิยมที่กลมกลืนกับธรรมชาติ ไม่สร้างความแปลกแยกไปจากธรรมชาติ

๔. เป็นกรอบการกำหนดความพอเหมาะพอควรในการดำรงชีพ

๕. เป็นการส่งเสริมให้เกิดการนับถือความเป็นผู้มีประโยชน์ ที่สามารถช่วยตัวเองได้ ด้วยตนเอง มีคุณค่าในตัวเอง ไม่ต้องพึ่งพาคนอื่น นับถือตนเองได้

ความเสื่อมของศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน

๑. มาจากต้องการพัฒนาวัฒนธรรมเข้าสู่ระบบสากลยกระดับคนให้
กินอยู่ดีขึ้น ในระยะเวลา ๔๐ – ๕๐ ปี ที่ผ่านมา กรมการพัฒนาชนบท ต้องการ
เข้าไปในหมู่บ้านให้มากที่สุด

๒. ข้าวของเครื่องใช้ใหม่ ๆ เข้ามาแทนที่ของใช้เก่า ๆ

๓. ผลิตรถยนต์มวลรวมทางอุตสาหกรรม ผลิตมาก เกิดสิ่งอุปโภค
บริโภค ราคาถูก เรียบร้อย เข้ามาแทนที่ เช่น กระมั่งพลาสติก ตู้พลาสติก
จานพลาสติก เป็นต้น

๔. ระบบการศึกษาในอดีตมีวิชาหัตถศิลป์ แต่ไม่มีการต่อยอด
หลังจากเรียนจบแล้ว ปัจจุบันมีการยกเลิกวิชาเหล่านี้ ทำให้ความรู้เกี่ยวกับ
ศิลปหัตถกรรมหมดไป

๕. การเปลี่ยนแปลงของสังคม การปรับวัฒนธรรมตามสังคมภายนอก
เช่น การกิน การนอน การแต่งกาย ชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ

๖. ศิลปะพื้นบ้าน ปัจจุบันถูกระบบทุนนิยมเข้ามาจัดการ ระบบการผลิต
แบบชาวบ้านที่ต้องทำตามใบสั่ง

๗. การขึ้นของระบบทุนนิยม เปลี่ยนแปลงรูปแบบเดิมของชาวบ้าน
เช่น ทำให้เลิกลงหรือนำไปใช้เพื่อจุดประสงค์อย่างอื่น

๘. เศรษฐกิจการครองชีพเปลี่ยนไป รายได้ไม่พอ ต้องหาเงินเพิ่มไม่มี
เวลาสร้างงานศิลปหัตถกรรม เน้นสุขนิยม

๙. ขาดการสืบทอด ไม่สนใจ ไม่ศรัทธา เรียนรู้ ผิดแผก

๑๐. คนต้นแบบหมดไป เริ่มหาคนทำยาก ไม่มีหลักฐาน ตำรา วิชาการ
เหลือตกทอดมา มีการจดจำ

๑๑. วัสดุที่ผลิตเริ่มหมดไป

๑๒. ขาดแคลนวัตถุดิบ เช่น ไม้ หวาย กก คล้า ปอ ไม้ ดิน ไม่มีการ
ปลูกเพิ่มหรือทดแทน

๑๓. ขาดการประชาสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชาวบ้าน

ศิลปหัตถกรรมของชาติพันธุ์ลาวแก้ว

๑๔. ค่านิยม รสนิยม สมัยนิยมเปลี่ยน

๑๕. ราคาของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านบางอย่างแพงเกินไป เช่น ผ้าไหม

๑๖. ไม่เข้ากับยุคสมัยหรือการตกแต่งบ้าน(จุฑาทันน์ พยาฆรานนท์.

๒๕๕๓. สรุปการบรรยาย)

จากคำนิยามของ ศิลปะพื้นบ้าน จะเห็นได้ว่า ศิลปะพื้นบ้านหรือศิลปะชาวบ้าน เป็นวัฒนธรรมด้านวัตถุสร้างขึ้นโดยชาวบ้าน ที่ใช้ภูมิปัญญาในการสร้างสิ่งของ เครื่องใช้ สิ่งก่อสร้าง งานศิลปะ ออกมาให้เห็นเป็นลักษณะเฉพาะถิ่นของตน ซึ่งชาวบ้านเหล่านี้มิได้ผ่านการศึกษามาอย่างเป็นระบบ หากแต่เป็นการสืบทอดมาจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ที่ถ่ายทอดเรียนรู้โดยอาศัยการถ่ายทอดจากการเล่าและการเลียนแบบประกอบกันไป การสร้างงานศิลปะพื้นบ้านทำขึ้นเพื่อตอบสนองความเป็นด้านประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน ประเพณี ความเชื่อ ของกลุ่มชนในท้องถิ่นนั้น ๆ โดยมีได้มุ่งประโยชน์ด้านความงามเป็นหลัก

โดยทั่วไปแล้ว ศิลปะพื้นบ้าน จะเรียกรวมกับ หัตถกรรม คือ ศิลปหัตถกรรม เป็นศิลปหัตถกรรมที่เกิดจากฝีมือคนในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง การประดิษฐ์สร้างสรรค์เป็นไปตามเทคนิคและรูปแบบที่ถ่ายทอดกันในครอบครัวโดยตรงจากพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย โดยมีจุดประสงค์หลัก คือ ทำขึ้นเพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวัน งานศิลปหัตถกรรมได้ถ่ายทอด มีอิทธิพลแก่กันและกัน เช่นเดียวกับคติพื้นบ้าน แล้วปรับปรุงให้เข้ากับสภาพของท้องถิ่น จนกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง ศิลปะพื้นบ้านมักพบได้ทั่วไปตามชุมชนหรือในชนบทตามท้องถิ่นต่าง ๆ ผู้สร้างมักเป็นชาวบ้านในท้องถิ่น ลักษณะของเครื่องมือ เครื่องใช้สิ่งก่อสร้าง จึงทำขึ้นมาเพื่อคนทั่วไปใช้ มิใช่ประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อใช้หรือถ่ายทอดในหมู่บุคคลชั้นสูง ศิลปะพื้นบ้านจึงมีลักษณะที่เรียบง่าย ไม่ซับซ้อน ไม่ผูกพันหรือขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ ทฤษฎีทางศิลปะใด ๆ

งานศิลปะพื้นบ้านโดยทั่วไปแล้ว จะแตกต่างกันไปตามสภาพสังคม ในแต่ละท้องถิ่นในลักษณะของรูปแบบ ขบวนการผลิต และวัสดุที่ใช้ ส่วนใหญ่

มักเป็นไปเพื่อการดำรงชีพมากกว่า เพราะฉะนั้นศิลปะพื้นบ้านประเภทต่างๆ จึงตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ในท้องถิ่นเป็นสำคัญ สิ่งที่เป็นศิลปะพื้นบ้านจึงมีลักษณะเป็นไปตามถิ่นกำเนิด ซึ่งอาจมีรูปแบบ วิธีการ และวัสดุแตกต่างกันไป ทั้งที่เป็นการใช้สอยอย่างเดียวกัน เช่น ภาชนะสำหรับตักน้ำที่ต้องมีไว้ใช้ทุกครัวเรือน ทางภาคใต้จะทำด้วยใบจากหรือกาบของต้นไม้ชนิดหนึ่งคือต้นหลาวโอน ที่เรียกว่า หมา ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะถิ่นของทางใต้ ที่มีต้นหลาวโอนหรือต้นจากขึ้นอยู่มาก ทางภาคเหนือเป็นภาชนะที่สานด้วยไม้ไผ่มีไมย ๒ ชั้นที่ปลายไขว้กันเป็นที่ลือเรียกว่า น้ำหุง ภาคอีสานจักสานด้วยไม้ไผ่เช่นกัน และเอาชันยาเพื่อป้องกันน้ำรั่ว มีไม้ดัดโค้งเป็นที่ถือ เรียกว่า คุ โดยเราจะเห็นว่าภาชนะทั้ง ๓ ชนิด มีจุดมุ่งหมายและประโยชน์ใช้สอยอย่างเดียวกัน แต่ด้วยเพราะอยู่ในแหล่งกำเนิดท้องถิ่นที่ต่างกัน จึงทำให้ทรัพยากรที่ใช้มีความต่างกัน หรืออาจมีวัสดุเดียวกัน แต่วิธีการสร้างงานและรูปแบบที่สืบทอดของแต่ละถิ่นเป็นไปอย่างเฉพาะตัวเฉพาะถิ่น ซึ่งรวมถึงการมีรสนิยม ตกทอดเป็นสิ่งที่สืบทอดกันมาในแต่ละท้องถิ่นที่ต่างกันด้วย

ลักษณะพิเศษของศิลปะพื้นบ้าน เป็นผลงานที่มีความเรียบง่ายรูปแบบ และวิธีการเป็นไปตามสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายไม่ยุ่งยากสลับซับซ้อน แม้ว่าศิลปะพื้นบ้านส่วนใหญ่จะสร้างขึ้นเพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวันหรือต่อสังคม เศรษฐกิจ ศาสนาและอื่นๆ โดยมีจุดประสงค์ที่ตรงตามหน้าที่เด่นชัดในตัวเอง แต่ก็พบว่า มีผลงานศิลปะพื้นบ้านจำนวนมากไม่น้อยที่ได้มีการทำขึ้นตามความพอใจของชาวบ้านเอง ซึ่งสร้างสรรค์ขึ้นมาโดยไม่ได้รับความจำเป็นและความต้องการของชุมชนในท้องถิ่น แต่เป็นผลงานที่สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความรู้สึกด้านอารมณ์ อันเป็นสิ่งธรรมดาโลกที่มนุษย์พึงแสวงหาความเพลิดเพลิน บันเทิงใจ ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าบางสมัย บางเวลา ชาวบ้านอาจมีความเป็นอยู่ อุดมสมบูรณ์ มีเวลาเหลือเฟือเพื่อที่จะประดิษฐ์ ประดับประดาผลงานให้มีความวิจิตรพิสดารกว่าเป็นอยู่ เช่น การเขียนภาพจิตรกรรมบนฝาผนังโบสถ์ และวิหาร การเขียนลวดลายลงบนเรือกอและ การแกะสลักลวดลายลงบนพนั

ศิลปหัตถกรรมของชาติพันธุ์ลาวแก้ว

ด้านหน้าและท้ายของเกวียน ซึ่งงานเหล่านี้ล้าแล้วตามีรูปแบบที่เรียบง่าย แต่แสดงถึงความสุนทรีย์ของผู้ทำ และเราจะพบว่าบางสิ่งบางอย่างทำขึ้นมา โดยแฝงความเชื่อไว้ด้วย

ความหมายของงานหัตถกรรม

หัตถกรรม หมายถึง การทำด้วยฝีมือ การช่างซึ่งเริ่มต้นทำกันในบ้าน หมู่บ้าน โดยที่ ชาวบ้านใช้เวลานอกเหนือเหนือจากอาชีพหลัก เป็นการทำงานอดิเรกเพื่อเพิ่มพูนรายได้ เพื่อการดำรงชีวิตให้ดีขึ้นและทำขึ้นเพื่อใช้กันเองในครอบครัว โดยใช้วัสดุที่หาง่ายตามท้องถิ่นนั้น ๆ มีรูปแบบเฉพาะตามลักษณะของวัสดุ สภาพการใช้งานและความพอใจของผู้ผลิตในแต่ละท้องถิ่นทำให้เกิดรูปแบบเฉพาะ ของท้องถิ่น เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นสิ่งที่ประดิษฐ์ได้ขยายมากขึ้นจนกลายเป็นอาชีพสามารถขยายตลาดไปทั่วประเทศหรือเผยแพร่ไปยังต่างประเทศ

หัตถกรรม หมายถึง ผลงานอันเกิดจากการกระทำด้วยฝีมือมนุษย์ โดยนำวัตถุดิบที่มี อยู่ตามธรรมชาติมาประดิษฐ์เป็นเครื่องมือเครื่องใช้เพื่อประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน งานหัตถกรรมจะมีการพัฒนารูปแบบไปตามการพัฒนาฝีมือของช่าง ที่สั่งสมประสบการณ์ และสืบทอดความรู้ ความชำนาญ จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาและทักษะ ส่งผลให้งานหัตถกรรม มีความงามและมีคุณค่าทางศิลปะ งานหัตถกรรมจึงกลายเป็นงานศิลปหัตถกรรม ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันจนไม่อาจแยกออกจากกันได้ศิลปหัตถกรรม มีความสัมพันธ์กับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนแต่โบราณกาลเพราะเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของคนทุกระดับ

หัตถกรรม หมายถึง สิ่งที่สร้างขึ้นด้วยฝีมือมนุษย์ แสดงออกถึงความขำนิ ขำนาญของผู้ผลิต ในขั้นแรกสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน ต่อมามีการพัฒนาและ ปรับปรุงรูปแบบ การใช้วัสดุและกรรมวิธีการผลิตมา

โดยตลอดเป็นเวลานับพันปีจนเป็นงานศิลปะที่ตอบสนองประโยชน์ใช้สอยและมีคุณค่าความงามจนแยกไม่ออกจึงเรียกว่าศิลปหัตถกรรม (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. ๒๕๓๓. ๕)

ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน หมายถึง สิ่งที่ชาวบ้านสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน โดยกลุ่มชนแต่ละกลุ่มจะพัฒนาสิ่งของขึ้นมาใช้โดยสอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อม ดังนั้น อาจจะเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าศิลปะชาวบ้านหรือศิลปะพื้นบ้าน (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. ๒๕๓๓. ๑๐)

หัตถกรรมพื้นบ้านของไทยครอบคลุมงานศิลปกรรมที่เป็นสถาปัตยกรรม จิตรกรรม และประติมากรรม ซึ่งอาจรวมเรียกว่า หัตถศิลป์พื้นบ้าน และงานศิลปกรรมเพื่อใช้สอย ซึ่ง หมายถึง ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านประเภท เครื่องเคลือบดินเผา การทอผ้าและเย็บปักถักร้อย การแกะสลัก หัตถกรรมโลหะ เครื่องจักสาน การทำเครื่องกระดาฯรวมทั้งเครื่องเงินเครื่องดนตรีเครื่องประดับ และยานพาหนะ

ขอบข่ายของงานศิลปหัตถกรรม

จากความหมายที่กล่าวมาทำให้งานศิลปหัตถกรรมมีความหมายคล้ายกับงาน ประยุกต์ศิลป์ เพียงแต่งานศิลปหัตถกรรมจะทำขึ้นด้วยฝีมือเป็นหลัก แต่งานประยุกต์ศิลปะจะรวมไปถึงสิ่งที่สร้างขึ้นด้วยเครื่องจักรด้วย ดังนั้น งานศิลปหัตถกรรมจึงได้แก่ เครื่องจักสาน เครื่องถักทอ เครื่องเงิน เครื่องถม เครื่องโลหะรูปพรรณ รวมไปถึงงานช่างไม้ งานช่างแกะสลัก งานช่างปูน งานปั้น หล่อ งานเขียนระบายสีลายรดน้ำ ฯลฯ จะเห็นได้ว่างานศิลปหัตถกรรมครอบคลุมงานฝีมือช่างทุกสาขาที่สร้างขึ้นด้วยมือและเข้าไปเกี่ยวข้องกับงานศิลปะในแขนงต่าง ๆ เช่น งานสถาปัตยกรรม งานวิจิตรศิลป์ งานปั้น งานแกะสลัก เป็นต้น แต่ก็ใช่ว่างานศิลปะทุกประเภทจะเป็นงานหัตถกรรมได้ ยังต้องขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และคุณค่าของงานนั้น ๆ เช่น

ศิลปหัตถกรรมของชาติพันธุ์ลาวแก้ว

งานจิตรศิลป์จะแสดงถึงความคิดสร้างสรรค์ แสดงคุณค่าทางอารมณ์ งานศิลปหัตถกรรม ผลิตเพื่อใช้สอยหรือประดับตกแต่งสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเพื่อการค้า

ดังนั้นโดยพื้นฐานแล้วศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านไม่ได้มีเจตนาที่จะสร้างให้เป็นงานศิลปกรรม แต่เมื่อผลิตไปนาน ๆ เข้าจนเกิดความชำนาญทำให้ผลงานนั้นมีความสวยงามมากขึ้นและสามารถสะท้อนให้เห็นชีวิตและสังคมของชุมชนในท้องถิ่นได้จึงทำให้ผลงานได้รับการยกย่องว่าเป็น ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน งานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านมักจะมีราคาถูก มีลักษณะเฉพาะท้องถิ่นที่ผลิตให้มีรูปแบบ ซ้ำ ๆ กันจำนวนมาก มีรูปแบบที่เรียบง่าย มีกรรมวิธีการผลิตที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนและวัสดุที่นำมาทำเป็นวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่

คุณค่าของงานหัตถกรรม

งานหัตถกรรมพื้นบ้านมีคุณค่าในตัวเองสูง เพราะเป็นงานที่ผลิตขึ้นโดยใช้ฝีมือทางการช่างที่ต้องมีทักษะและความชำนาญในการผลิต เครื่องมือและอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีเป็นเพียงส่วนประกอบในการผลิตงานเท่านั้น และงานหัตถกรรมยังให้คุณค่าดังต่อไปนี้

๑. **รูปทรง** สิ่งประดิษฐ์หัตถกรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละท้องถิ่น จะมีรูปร่างที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับวัสดุในการผลิต ซึ่งทำให้เกิดเป็น รูปแบบของท้องถิ่นไป

๒. **วัสดุ** งานหัตถกรรมต่าง ๆ ให้คุณค่าของวัสดุที่เป็นธรรมชาติที่นำมาสร้างสรรค์ เป็นสิ่งของเครื่องใช้และสิ่งประดับตกแต่ง คุณค่าของงานจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับวัสดุที่นำมาใช้ว่าหาได้ยากหรือง่าย นำมาใช้ในการผลิตได้ดีเพียงใด

๓. **ลวดลายและสีสันทัน** เป็นสิ่งที่ช่วยให้งานหัตถกรรมน่าสนใจและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ให้ความรู้สึกที่นุ่มนวล อ่อนหวาน แข็งแรงและแปลกใหม่ ซึ่งไม่สามารถผลิตได้ด้วยเครื่องจักรหรือเครื่องมือที่ทันสมัย (ศิริวัฒน์ นารีเลิศ. ๒๕๕๗. ออนไลน์)

กลุ่มชาติพันธุ์ลาวแง้ว

ประวัติความเป็นมาของลาวแง้ว

ลาวแง้ว คือ กลุ่มพูดภาษาลาวที่มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่เวียงจันทน์และหลวงพระบางและได้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในภาคกลางประเทศไทยนานับศตวรรษก่อน โดยการถูกกวาดต้อนรวมทั้งสมัครใจโยกย้ายถิ่นฐาน ครั้งสำคัญของการย้ายถิ่นฐานน่าจะเป็นคราวสงครามกับเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ (พ.ศ. ๒๓๖๙-๒๓๗๑) ที่ได้มีการกวาดต้อนชาวลาวจากหัวเมืองพวน เมืองเชียงขวาง เมืองเวียงจันทน์ เมืองหลวงพระบางเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่ลพบุรี สระบุรี สุพรรณบุรี และจังหวัดอื่นๆ มากมาย มีลาวแง้วถูกกวาดต้อนมาในคราวนั้นเป็นจำนวนมากด้วย

ถิ่นฐานสำคัญของลาวแง้วในจังหวัดลพบุรี คือที่บ้านหนองเมือง (อำเภอบ้านหมี่) บ้านห้วยโป่ง (อำเภอโคกสำโรง) บ้านท่าแค บ้านท่าศาลา บ้านดงน้อย (อำเภอเมืองลพบุรี) และมีถิ่นฐานในจังหวัดสระบุรี ที่บ้านนายาว บ้านตาลเลียน บ้านส้มป่อย (อำเภอพุทธบาท) และบ้านหนองโดน (อำเภอหนองโดน) เป็นต้น ชาวไทยพวนจะเรียกคนกลุ่มนี้ (ที่มาจากเวียงจันทน์และหลวงพระบาง) ว่า “ลาวแง้ว”

อุปนิสัยชาวลาวแง้ว คือรักสงบ ซื่อสัตย์ รักความสะอาด รักสวยรักงาม มีความโอบอ้อมอารีและเป็นมิตรกับทุกคน ยึดมั่นในพุทธศาสนา ฝึกฝนการศึกษานิยมส่งลูกเรียนสูงๆ ในหมู่บ้านมีตำราเก่าๆ เช่นสมุดข่อย ใบลานจารอักษรไทยน้อย เขียนเรื่องนิทานทางโลก และใบลานจารอักษรธรรม เขียนบันทึกเรื่องราวพิธีกรรมทางศาสนาและเรื่องพุทธศาสนา บ้านเรือนตั้งอยู่ชิดกันล้วนเป็นเรือนใต้ถุนสูง มีความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันลักษณะบ้านเป็นเรือนใต้ถุนสูงแบบแตกต่างกัน ๒ แบบคือ

๑. เรือนใต้ถุนสูงแบบทรงไทย มีฝาทำเป็นฝาเพี้ยมหรือฝาปะกน หลังคาจั่วค่อนข้างแหลม ตกแต่งขอบจั่วด้วยแผ่นไม้ป่านลมและตัวเหงา

ศิลปหัตถกรรมของชาติพันธุ์ลาวแง้ว

๒. เรือนแฝดหลังคาทรงจั่ว ไม่สูงมากและไม่ตกแต่งขอบจั่วด้วยไม้ ปานลมและตัวเหงา หรือเรียกกันว่า “เรือนทรงลาว” ใต้ถุนเรือนมีแคร่ไม้ วางสำหรับพักผ่อนหรือรับแขก วางที่ทอผ้าหรือเก็บเครื่องมือเครื่องใช้ พื้นที่รอบๆ บ้านปลูกพืชที่เป็นประโยชน์ทำให้บรรยากาศของหมู่บ้านร่มรื่น ชาวลาวแข้ว ขยันหมั่นเพียร อาชีพส่วนใหญ่ คือ การทำนา การทำไร่ เป็นต้น ยามว่าง ผู้หญิง ก็จะทอผ้า แต่ผ้าที่ทอไม่ใช่ผ้าชิ้นหมีแบบพวน จะเป็นผ้าฝ้ายธรรมดา โดยนิยม ทอเป็นผ้าขาวม้า หรือผ้าสำหรับทำหมอน ผ้าห่ม ฯลฯ และเป็นการทอเพื่อใช้ ในครอบครัวไม่ได้ทอเป็นอาชีพ ฝ่ายชายยามว่างมักจักสานเครื่องมือจับปลา หรือกระบุงตะกร้าสำหรับไว้ใช้ในครัวเรือน

ประเพณีลาวแข้ว คือ ประเพณีเพาะกระเจาด หรือใส่กระเจาด การใส่ กระเจาดจะเริ่มเมื่อมีการประกาศกำหนดงานบุญมหาชาติ โดยแต่ละหมู่บ้านจะ กำหนดไม่ตรงกัน หมู่บ้านใดตรงถึงวันกำหนดวันทำบุญ แต่ละบ้านจะทำขนม เส้นหรือขนมจีบ และข้าวต้มมัดเพื่อเตรียมไว้สำหรับวันงาน วันเริ่มแรกของการ ทำบุญ เรียกว่า “วันตั้ง” ในวันตั้งนี้หมู่บ้านที่ยังไม่ทำบุญก็จะนำผลไม้ เช่น กล้วย อ้อย ส้ม ฯลฯ ไปยังบ้านที่มีงานโดยหนุ่มสาวจะแต่งตัวสวยงามเดินทาง เป็นกลุ่มๆ การร่วมงานบุญ นั้นอาจใช้ผลไม้ต่างๆ ที่นำมาหรือเงินก็ได้ และอาจ มีรูปเทียนใส่พานนำไปให้เจ้าของบ้าน การนำเอาของมาร่วมสมทบทำบุญ เรียกว่า “ใส่กระเจาด” เจ้าของบ้านเลี้ยงอาหารแขก และเมื่อแขกกลับก็จะให้ข้าวต้มมัด เป็นของตอบแทน ประเพณีการใส่กระเจาดนี้ หนุ่มสาวจะได้มีโอกาสพบปะ พูดคุยกันโดยพ่อแม่ฝ่ายหญิงไม่ขัดขวาง วันรุ่งขึ้นจากวันตั้งก็จะเป็นวันเทศน์ มหาชาติโดยแต่ละบ้านจะจับสลากกันว่าบ้านไหนจะได้ติดกัณฑ์เทศน์มหาชาติ กัณฑ์ไหน สถานที่ก็จัดเตรียมและตกแต่งอย่างสวยงามให้มีบรรยากาศคล้าย ป่าหิมพาน ประดับไปด้วยต้นไม้น้อย ดอกไม้ รังผึ้ง เครื่องจักรสานเป็นสัตว์ต่างๆ หรือทำด้วยกระดาษสวยงาม การเทศน์จะเริ่มขึ้นในตอนเที่ยงคืนของวันตั้ง โดย ต้องเทศน์ให้เสร็จภายใน ๑ วัน ปัจจุบันงานบุญเพาะใส่กระเจาดก็ยังคงมีอยู่ (ลาวแข้ว. ๒๕๕๗. ออนไลน์)

การแต่งกายของลาวแง้ว ผู้หญิงจะนุ่งโจงกระเบน หากอยู่บ้านจะใช้ผ้าขาวม้าคาดอกแบบตะเบงมาน แต่ถ้าไปวัดหรืองานจะใช้ผ้าคาดอกแล้วมีผ้าอีกผืนทำสไบเฉียง หญิงโสด นิยมใส่กำไลขา ๒ ข้าง กำไลนี้จะถอดออกเมื่อแต่งงานแล้ว นอกจากนี้ยัง เจาะหูใส่ต่างหู ๒ ข้าง ส่วนผู้ชายเวลาไปวัดหรืองานจะนุ่งโจงกระเบน ถ้าอยู่บ้านจะนุ่งกางเกงขาก๊วย ใส่ เสื้อคอกลมที่ตัดจากผ้าที่ทอเอง และนิยมเจาะหู ๑ ข้าง แต่เดิมผู้ชายชาวแง้วนิยมสักตามตัวทั้งหน้าอก แขนและขา เพราะเชื่อว่าตัวจะอยู่ยั้งคงกระพัน เป็นเครื่องหมายของการ เป็น ผู้มีศรัทธาอาคม ปัจจุบันความเชื่อนี้ลดน้อยลง (จารุวรรณ มปป., น. ๒๐)

บ้านของลาวแง้วเป็นบ้านชั้นเดียวใต้ถุนสูงขนาดคนเดินรอดได้ สาเหตุที่ใต้ถุนสูงเพราะเมื่อถึงหน้าน้ำ น้ำจะท่วมบ้านลาวแง้วจะไม่พินิจถิ่น นิยมเรียบบ้างพื้นบ้านปูด้วยกระดาน แผ่นใหญ่เรียงต่อกันมีช่องมองเห็นใต้ถุนบ้านได้ ผาบ้านนิยมใช้พากมาตีแปะไว้ บางบ้านใช้ไม้กระดานหลังคามุงด้วยสังกะสีรูปทรงบ้านเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ภายในบ้านกัน ห้องไว้ห้องหนึ่ง เพื่อเป็นห้องนอนหรือเก็บของมีค่า นอกนั้นเป็นพื้นที่โล่งใช้เป็นที่สารพัดประโยชน์ บ้านจะปลูกกันเป็นกลุ่ม ๆ ในเครือญาติอาศัยหลักของลาวแง้ว คือ การทำนา ทั้ง นาดำและนาหว่าน อาชีพรองลงมาคือ การทำไร่ เช่น ข้าวโพด ข้าวฟ่าง ถั่วเขียว นอกจากนี้ยังทำสวนมะม่วง มะพร้าว กล้วย ปลูกผักสวนครัวและเลี้ยงเป็ด ไก่ และหมู เมื่อว่าง จากการทำงาน ผู้ชายมักจะหา ปลาตามหนองน้ำ ทำให้เกิดอาชีพการ ทำปลาร้า โดยนำปลาตัวเล็ก ๆ มาล้างมักใส่เกลือทิ้งไว้ เมื่อถึงเวลาก็ตายให้พ่อค้า ส่วนอุตสาหกรรมในครัวเรือนของชาวแง้ว คือ การทอผ้า เย็บที่นอน ทำมุ้ง หมอน และผ้าขาวม้า ศาสนาของลาวแง้วคือพุทธศาสนา ลาวแง้วจะทำบุญในวันพระและในประเพณีสำคัญ ๆ เช่น ทำบุญเทศน์ มหาชาติ นอกจากนั้นลาวแง้วยังมีความเชื่อเรื่อง “คุณพระ” หมายถึง สิ่งที่น่าถือเคารพบูชา เชื่อว่าสามารถคุ้มครองและช่วยรักษาโรค ภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ได้ คุณพระอาจจะเป็นรากไม้ที่นำมาใส่หิ้งพระ เมื่อถึงวันขึ้น ๑๓ ค่ำเดือน ๑๒ ลาวแง้วจะมีพิธีไหว้ครู

ศิลปหัตถกรรมของชาติพันธุ์ลาวแง้ว

เพื่อบูชาคุณพระ (จารุวรรณ มปป., น.๔๗) เมื่อทำ พิธีไหว้เสร็จแล้วจะทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ โดยมีผู้ อาวุโสเป็นผู้นำด้ายผูกแขนให้ศีล ให้พร นอกจากนั้น ลาวแง้วยังเชื่อเรื่องผี เช่น การเลี้ยง ผีทุ่งผิณา ถ้าปีใดไม่ได้เลี้ยงผีทุ่งผิณา จะทำนาได้ข้าวน้อย การเลี้ยงผีทุ่ง ผิณาทำปีละ ๒ ครั้ง ความเชื่อเรื่องผีเรือน และเชื่อเรื่องผีปอบ ถ้าในหมู่บ้านมีคนตายโดยไม่รู้สาเหตุ ชาวบ้านมักเชื่อว่าตายเพราะผีปอบ โดยที่คนจะเป็นผีปอบ คือ คน ๆ นั้นนับถือคุณไสย แล้วทำพิธี เช่น ไหว้ ผิดจากที่เคยเป็น (จารุวรรณ มปป., น.๔๘) อาหารของลาวแง้ว คือข้าวเจ้า นานครั้งจะรับประทานข้าวเหนียว กับข้าวได้แก่ ลาบ ก้อย ปลาร้า น้ำพริก ปลาสด แกงส้ม เป็นต้น ลาวแง้วนิยมรับประทานอาหารที่ใส่ปลาร้าทั้งดิบและสุกเป็นประจำ(ฐานข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย. ๒๕๕๗. ออนไลน์)

ลาวแง้วบ้านหนองเมือง

ประวัติลาวแง้วบ้านหนองเมือง

บ้านหนองเมือง ตำบลหนองเมือง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี บ้านหนองเมืองเป็นชุมชนกลุ่มใหญ่มีสามหมู่บ้าน คือหมู่ที่ ๒,๓,๖ เมื่อสมัยก่อนกว่า ๒๐๐ ปีมาแล้ว บ้านหนองเมืองเคยเป็นชุมชน ชุมชนหนึ่งดังมีหลักฐานปรากฏให้เห็นคือ เนินวัดเก่ามีซากอิฐ ซากปรักหักพังหลงเหลืออยู่ ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นลาวแง้วที่อพยพมาจากเมืองเวียงจันทร์ ประเทศลาว ครั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๑ มีกลุ่มชนต่าง ๆ ได้อพยพแยกย้ายไปตั้งถิ่นฐานหาที่ทำมาหากิน และมีกลุ่มชน ๓ กลุ่มได้อพยพมาด้วยคือ

กลุ่มที่ ๑. กลุ่มกำนันชม ย้ายมาจาก “ช่องแค”

กลุ่มที่ ๒. กลุ่มแม่เฒ่าลิ้ม ย้ายมาจากบางน้ำเปรี้ยว ลพบุรี

กลุ่มที่ ๓. กลุ่มหนองบัวขาว ย้ายมาจาก “หนองบัวขาว ลพบุรี”

ชุมชนกลุ่มที่หนึ่งกลุ่มที่สองได้อพยพมาเจอกัน ได้พบเนินเจดีย์เก่าสันนิษฐานว่าคงเป็นวัดเก่า ไม่มีหลักฐานยืนยันได้ว่าสร้างขึ้นในสมัยใด เคยเป็น

ชุมชนอยู่ก่อนแล้ว เป็นป่าต้นไม้ขึ้นคลุมทึบจึงได้หยุดพักและได้รวมกันตั้งกลุ่มบ้านขึ้น สมัยก่อนนั้นสภาพภูมิประเทศยังเป็นป่า รากลุ่ม น้ำท่วมในฤดูฝน จึงเรียกว่า “บ้านหนองเมือง” อยู่ทางด้านทิศเหนือของเนินเจดีย์ ห่างประมาณ ๓๐๐ เมตร และต่อมาก็ได้มีชนกลุ่มที่สามอพยพมาจากหนองบัวขาวลพบุรีมาสมทบเพิ่มขึ้นอีก รวมกันเป็นหมู่บ้านใหญ่ มีนายชม แพรสี เป็นหัวหน้าหมู่บ้าน และต่อมาได้เป็นกำนันคนแรกของหนองเมือง เมื่อมีหมู่บ้านขึ้นประชากรเพิ่มขึ้น จึงได้กันสร้างวัดขึ้นเพื่อใช้ทำกิจกรรมทางศาสนา วัดนี้สร้างขึ้นทางตอนเหนือของหมู่บ้าน ซึ่งรวมกลุ่มใหญ่กว่าเรียกว่า “วัดหนองบัวขาว” ปัจจุบันเป็นสถานที่ที่ทำการสถานีอนามัยขนาดใหญ่ ตำบลหนองเมือง ตั้งขึ้นได้ไม่นานก็ต้องร้าง เพราะไม่มีพระอยู่จำพรรษา กำนันชมจึงได้ย้ายไปสร้างวัดใหม่ขึ้นอีก ทางทิศใต้ของหมู่บ้าน ห่างจากเนินเจดีย์เก่ามาทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ประมาณ ๑๕๐ เมตร เรียกว่า “วัดใต้” แต่ต้องร้างอีก อันเนื่องมาจากพระภิกษุที่จำพรรษาอยู่那儿มีความประพฤติไม่เรียบร้อย ผิดวินัยสงฆ์เป็นอย่างมากเพราะอยู่ห่างจากหมู่บ้าน กำนันชมจึงให้ย้ายวัดเข้ามาสร้างอยู่ใจกลางหมู่บ้านตรารอบเท่าทุกวันนี้ เนินเจดีย์สันนิษฐานว่าเป็นวัดเก่าไม่สามารถยืนยันได้ว่าสร้างขึ้นมาในสมัยใด ตามคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีอายุ ๙๐ ปีขึ้นไปและยังจำความได้ เล่าให้ฟังว่าบนเนินนั้นเป็นองค์เจดีย์ใหญ่ ป่าไม้ขึ้นปกคลุมทึบ ปัจจุบันเคยขุดพบพระพุทธรูป และมีซากปรักหักพังเป็นซากอิฐเก่าแก่อายุมากมายปัจจุบันเป็นที่ทำการ บ้านพักเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย ตำบลหนองเมือง

การปกครอง

ตำบลหนองเมืองเป็นตำบลหนึ่งในจำนวน ๒๑ ตำบลของอำเภอ บ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี แบ่งการปกครองออกเป็น ๗ หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ที่ ๑ บ้านห้วยกรวด บ้านนาจาน หมู่ที่ ๒,๓,๖ บ้านหนองเมือง หมู่ที่ ๕ บ้านสระมะเหลื่อ บ้านน้ำบ่า หมู่ที่ ๔,๗ บ้านหนองแก บ้านหนองกระเปียนน้อย

อาณาเขต

ตำบลหนองเมืองตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอบ้านหมี่

ห่างจากที่ว่าการอำเภอเป็นระยะห่างประมาณ ๖ กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลหนองกระเบียนและตำบลขอนแก่น
 ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลบ้านกล้วย บ้านทรายและตำบลหินปัก
 ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลดอนดึง
 ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลห้วยแก้ว

จำนวนครัวเรือน

จำนวน ๑,๒๒๕ ครอบครั

จำนวนประชากร ปี ๒๕๕๖

จำนวน ๔,๖๑๖ คน

จำนวนพื้นที่

๖๑.๒๘๕ ตารางกิโลเมตร หรือ ๓๘,๓๐๖.๒๕ ไร่

การประกอบอาชีพ

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยทำนาข้าวเป็นหลัก นอกจากนั้นก็ยังมีการทำสวนส้มในบริเวณพื้นที่ด้านหน้าของตำบล ที่ติดกับคลองชลประทาน และมีการทำพืชไร่และสวนป่าในเขตของตำบล

ศาสนา

ประชากรทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธมีวัดทางพุทธศาสนา จำนวน ๖ วัด ได้แก่ วัดหนองเมือง วัดห้วยกรวด วัดนาจาน วัดน้ำป่า วัดสระมะเกลือ และวัดหนองแก

ในการทำงานของสมาชิกกลุ่มได้ดำเนินการโดยนำผลผลิตมารวมกัน เพื่อทำการจำหน่ายให้กับพ่อค้า ซึ่งทำให้มีอำนาจต่อรองของกลุ่มหลังจากขายผลผลิตได้แล้วก็จะเฉลี่ยเงินส่วนหนึ่งเข้ากองกลางเพื่อใช้เป็นทุนในการบริหารกิจกรรมของกลุ่มต่อไป

สำหรับกลุ่มชมรมผู้สูงอายุจัดตั้งขึ้นเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน พร้อมทั้งยังเป็นการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมต่าง ๆ ที่ผู้สูงอายุจะทราบดี ตลอดจนการส่งเสริมสุขภาพทั้งทาง

ร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุให้มีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ เช่น การเล่นกลองยาว การเสืงกลอง

สินค้าพื้นเมือง

๑. ผ้าทอ
๒. ปลาข้าวปลาคะเพียน
๓. ส้มเขียวหวาน

ประเพณีที่สำคัญในตำบล

๑. ประเพณีสงกรานต์ (สงกรานต์)
๒. ประเพณีบุญพระเวส (งานเทศน์มหาชาติ)
๓. ประเพณีวันกตัญญู (รดน้ำดำหัวผู้ใหญ่)

คำขวัญประจำตำบล

ถิ่นหนองเมืองเมืองน่าอยู่ หลวงปู่ที่เลื่อมใส

ข้อมูลจากตำบลหนองเมือง พ.ศ.๒๕๔๖ (พยอม ทองแผ่น. ๒๕๕๓)

ลักษณะที่อยู่อาศัยของลาวแง้ว

ตัวอย่างที่ได้เห็นจากหมู่บ้านนั้นคือเลือกทำเลที่ตั้งหมู่บ้านในที่ราบ มีลำน้ำไหลผ่าน พื้นที่รอบ ๆ หมู่บ้านคือที่ราบลุ่มใช้เป็นที่ทำนา กลางหมู่บ้านคือวัด และรอบ ๆ วัดคือเรือนของชาวลาวแง้วที่สร้างชิด ๆ กัน โดยมีรั้วรอบกันเขตบ้านแต่ละหลัง ลักษณะของเรือนอาศัย เป็นเรือนใต้ถุนสูงมีรูปแบบที่แตกต่างกันสองแบบ คือเรือนใต้ถุนสูงแบบทรงไทย มีฝาเพี้ยมหรือฝาปะกน หลังคาจั่วค่อนข้างแหลม ตกแต่งขอบจั่วด้วยแผ่นไม้บ้านลมและตัวเหงา เรือนบางหลังมีฝากันด้านในที่แกะสลักหรือฉลุอย่างงดงาม สำหรับรูปแบบเรือนอีกแบบคือ เรือนแฝดหลังคาทรงจั่ว ที่ไม่สูงชันลาดมากและไม่ตกแต่งขอบจั่วด้วยไม้บ้านลมและตัวเหงา เรือนแบบนี้จะพบเห็นได้มากแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือแถบฝั่งลำน้ำโขง หรืออาจจะเรียกได้ว่าเรือนทรงลาว ใต้ถุนเรือนมีแคร่ไม้วางสำหรับพักผ่อนหรือรับแขกวางที่ทอผ้าและเก็บเครื่องมือเครื่องใช้ พื้นที่รอบ ๆ บ้านปลูกพืชที่เป็นประโยชน์ เช่น ไม้ มะขาม มะพร้าว รวมทั้งผักสวนครัว บรรยากาศของหมู่บ้านร่มรื่น

ศิลปหัตถกรรมของชาติพันธุ์ลาวแง้ว

อุปนิสัย ชาวลาวแฉ่งรักสงบ ซื่อสัตย์ รักความสะอาด รักสวยรักงาม ยึดมั่นในพระพุทธศาสนา ชาวลาวแฉ่งยังฝึกฝนวิชาการ นิยมส่งลูกให้เล่าเรียนสูง ๆ ในหมู่บ้านมีโอกาสพบตำราเก่า ๆ เช่น สมุดข่อย ใบลานจารอักษรไทยน้อย เขียนเรื่องนิทานทางโลก และใบลานจารอักษรธรรมเนียบบันทึกเรื่องราวพิธีกรรม และเรื่องพุทธศาสนาเป็นประจักษ์พยานให้รับรู้ชาวลาวแฉ่งเป็นกลุ่มคนเจริญมาตั้งแต่สมัยโบราณ บ้านเรือนตั้งอยู่ชิดกันล้วนเป็นเครือญาติมีความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ชุมชนลาวแฉ่งในปัจจุบันยังคงปรากฏกลิ่นอายของชุมชนไทยแบบดั้งเดิมที่ชีวิตไม่รีบร้อน พึ่งพาธรรมชาติ สงบ อารมณ์ดีและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

การแต่งกายของชาวลาวแฉ่ง

ผู้หญิง สวมเสื้อแขนกระบอก ห่มสไบ นุ่งผ้าชิ้นมัดหมี่ ต่อหัวต่อตีนขึ้น สวมเสื้อคอปิด ผ่าอก แขนเสื้อทรงกระบอก ห่มสไบไหม ทรงผมดอกกระพุ่ม อดีตนิยมตัดผมสั้นทรงดอกกระพุ่ม ใช้น้ำมันมะพร้าวผสมเครื่องหอมขมิ้นผสมสำหรับแบ่งผัดหน้า ใช้รากขมิ้นตำผสมกับเมล็ดมะขามให้นุ่มนวลด้วยการกินหมาก หากมีงานสำคัญ ๆ ผู้หญิงจะสวมเสื้อแขนกระบอกคอปิด ใช้สไบสีเขียว ๆ สีเดียวห่ม เป็นผ้าไหมสีขาวที่ซื้อจากชาวอีสานทอขายบ้าง ใช้สไบแพรจีนบ้าง ผ้านุ่งต้องเป็นผ้าชิ้นมัดหมี่ต่อตีนขึ้น หรือบางครั้งนุ่งโจงกระเบน จะสพาย่ามขีดใบเล็กใส่หมากพลูหรือของมีค่าติดตัวไป หากไปทำงานในนาในไร่จะนุ่งชิ้นฝ้ายสีดำ หากอยู่กับบ้านนุ่งชิ้นต่อตีนขึ้น หรือนุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อชั้นในห้าตะเข็บ เป็นเสื้อผ่าอกรัดรูปติดกระดุมหรือใช้ผ้าแถบพันตัว และเหน็บเกาะหน้าอก เด็กผู้หญิงนุ่งชิ้นธรรมดาไม่มีหัวและตีนขึ้น สำหรับเด็กเล็ก ๆ พอหัดเดินได้จะสวมตะขิงทำด้วยเงิน มีของเล่นเป็นตุ๊กตาผ้า เรียกว่า อีตัง

สำหรับการแต่งกายของชาวลาวแฉ่ง ชายตัดผมทรงมหาดไทยใส่ น้ำมัน และเครื่องสำอางเหมือนผู้หญิง ใส่เสื้อที่ตัดเย็บด้วยผ้าป่านแขนสามส่วนหรือแขนยาว นุ่งผ้าถุง กางเกงขาก๊วยหรือโจงกระเบน และคาดทับด้วยผ้าขาวม้า ใส่แหวนเกลี้ยงและห้อยผ้าเปี่ยง ชุดที่กล่าวมานี้ใช้ได้ทุกงาน ทุกพิธีกรรม ถ้าอยู่กับบ้านจะนุ่งผ้าถุงหรือกางเกงขาก๊วย ไม่สวมเสื้อ คงมีเพียงผ้าขาวม้าพาดไหล่ (ชัชวาล สุคนธวิภาติ. ๒๕๓๙: ๒๒)

ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวแฉวบ้านหนองเมือง

ผลงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านของลาวแฉว ตำบลหนองเมือง อ.บ้านหมี่ จ.ลพบุรี มีความงดงามเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มอย่างชัดเจนเช่นผลงานทางด้าน ช่างไม้ ช่างแกะสลัก ช่างทอผ้า ที่มีความสวยงาม ประณีตละเอียดอ่อนซึ่งหา ผู้สืบทอดไม่ได้แล้วในปัจจุบันนี้ จากการสำรวจพบภาพเก่าที่มีอายุราว ๕๐-๖๐ ปี ทำให้เห็นภาพการแต่งกายของลาวแฉวในอดีตได้บางส่วน ผู้เขียนได้สอบถาม ข้อมูลจากผู้นำชุมชนและชาวบ้านจากนั้นได้เก็บภาพงานศิลปหัตถกรรมที่ยัง คงหลงเหลืออยู่ตามบ้านต่างๆของตำบลหนองเมือง

ภาพประกอบ ๑ ภาพถ่ายเก่าของชาวลาวแฉวบ้านหนองเมือง

ภาพประกอบ ๒ การแต่งกายลาวแจ้วในปัจจุบัน

งานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่สำรวจในครั้งนี้ เป็นงานที่เคยใช้ในชีวิตประจำวัน ใช้ในการประกอบอาชีพและใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา เมื่อเก็บข้อมูลของงานศิลปหัตถกรรมที่ได้สำรวจในพื้นที่ตำบลหนองเมืองเรียบร้อยแล้ว ได้แยกประเภทของงานศิลปหัตถกรรมของแต่ละประเภท พบว่าในตำบลหนองเมืองมีงานศิลปหัตถกรรมที่สืบทอดกันมา ได้แก่ งานจักสาน งานทอผ้า งานไม้ เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน งานแกะสลัก งานดังกล่าวข้างต้นมีรายละเอียดดังนี้

๑. งานจักสาน

เครื่องจักสานเป็นสิ่งที่ชาวบ้านใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อใช้สอยกับงานชนิดต่างๆ เป็นภูมิปัญญาในแต่ละท้องถิ่น เป็นเครื่องใช้ที่ตอบสนองความต้องการในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี ดังนั้นจะพบว่า เครื่องใช้ต่างๆ เหล่านี้มีอยู่ทั่วไปในทุกภาคของประเทศไทย

ในพื้นที่ตำบลหนองเมือง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี กลุ่มของชาวลาวแฉ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่นการทำนา การดำรงชีวิตโดยการพึ่งพาธรรมชาติ เช่นการหาปลาจากแม่น้ำลำคลองการเก็บผัก การดักสัตว์ จึงสังเกตได้ว่าเครื่องมือเครื่องใช้เหล่านี้ทำจากไม้ไผ่สาน นำมาใช้ในครัวเรือน และชีวิตประจำวัน

ลาวแฉ่งหนองเมืองมีอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก และทำงานจักสานเป็นงานอดิเรกยามว่าง ผู้ชายลาวแฉ่งในอดีตส่วนใหญ่ทำเครื่องจักสานเป็นกันหมดทุกคน โดยจะสานเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น แอบข้าว หวด ลอบ ไซ พัด บุงก็ กระบุงปากบาน สุ่ม กระบุง ตะกร้า ตะข้อง ตะกร้อ กระด้ง กระจาด กระเป๋นใส่ข้าว เป็นต้น ปัจจุบันหาคนที่จะทำเครื่องจักสานได้น้อยแล้ว เพราะคนจักสานเริ่มอายุมาก และไม่มีผู้สืบทอด ข้อสำคัญอีกประการคือของใช้เหล่านี้มีขายโดยทั่วไปในท้องตลาด ไม่จำเป็นต้องจักสานเอง ผู้ชายที่ทำงานจักสานที่พบในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวน ๖ คน ซึ่งเป็นผู้สูงอายุทั้งสิ้นโดยมีอายุระหว่าง ๗๕-๘๖ ปี ในตำบลหนองเมือง เหลือเพียงแค่ คุณลุงสุวรรณ ประกอบการเท่านั้น ปัจจุบันอายุ ๘๖ ปีเป็นผู้ที่สืบทอดวิธีการทำเครื่องจักสานให้เห็นเป็นตัวอย่าง เพียงรายเดียว จากการสัมภาษณ์ ผู้ทำงานจักสานเหล่านี้พบว่าได้เรียนรู้และสืบทอดวิชาการจักสานมาจากบรรพบุรุษ บางครั้งเป็นการแอบดูคนอื่นทำแล้วทำตามที่เราเรียกว่า ครูพัก ลักจำ หรือมีผู้สอน เริ่มจากการทำตามและสานลายง่ายๆ ตามแบบ แล้วค่อยๆ พัฒนาเป็นลวดลายที่ยากขึ้นตามลำดับ หลังจากชำนาญแล้วสามารถคิดสร้างสรรค์ ดัดแปลงลวดลายด้วยตนเองทำให้ได้ผลงานที่มีความสวยงาม แปลกใหม่

เครื่องจักสานของชาวลาวแฉ่งบ้านหนองเมือง จังหวัดลพบุรีที่พบมีดังต่อไปนี้

๑.๑ กระบุง เป็นภาชนะที่จักสานด้วยไม้ไผ่เป็นลวดลายต่างๆ ใช้สำหรับใส่ข้าว ข้าวโพด ถั่ว งา ใช้ตวงหรือโกย และใส่ของอื่นๆ

ศิลปหัตถกรรมของชาติพันธุ์ลาวแฉ่ง

ภาพประกอบ ๓ กระบุงลายขีดและกระบุงครึ่งท่อน
ของชาวลาวแก้วบ้านหนองเมือง

รูปแบบ

กระบุงของลาวแก้ว มีลักษณะเป็นรูปทรงกลมปากกว้างประมาณ ๓๐-๔๐ เซนติเมตร ก้นมีรูปทรงสี่เหลี่ยม และมีหูห้อยตรงปากกระบุง ๒ ข้าง เอาไว้สำหรับร้อยเชือกเพื่อใช้หาบ ขนาดของกระบุงโดยทั่วไป รูปทรงจะแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของการใช้งาน กระบุงขนาดใหญ่มีหูร้อยเชือกเพื่อใช้หาบ ขนาดกลางใช้ในการตวงหรือโกย และกระบุงขนาดเล็กเรียกกระบุงครึ่งท่อนจะใช้สำหรับงานเบ็ดเตล็ดต่างๆ ไป จากการสัมภาษณ์ผู้ขายสูงอายุจำนวน ๖ คน ที่ทำงานจักสานพบว่ากระบุงที่ใช้จะมีลักษณะคล้ายๆ กัน

วัสดุลาย

การสานกระบุงของลาวแก้ว ส่วนใหญ่นิยมสานเป็นลายขีด ลายขีดลายสองลายสาม ลายขีดคือยกไม้ขีดกันไปตามแนวราบยกหนึ่งเส้นข่มหนึ่งเส้นเพื่อให้ตาขีดกันทำต่อเนื่องไปจนได้เป็นแผ่นกว้าง จากนั้นเหลาไม้ไผ่ให้หนาและแข็ง ๒ อัน เสียบปลายทั้งสองด้านให้แหลม เพื่อเสียบเข้าไปในดอกที่สานไว้ ส่วนที่เป็นพื้นกระบุง จากนั้นจึงสานต่อไป ระหว่างสานก็จะต้องบังคับให้รูปทรงของพื้นตอกแคบกว้างตามที่กำหนด โดยเฉพาะส่วนที่ขึ้นมาจากพื้นจะบังคับ

ให้ขอบแคบ ส่วนด้านบนจะบังคับให้ปากบานออกไป จากนั้นนำหวายมาเย็บขอบปากกระบุงและทำส่วนกันกระบุงเพื่อให้แข็งแรง (สุวรรณี ประกอบการ. สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

วัสดุ

๑. ใช้ไม้สี่สูก สำหรับจักสานเป็นตอก และขอบกระบุง ในอดีตต้นไผ่จะปลูกเองปัจจุบันตัดทั้งหมดแล้ว

๒. หวาย สำหรับถักรัดขอบตะกร้า

อุปกรณ์

๑. มีดโต้หรือพร้า สำหรับผ่า มีดเหลาและจักไม้ให้เป็นตอก ขอบปากและไม้ขัดกันกระบุง

๒. เลื่อยมือ สำหรับตัดไม้ไผ่

วิธีทำ

นำไม้ไผ่มาตัดเป็นท่อนยาวประมาณ ๕๐ ซม. แล้วผ่าแบ่งก่อนจะนำมาจักเป็นตอก โดยเหลาให้ปลายตอกทั้งสองด้านเท่ากัน จากนั้นนำตอกมาสานเป็นลายสองธรรมดาแล้วเหลาไม้ไผ่เป็นซี่สองอันให้ปลายแต่ละด้านแหลมเรียวก่อนจะนำไปสอดขัดกับตอกที่สานเป็นพื้นเพื่อให้แข็งแรง งานที่ได้ในช่วงนี้คือส่วนของพื้นหรือกันตะกร้า จากนั้นสานแบบบังคับทิศทางให้เป็นรูปทรงกลมตามแบบที่ต้องการ

การใช้สอย

กระบุง เป็นเครื่องมือที่ใช้ในชีวิตประจำวัน สำหรับประกอบอาชีพทำมาหากินใช้สำหรับตวงหรือโกย ข้าว เมล็ดพืช และใส่สิ่งของอื่นๆ การใช้ขึ้นอยู่กับขนาดของกระบุงด้วย ซึ่งหากเป็นกระบุงขนาดใหญ่จะใช้สำหรับการหาบข้าว หรือเมล็ดพืชต่างๆ ถ้าเป็นขนาดกลางจะใช้สำหรับการตวง โกยข้าว หรือใส่ของหาบไปนา แต่ถ้าหากเป็นกระบุงขนาดเล็กจะนิยมมาใส่กล้วยใส่กล้วยไปงานเทศน์มหาชาติ นิยมทำกันในทุกครัวเรือนของลาวแก้ว

ศิลปหัตถกรรมของชาติพันธุ์ลาวแก้ว

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่ากระบุงที่ใช้ในชีวิตประจำวันของลาวแวงนั้นยังเกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรมต่างๆ เช่นการไปทำบุญที่วัดในงานเทศน์มหาชาติจะต้องใช้กระบุงในการใส่ของที่จะใช้ถวายพระ ก้นกระบุง จะใส่ข้าวสาร มะพร้าวอ่อน กลั้วยนี้ว่า ใส่ให้เต็ม จนถึงขอบปากกระบุง บนปากกระบุงใส่ขนม ซึ่งบรรจุในกระทง หรือพิธีสู่ขวัญข้าว โดยให้เจ้าของนาฝ่ายหญิงนั่งขวา ห่มขาวเป็นผู้ทำพิธีตอนเช้าตรู่โดยเตรียมของไหว้ได้แก่ ข้าวต้ม เผือก มัน ไข่ ชัน ๕ ขวดน้ำ แก้วแหวนเงินทอง แป้ง หวี กระจก ผ้าสไบ น้ำสิ่งของเหล่านี้ห่อด้วยผ้าขาว ใส่กระบุงหรือบางท้องที่ปิดกระบุงด้วยผ้าขาว นำขออนุญาตคนกระบุงเดินไปตามท้องนา เพื่อร้องเรียกแม่โพสพ ที่ตกหล่นอยู่ให้มาอยู่ในยั้ง ฉาง และนำกระบุงไปไว้ในยั้งข้าว (สง่า ชันเล็ก. สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

๑.๒ ตะกร้า เป็นภาชนะสานโปร่งสำหรับใส่สิ่งของ อาจทำด้วยไม้ไผ่หรือวัสดุอื่นเช่นหวาย ใบลาน ใบมะพร้าว มีรูปต่างๆ บางชนิดมีหูหิ้วบางชนิดไม่มี

ภาพประกอบ ๔ ตะกร้าและลวดลายของชาวลาวแวงบ้านหนองเมือง

ภาพประกอบ ๕ ตะกร้าและลวดลายของชาวลาวแจ้วบ้านหนองเมือง

ภาพประกอบ ๖ ลุงสุวรรณ ประกอบการ และตะกร้าไม้ไผ่สาน

รูปแบบ

ตะกร้าของลาวแจ้ว มีหลายลักษณะ อาจมีรูปปากทรงกลม ก้นมีรูปทรงสี่เหลี่ยม หรือก้นกลมปากกลม ขนาดตะกร้าโดยทั่วไป จะเล็กกว่ากระบุง มีหูหิ้วหรือไม่ก็ได้ แต่ที่พบในหมู่บ้านจะมีหูหิ้วเรียกว่างวง ทำด้วยไผ่พันด้วย

ศิลปหัตถกรรมของชาติพันธุ์ลาวแจ้ว

หวายเพื่อให้แข็งแรง ปัจจุบันอาจใช้เส้นพลาสติกหรือเชือกแทน ตะกร้าส่วนมากจะทำเดี่ยวเพราะไม่ได้ใช้หาบแต่จะใช้หิ้วหรือคล้องแขน

ลวดลาย

การสานตะกร้าของลาวแก้ว ส่วนใหญ่นิยมสานเป็น ลายขัด ลายสอง หรือลายดอก (สุวรรณ ประkobการ. สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

วัสดุ

ใช้ฝ่สีกุ สำหรับจักสานเป็นดอก และใช้หวายเพื่อพันให้แข็งแรง

การใช้สอย

ตะกร้า เป็นเครื่องมือที่ใช้ในชีวิตประจำวัน สำหรับประกอบอาชีพทำมาหากินใช้สำหรับใส่ของเล็กๆน้อยๆทั้งของกินของใช้ เช่น หมากพลู พืชผักสวนครัว เห็ด ผลไม้ ใช้หิ้วไปจ่ายตลาด ใช้ล้างปลา เป็นต้น ชาวลาวแก้วมีใช้กันทุกบ้าน

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่าตะกร้าที่ใช้ในชีวิตประจำวันของลาวแก้วนั้นสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักไม่ได้เกี่ยวข้องกับความเชื่อหรือประเพณีอื่นใด จะมีเพียงคำในสำนวนภาษาไทยที่เปรียบเทียบกับของที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่ที่ว่า ใส่ตะกร้าล้างน้ำ(สายทอง บุญลาย. สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

๑.๓ พัด พัดสานเป็นของที่ใช้ที่มีมานานคู่เรือน ประโยชน์ของพัดสานคือ คนลาวแก้วจะใช้โบกเตาไฟเวลาหุงหาอาหาร หรือใช้สำหรับโบกพัดไล่ความร้อน ไล่แมลง และสามารถพกพาไปไหนมาไหนได้อย่างสะดวกสบาย วัสดุที่ใช้คือไม้ไผ่

ภาพประกอบ ๗ พัดสาน ของลาวแฉ้วนองเมือง

รูปแบบ

รูปร่างของพัดสานนั้นก็จะมิด้ามจับ สานเป็นรูปห้าเหลี่ยม บางคนก็สานอันใหญ่บางคนก็สานอันเล็ก ตามแต่จะพอใจส่วนใหญ่มิจะสานลายขัด ลายสอง ลายสาม สานให้ทึบ อันใหญ่จะให้ลมแรงดีกว่า (พยงค์ วงษ์จันนา. ๒๕๕๘. สัมภาษณ์)

ลวดลาย

การสานพัดของลาวแฉ้ว ส่วนใหญ่นิยมสานเป็น ลายขัด ลายสอง

วัสดุ

ใช้ใผ่สีสุก สำหรับจักสาน

การใช้สอย

พัด เป็นเครื่องมือที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ใช้พัดเตาไฟที่ใช้ฟืนหรือถ่าน ใช้พัดให้ความเย็นแก่ร่างกาย ปัจจุบันบางบ้านยังพัดสานใช้กันอยู่

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่าพัดที่ใช้ในชีวิตประจำวันของลาวแฉ้วนั้น สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักไม่ได้เกี่ยวพันกับความเชื่อหรือประเพณีอื่นใด

ศิลปหัตถกรรมของชาติพันธุ์ลาวแฉ้ว

๑.๔ **ข้อง** เป็นเครื่องจักสานชนิดหนึ่ง สานด้วยผิวไม้ไผ่ ปากแคบอย่างคอหม้อ มีฝาปิดเปิดได้ เรียกว่า ฝาข้อง ฝาข้องมีชนิดที่ทำด้วยกะลามะพร้าว และใช้ไม้ไผ่สานเป็นรูปกรวย ปลายกรวยแหลมปลายเป็นซี่ไม้ไผ่เรียกว่า งาแขง ค้างใช้สำหรับใส่ ปลาปู กุ้ง หอย กบ เขียด

ภาพประกอบ ๘ ค้าง ของลาวเงี้ยวหนองเมือง

รูปแบบ

สัมภาษณ์ลุงบุญทัน บุญแก้ว ได้พูดถึงข้องไว้ว่า ค้างใช้ไม้ไผ่สาน และต้องใช้ผิวไผ่จึงจะทน เพราะข้องต้องแช่น้ำ สานให้ทึบ คอคอด ปากกลม มีฝาปิด เรียกกางแขง มีหลายขนาด เอาไว้ใส่ปลา ปู อึ่ง เขียด กบ (บุญทัน บุญแก้ว. สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

สวดลาย

การสานข้องนั้นนิยมสานลายขัด

วัสดุ

๑. ไม้ไผ่ที่จักเป็นเส้น และเหลาเป็นเส้นบางๆตามความยาวที่ต้องการ
๒. มีดสำหรับเหลา ๑ อัน ต้องเป็นมีดที่คม

๓. เศษผ้าสำหรับพันที่นิ้วชี้ ใช้งานเมื่อเหลาไม้ไฟป้องกันการบาดเจ็บ

๔. ท่อนไม้ที่เหลาเป็นทรงกลม สำหรับทำแบบขนาดของปากตะข้อง
การใช้สอย

การใช้งาน ใช้ใส่ปลา กุ้ง หอย ทุกชนิด ใช้ในเวลาที่จะออกหาปลา โดยผูกข้อไว้ที่เอวหรือสะพาย ถ้าจับปลาที่มีขนาดใหญ่นิยมใช้ช่องเปิด เพราะปลาไม่ต้องงอตัวอยู่ในช่อง ปลาจะนอนตามความยาวของตัวช่อง จะทำให้ปลามีชีวิตอยู่ได้นาน ถ้าซังปลาด้วยช่องเปิดแล้วนำไปแช่น้ำที่ไหล ยิ่งจะทำให้ปลามีชีวิตอยู่ได้หลายวัน

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่าช่องที่ใช้ในชีวิตประจำวันของลาวแก่นั้น สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักไม่ได้เกี่ยวพันกับความเชื่อหรือประเพณีอื่นใด

๑.๕ สุ่มไก่ เป็นอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับครอบไก่ขังไก่ จำกัดบริเวณของไก่ นิยมใช้ในการเลี้ยงไก่พื้นบ้านหรือไก่ชน

ภาพประกอบ ๙ สุ่มไก่ ของ ลาวแก่นหนองเมือง

รูปแบบ

จากการสัมภาษณ์ ลุงพยงค์ วงษ์จันทนา ได้พูดถึงส้มโก๊ไว้ว่าใช้ไม้ไผ่สานเหลาตอกหนา สานเป็นตาห่าง ๆ แต่อย่าให้ใหญ่ขนาดลูกไก่ลอดได้ เป็นรูปวงกลมข้างบนมีช่องกลม ๆ สำหรับมือล้วงลงไปจับโก๊ได้ ตีนส้มสานให้หนาหน่อยจะแข็งแรง การใช้ประโยชน์ใช้สำหรับครอบขังโก๊โดยเฉพาะโก๊ชนหรือโก๊ออกลูกใหม่ๆ (พยงค์ วงษ์จันทนา. สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

วัตถุดิบ

การสานส้มภู่นั้นจักตอกเส้นไผ่เป็นตอกยี่น ตอกยาว ความกว้างและความยาวของตอกแต่ละแบบโดยประมาณ คือ ตอกยี่น ยาว ๑๕๐ – ๒๐๐ ซม. กว้าง ๑.๕–๒.๕ ซม. ตอกยาว ยาว ประมาณ ๘ ม. กว้าง ๑ – ๒ ซม. นิยมสานเป็นลายขัด โดยเริ่มต้นสานจากหัวส้มเป็นวงกลมเอกลักษณ์ของส้มลาวแก้วคือการสานหัวส้มจะใช้ตอกรวมกันกลุ่มละ ๕ เส้น ๑๐ กลุ่มสานขึ้นรูปทำให้มีผลผลิตที่สวยงามแตกต่างจากส้มที่อื่นๆ

วัสดุ

วัสดุที่นิยมนำมาทำส้ม ได้แก่ หวาย ไม้ไผ่รวก ไม้สีสุก เพราะไม้ไผ่เป็นวัสดุจากธรรมชาติที่หาได้ง่าย ราคาไม่แพง บางบ้านปลูกไว้ใช้เอง

การใช้สอย

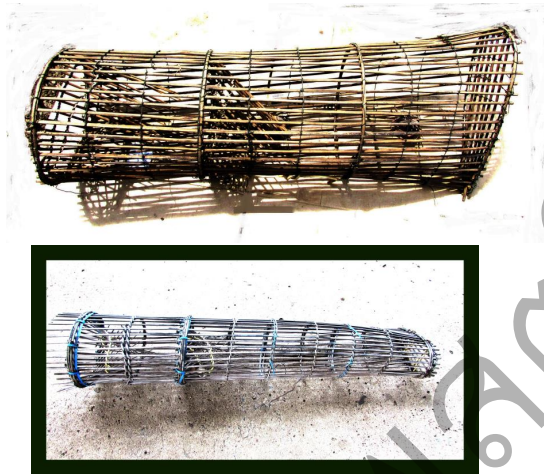
ใช้สำหรับครอบโก๊ขังโก๊ จำกัดบริเวณของโก๊ นิยมใช้ในการเลี้ยงโก๊พื้นบ้านหรือโก๊ชน โดยเฉพาะโก๊ชนหรือโก๊ออกลูกใหม่ๆ

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่าส้มโก๊ที่ใช้ในชีวิตประจำวันของลาวแก้วนั้นสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักไม่ได้เกี่ยวพันกับความเชื่อหรือประเพณีอื่นใด

๑.๖ ลอบ เป็นเครื่องมือจับสัตว์น้ำ สานด้วยไม้ไผ่ หวาย มีหลายลักษณะ ลอบที่ใช้กันอยู่จะมีลอบยืนและ ลอบนอน

ภาพประกอบ ๑๐ ลอบ ของลาวเงี้ยวหนองเมือง

รูปแบบ

จากการสัมภาษณ์ ลุงวิเศษ เงินแกม ได้พูดถึงลอบไว้ว่าใช้ไม้ไผ่สาน เหลาตอกหนา สานเป็นตาห่าง ๆ ทำสั้นๆ ไม่ยาวเหมือนไซแต่ใหญ่กว่าไซ ลอบ มีช่องว่างให้ปลาว่ายเข้าไปติดอยู่ภายใน ลอบที่ใช้มีอยู่ ๒ อย่าง คือ ลอบนอน ลอบยืน ลอบนอน ใช้ดักปลาสำหรับน้ำไหล มักจะมีหูช้างอยู่ที่ปากลอบด้วย โดยใช้แผงเฟือกต่อจากหูช้างทั้งสองข้างกันขวางแม่น้ำ ลำคลอง วางลอบอยู่ในแนวนอน ลอบนอนมีลักษณะเป็นทรงกระบอก กันลอบเป็นรูปรี ๆ สามารถ ปิดเปิดเอาปลาออกทางกันลอบได้ ลอบนอนมีความยาวตั้งแต่ ๑ – ๒ เมตร เหลาซี่ไม้ไผ่กลม ๆ ประมาณ ๒๐ ซี่ มัดด้วยหวาย หรือลวด ไม้ไผ่แต่ละซี่ห่างกัน หากจะดักปลาตัวเล็กก็เรียงซี่ไม้ไผ่ให้ชิดกัน ปากลอบดักปลาทำงา ๒ ชั้น เมื่อ ปลาว่ายเข้าไปแล้วจะว่ายออกมาไม่ได้เพราะติดงากันไว้ ลอบนอนใช้กับน้ำไหล ลอบยืน ใช้ดักปลาในน้ำลึก ลอบยืนมีหลายรูปแบบหลายขนาด อาจจะเล็ก

ศิลปหัตถกรรมของชาติพันธุ์ลาวเงี้ยว

หรือใหญ่ต่างกัน ลอบยื่นบางชนิดเมื่อวางตั้งแล้วจะสูงท่วมหัวคน (พิเศษ เงินเกม. สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ลวดลาย

การสานลอบนั้นนิยมสานโดยใช้ตอกยาวทำเป็นแนวนอน และนำไม้ไผ่หรือหวายสานขัดเป็นวงล้อมเป็นปล้อง ๆ ห่างกัน

วัสดุ

วัสดุที่นิยมนำมาทำลอบ ได้แก่ ไม้ไผ่ หวาย เพราะไม้ไผ่เป็นวัสดุจากธรรมชาติที่หาได้ง่าย ราคาไม่แพง บางบ้านปลูกไว้ใช้เอง

การใช้สอย

ใช้สำหรับดักจับสัตว์น้ำเช่น ปลา ปู หอย ใช้ในน้ำที่ไหลไม่แรงมาก

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่า ลอบ นอกจากจะสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักแล้ว ยังมีการสานลอบขนาดเล็กแขวนไว้หน้าบ้านหรือร้านค้า เพื่อความเป็นสิริมงคลหรือดักสิ่งที่เป็นมงคลไว้เช่น ดักเงิน ดักทอง ตามความเชื่อของคนไทยเป็นต้น(สุวรรณ ประกอบการ. สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

๑.๗ ไซ เป็นเครื่องมือดักสัตว์น้ำ ส่วนใหญ่จะดักปลาในกลุ่มปลาเล็ก ปลาน้อย ใช้งานในแหล่งน้ำไม่ลึก เป็นแหล่งน้ำไหลและเป็นการเปิดช่องระบายน้ำเข้าออกตามหนองนา คันนา

ภาพประกอบ ๑๑ ไซ ของลาวแง้วหนองเมือง

รูปแบบ

จากการสัมภาษณ์ ลุงวิเศษ เงินแกม ได้พูดถึงไซไว้ว่าใช้ไม้ไผ่สานสานด้วยตอกกลมมี หลายรูปทรงเล็กบ้างใหญ่บ้าง มีขนาดยาวกว่าลอบ (วิเศษ เงินแกม .สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ลวดลาย

จะมีลักษณะเป็นตาข่ายเล็ก ๆ โปรง เพื่อให้ให้น้ำไหลผ่านได้สะดวก รูปทรงคอดกั้วหรือทรงกระบอกก้นแหลม ตามแต่เจ้าของพอใจ

วัสดุ

วัสดุที่นิยมนำมาทำไซ ได้แก่ ไม้ไผ่ หวาย เพราะไม้ไผ่เป็นวัสดุจากธรรมชาติที่หาได้ง่าย

การใช้สอย

ใช้สำหรับดักจับสัตว์น้ำเช่น ปลา ปู หอย ใช้น้ำที่ไหลไม่แรงมาก วางตรงช่องน้ำไหลตามคันนาปลาจะมาตามน้ำเข้าทางงา ตรงปากไซเอาหญ้าอุดไว้ ดักค้างคืน เข้าไปเก็บ ปลาเล็กปลาน้อยติดหมด ปู หอย ก็มีบางครั้งติดงูมาด้วย (วิเศษ เงินแกม .สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่าไซ นอกจากจะสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักแล้ว ยังมีการสานไซขนาดเล็กแขวนไว้หน้าบ้านหรือร้านค้าเพื่อความเป็นสิริมงคลหรือดักสิ่งที่เป็นมงคลไว้เช่น ดักเงิน ดักทอง ตามความเชื่อของคนไทยเป็นต้น (สุวรรณี ประกอบการ. สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ภาพประกอบ ๑๒ ลอบ ไซขนาดเล็กที่ใช้แขวนหน้าบ้านเพื่อดักสิ่งที่เป็นมงคล
ของลาวแฉวหนองเมือง

๑.๘ กวัก ทำจากไม้ไผ่สานคล้ายชะลอมทรงสูงขนาดเล็กส่วนขอบ
ปากจะสานให้บานออกเล็กน้อย

ภาพประกอบ ๑๓ กวัก ของลุง สุวรรณ ประกอบการ

รูปแบบ

จากการสัมภาษณ์ ลุงสุวรรณ ประกอบการ. ได้พูดถึงก๊วกไว้ว่าก๊วกชื่อมันเป็นมงคล ก๊วกเงินก๊วกทอง สานให้เป็นรูปไซขนาดย่อม ๆ วางไว้ตรงกลางเอาก๊วกอันเล็กแขวนเป็นวงสองวง บนและล่าง ก๊วกจะมีรูปร่างคล้าย ๆ ชะลอมอันเล็ก ๆ (สุวรรณ ประกอบการ. สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

กลดลาย

จะมีลักษณะเป็นชะลอมกับไซย่ส่วน สานเป็นลายมะกอก

วัสดุ

วัสดุที่นิยมนำมาทำก๊วก ได้แก่ ไม้และ หวาย

การใช้สอย

ใช้สำหรับพิธีปลุกบ้าน ยกเสาเอก เสาโท เสาจะผูกผ้าสามสี แล้วเอาก๊วกแขวนไว้ที่เสาเวลาคนมาร่วมงานจะเอาเงินใส่ไว้ในก๊วกอันนี้ (สุวรรณ ประกอบการ. สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่า ก๊วกใช้ในพิธีปลุกบ้านใหม่โดยต้องนำก๊วกไปแขวนไว้กับเสาเอก เพราะมีความเชื่อว่า จะทำให้บ้านที่ปลุกนี้ มีความสงบร่มเย็น ก๊วกเงิน ก๊วกทอง เข้าบ้านส่วนไซเอาไว้ตักเงิน ทอง บ้านจะได้อุดมสมบูรณ์ อันเป็นศิริมงคล (สุวรรณ ประกอบการ. สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

๑.๙ กระซัง ที่ซังปลาทำด้วยไม้ไผ่ รูปกลม ตอนบนเจาะเป็นช่องมีฝาปิด สองข้างใช้ปล้องไม้ไผ่กระหนาบเป็นท่อนให้ลอยได้ เมื่อจับปลาได้ก็เอาใส่ไว้ในกระซัง

รูปแบบ

จากการสัมภาษณ์ ลุงสุวรรณ ประกอบการ. ได้พูดถึงกระซังไว้ว่ากระซังใช้ซังปลาทำด้วยไม้ไผ่สานตาห่าง ๆ เป็น รูปทรงกระบอกกลม ตอนบน

เจาะเป็นช่อง มีฝาปิดทำด้วยไม้ลักษณะครึ่งวงกลม (สุวรรณ ประกอบการ .สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ลวดลาย

จะมีลักษณะเป็นลายตรง ทรงกระบอก

วัสดุ

วัสดุที่นิยมนำมาทำกระชัง ได้แก่ ไม้ไผ่ ไม้สัก หวายหรือเชือก

การใช้สอย

ใช้สำหรับชั่งปลา เวลาหาปลาจับปลาได้กินไม่หมดก็ชั่งไว้ในกระชัง เอาเชือกผูกเสาแขวนไว้ในน้ำ (สุวรรณ ประกอบการ. .สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่ากระชังที่ใช้ในชีวิตประจำวันของลาวแวงนั้น สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักไม่ได้เกี่ยวพันกับความเชื่อหรือประเพณีอื่นใด

ภาพประกอบ ๑๔ กระชัง ชั่งปลา ของลุง สุวรรณ ประกอบการ

๑.๑๐ กระซอน กรองน้ำปลา

ภาพประกอบ ๑๕ กระซอนกรองน้ำปลา ของลุง สุวรรณ ประกอบการ

รูปแบบ

จากการสัมภาษณ์ ลุงสุวรรณ ประกอบการ. ได้พูดถึงกระซอนกรองน้ำปลาไว้ว่า ทำด้วยไม้ไผ่สาน ก้นสานให้ตาห่างๆให้น้ำไหลเข้าได้สะดวก ส่วนตัวกระซอนสานให้แน่นกันปลาร้าไหลเข้ามาได้ ทำเป็น รูปทรงกระบอกกลมปากทำให้มีขนาดใหญ่พอที่มีมือจะล้วงเข้าไปตักน้ำปลาได้ (สุวรรณ ประกอบการ .สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ลวดลาย

จะมีลักษณะเป็นลายขัดหยาบๆธรรมดาไม่มีลวดลายพิเศษแต่อย่างใด

วัสดุ

วัสดุที่นิยมนำมาทำกระซอน ได้แก่ ไม้ไผ่

การใช้สอย

ใช้สำหรับกรองน้ำปลาจากโอ่งที่หมักปลาร้า โดยใช้กระซอนจุ่มลงไป ในโอ่งน้ำปลาร้าจะไหลเข้ามาจากด้านล่างกระซอนจะเป็นตัวกรองเนื้อปลากับ น้ำปลาให้แยกออกจากกัน (สุวรรณ ประกอบการ. .สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่ากระซอนกรองน้ำปลาที่ใช้ในชีวิตประจำวันของลาวแวงนั้น สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักไม่ได้เกี่ยวข้องกับความเชื่อหรือประเพณีอื่นใด

๑.๑๑ **แข่ง** เป็นภาชนะสานใช้ใส่ของ เหมือนกระบุง ตะกร้าแต่สานหยาบกว่าทำเสร็จไวเพราะใช้ ดอกเสี้ยนใหญ่

ภาพประกอบ ๑๖ แข่ง ของลุง สุวรรณ ประกอบการ

รูปแบบ

จากการสัมภาษณ์ ลุงสุวรรณ ประกอบการ. ได้พูดถึงแข่งไว้ว่า ทำด้วยไม้ไผ่สาน ทำกันเป็นสี่เหลี่ยม ปากกลม สานลายขัด ทำให้ใหญ่กว่ากระบุง ตะกร้าใส่ของได้เยอะ พวกผัก ผลไม้ มะม่วง มะละกอ ข้าวโพด (สุวรรณ ประกอบการ .สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ลวดลาย

จะมีลักษณะเป็นลายขัดหยาบๆธรรมดาไม่มีลวดลายพิเศษแต่อย่างใด

วัสดุ

วัสดุที่นิยมนำมาทำแข่ง ได้แก่ ไม้ไผ่

การใช้สอย

ใช้สำหรับใส่ผัก ผลไม้ พืชผลทางการเกษตรเช่น พริก แอปเปิ้ล แตงโม ข้าวโพด มะม่วงมะละกอหรือใส่ของอย่างอื่นก็ได้ ใช้งานได้นานเพราะสูง (สุวรรณ ประกอบการ. สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่าแข่งที่ใช้ในชีวิตประจำวันของลาวแวงนั้น สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักไม่ได้เกี่ยวพันกับความเชื่อหรือประเพณีอื่นใด

๑.๑๒ เจึง หรือตะแกรงร้อนข้าว

ภาพประกอบ ๑๗ เจึง ของลุง สุวรรณ ประกอบการ

รูปแบบ

จากการสัมภาษณ์ ลุงสุวรรณ ประกอบการ. ได้พูดถึงเจึงไว้ว่า ทำด้วย ไม้ไผ่สาน ปากกลม คล้ายกระด้ง แต่สานให้ตาห่าง ๆ ให้ข้าวลอดลงไปได้

สานเป็นลายขัด ปากเชิงใช้ไม้ไผ่เหลาให้ใหญ่หน่อยถักด้วยหวายให้แน่นและ
แข็งแรง ปัจจุบันหวายมันหายาก ใช้เชือกแทน สะดวกดี (สุวรรณ์ ประกอบการ
.สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ลวดลาย

จะมีลักษณะเป็นลายขัดตาห่างๆ หรือทำเป็นตามะกอก

วัสดุ

วัสดุที่นิยมนำมาทำเชิง ได้แก่ ไม้ไผ่ หวายหรือเชือก

การใช้สอย

ใช้สำหรับร่อนข้าวเปลือกให้แยกจากฟางข้าว สมัยก่อนใช้ควายนวดข้าว หรือไม้ที่ใช้แรงงานคนทุบ มันจะมีฟางข้าวติดอยู่กับข้าวเปลือก
ต้องใช้เชิงนี้แหละร่อนเอาฟางออก ข้าวมันจะหล่นลงข้างล่าง ฟางจะติดอยู่ด้านบน
นอกจากนั้นอาจจะใช้ตากปลา หรือตากกล้วยได้(สุวรรณ์ ประกอบการ .สัมภาษณ์.
๒๕๕๘)

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่าเชิงที่ใช้ในชีวิตประจำวันของลาวแก่นั้น สร้าง
ขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักไม่ได้เกี่ยวพันกับความเชื่อหรือประเพณีอื่นใด

๑.๑๓ บั้งก็ เครื่องสานรูปคล้ายเปลือกหอยแครง สำหรับใช้โยกดิน โยกทราย

ภาพประกอบ ๑๘ บั้งก็ ของลุง สุวรรณ์ ประกอบการ

รูปแบบ

จากการสัมภาษณ์ ลุงสุวรรณ์ ประกอบการ. ได้พูดถึงbungกีไว้ว่า ทำด้วยไม้ไผ่สาน คล้ายเปลือกหอยรูปครึ่งวงกลม ก้นสูง ปากแบน สานเป็นลายขัดถี่ๆ ไม้ให้ดินลอลงไปได้ ขอบbungกีใช้ไม้ไผ่เหลาให้แบนใหญ่หน้อยประกบสองอัน ตัดให้โค้ง bungกีใช้หวายทำ ปัจจุบันหวายหายากใช้ยาง หรือสายพานรถไถมาทำแทน สะดวกดี (สุวรรณ์ ประกอบการ .สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ลวดลาย

จะมีลักษณะเป็นลายขัดหน้าbungกีทำเป็นพื้นยื่นออกมาเล็กน้อย

วัสดุ

วัสดุที่นิยมนำมาทำbungกี ได้แก่ ไม้ไผ่ หวายหรือสายพานที่ทำส่วน

หูกับ

การใช้สอย

ใช้สำหรับโกยดิน ขนดิน โกยทราย งานก่อสร้าง ปัจจุบันbungกีไม้ไผ่ bungกีหวายไม่มีแล้วใช้เป็นพลาสติกหมดแล้ว (สุวรรณ์ ประกอบการ .สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่าbungกีที่ใช้ในงานก่อสร้างของลาวแวงนั้น สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักไม่ได้เกี่ยวข้องกับความเชื่อหรือประเพณีอื่นใด

๑.๑๔ ชะลอม เครื่องสานชนิดหนึ่ง รูปทรงกระบอก สานด้วยตอก ตาต่างๆ สำหรับใส่สิ่งของ

รูปแบบ

จากการสัมภาษณ์ ลุงสุวรรณ์ ประกอบการ. ได้พูดถึงชะลอมไว้ว่า ชะลอมเป็นเครื่องจักสานทรงโปร่งสานด้วยลายเฉลว ก้นเป็นรูป ๖ เหลี่ยม ตัวกลม ที่ปากจะเหลือตอกไว้เป็นเส้นยาว สำหรับมัดปิดของที่อยู่ภายใน และใช้เป็นที่หิ้วไปด้วยในตัว ชะลอมจะสูงประมาณ ๒๕ - ๓๐ ซม. ชะลอม

ศิลปหัตถกรรมของชาติพันธุ์ลาวแวง

เอาไว้ใช้ใส่ข้าวของสำหรับเดินทาง พวก ผลไม้ และของแห้ง ของฝากต่าง ๆ (สุวรรณ ประกอบการ .สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

วัตถุลาย

จะมีลักษณะเป็นลายฉลุ โปร่ง สานตาห่างๆ

วัสดุ

วัสดุที่นิยมนำมาทำชะลอม ได้แก่ ไม้ไผ่

การใช้สอย

ใช้สำหรับใส่ข้าวของสำหรับเดินทาง พวก ผลไม้ หอม กะเทียม ของแห้ง ของฝากปัจจุบันเค้ามานำจางลงสานชะลอมใบเล็กๆ จะเอาไปใส่ไข่เค็มขาย ใบละ ๒-๓ บาท สิ่งที่เป็นร้อย ลุงทำไม่ไหวแล้ว (สุวรรณ ประกอบการ .สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่าชะลอมที่ใช้ในชีวิตประจำวันของลาวแวงนั้น สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักไม่ได้เกี่ยวพันกับความเชื่อหรือประเพณีอื่นใด ปัจจุบันการหิ้วชะลอมเข้ามาในเมืองนั้นเป็นสัญลักษณ์ของชาวชนบทที่สร้างขึ้นในบทบาทชนบทต่างๆ

ภาพประกอบ ๑๙ ชะลอม ของลุง สุวรรณ ประกอบการ

๑.๑๕ กระด้ง เป็นเครื่องมือฝัดข้าวและตากข้าวเปลือก

ภาพประกอบ ๒๐ กระด้ง ของลุง สุวรรณ ประกอบการ

รูปแบบ

จากการสัมภาษณ์ ลุงสุวรรณ ประกอบการ ได้พูดถึงกระด้งไว้ว่า กระด้ง ทำมาจากไม้ไผ่สาน ลักษณะแบนกลม มีขอบสูงขึ้นมาเล็กน้อย เรียกว่า ขอบกระด้ง มีหลากหลายขนาดขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ใช้ กระด้งนอกจาก จะใช้แยกเปลือกข้าวกับเมล็ดข้าวแล้วยังสามารถใช้ประโยชน์อย่างอื่นได้อีก เช่น ใช้ตากปลา ใช้รองสำหรับข้าว ทำขนมหรืออื่นๆ ในการสานกระด้งนั้นจะสานจาก ส่วนกลางให้เรียบร้อยก่อน แล้วจากนั้นจะทำการตัดขอบและตัดให้โค้งเป็น วงกลมเพื่อที่จะทำสันกระด้งหรือขอบกระด้ง ซึ่งการทำขอบกระด้งนั้นเพื่อให้ กระด้งแข็งแรงทนทานกับการใช้งาน ส่วนมากจะนำไปผิงไฟไว้ เพื่อให้เนื้อไม้ไผ่ แห้งสนิท สีสวย (สุวรรณ ประกอบการ .สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ลวดลาย

จะมีลักษณะเป็นลายขัดลายสอง เพื่อให้เกิดเป็นลายที่สวยงามและ ทนทานจะเลือกใช้ผิวไผ่จะทำให้ฝัดง่าย ขอบกระด้งจะใช้หวายถักเป็นลายจุงนาง

วัสดุ

วัสดุที่นิยมนำมาทำกระด้ง ได้แก่ ไม้ไผ่ และหวาย

การใช้สอย

กระดัง เป็นภาชนะใช้สำหรับผัดข้าวเพื่อแยกเอาเศษผงฝุ่น แกลบ ออกจากเมล็ดข้าว หรือเมล็ดพันธุ์ชนิดอื่นที่มีเปลือก ซึ่งเป็นการคัดแยกกระหว่าง ข้าว หรือเมล็ด และเปลือกออกจากกัน โดยจะนำข้าวที่ตำแล้ว วางใส่ไว้ใน กระดังและทำการผัดโดยใช้มือทั้งสองข้างจับขอบปากกระดัง แล้วทำการร่อน โดยให้กระดังขึ้นลงเพื่อพัดเศษหรือเปลือกข้าวก็จะปลิวตามแรงลม เนื่องจากน้ำหนักเบา จะได้เมล็ดข้าวที่มีน้ำหนักหล่นลงที่กระดัง (สุวรรณี ประกอบการ .สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่ากระดังที่ใช้ในชีวิตประจำวันของลาวแวงนั้น นอกจากสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักแล้วยังมีความเชื่อเกี่ยวกับผีคือ คนสมัยโบราณเชื่อว่าเมื่อทารกเกิดใหม่ๆ จะต้องมีแม่ซื้อมาซื้อทารกนั้นไป เป็นการซื้อเพื่อไม่ให้ผีมาเอาเด็กไป คือถ้าไม่มีแม่ซื้อ ก็กลัวผีจะมาแย่งเอาไป เลี้ยงเสียนั่นหมายถึงเด็กทารกจะตายเมื่อคลอดใหม่ๆ ประเพณีเมื่อเด็กเกิดมา ใหม่ ๆ มักเอามาใส่กระดังร่อนเป็นการแก้เคล็ด (สง่า ชันเล็ก.สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

๑.๑๖ กระเตง

ภาพประกอบ ๒๑ กระเตง ของลุง สุวรรณี ประกอบการ

รูปแบบ

จากการสัมภาษณ์ ลุงสุวรรณ ประกอบการ ได้พูดถึงกระเตงไว้ว่าเป็นเครื่องจักสานทรงโปร่งสานด้วยลายตามะกอก กันเป็นรูป ๖ เหลี่ยมมีขาหกขา ตัวกลมปากกลม มีหูทำด้วยหวาย สำหรับสอดไม้คาน ใหญ่กว่ากระบุง ตะกร้า ใส่ของได้เยอะเอาไว้หาบใส่ของไปขายที่ตลาด (สุวรรณ ประกอบการ .สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ลวดลาย

จะมีลักษณะเป็นลายตามะกอก โปร่ง สานตาห่างๆ

วัสดุ

วัสดุที่นิยมนำมาทำกระเตง ได้แก่ ไม้ไผ่ หวาย

การใช้สอย

ใช้สำหรับใส่ข้าวของของกินของใช้ พืชผักผลไม้ กล้วย มะละกอ หม้อแกง ใช้ได้สารพัด แต่ส่วนใหญ่จะใส่ของหาบไปขายเพราะมันใส่ได้เยอะ (สุวรรณ ประกอบการ .สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่ากระเตงที่ใช้ในชีวิตประจำวันของลาวแก่น้อย สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักไม่ได้เกี่ยวพันกับความเชื่อหรือประเพณีอื่นใด

๑.๑๗ แอบข้าว เป็นภาชนะสานทรงกลมมีฝาปิด ฐานของแอบข้าว บางที่จะทำจากก้านตาล ขดเป็นวงกลม บางบ้านก็ไม่มีก้น มีมากมายหลายขนาด

รูปแบบ

จากการสัมภาษณ์ ลุงวิเศษ เงินแกม ได้พูดถึงแอบข้าวไว้ว่าใช้ไม้ไผ่สานให้เป็นรูปทรงกลม หัวท้ายเท่ากัน มีฝาปิดตรงขอบของแอบข้าวและฝาปิดเย็บด้วยผ้า (วิเศษ เงินแกม .สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ลวดลาย

แอบข้าว ส่วนใหญ่เป็นลวดลายขัด และลายดอก แล้วแต่บ้านไหนจะเลือก
สานลายใด

วัสดุ

วัสดุที่นิยมนำมาทำแอบข้าว ได้แก่ ไม้ หวาย ก้านตาล ฝ้าย ด้าย

การใช้สอย

เอาไวใส่ข้าวเหนียวหลังจากนึ่งเสร็จแล้วจะทำให้ข้าวไม่แข็ง เก็บรักษา
อุณหภูมิความร้อนได้นาน

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่าแอบข้าวที่ใช้ในชีวิตประจำวันของลาวแวงนั้น
สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักไม่ได้เกี่ยวพันกับความเชื่อหรือประเพณี
อื่นใด

ภาพประกอบ ๒๒ แอบข้าว ของลาวแวงหนองเมือง

๑.๑๘ ของเล่น ของเล่นในอดีตของลาวแก้วส่วนใหญ่ทำจากวัสดุธรรมชาติ ที่พบเห็นในการสัมภาษณ์มี ๒ ชนิด ได้แก่ ปลาตะเพียนสาน และ ตะกร้อใบมะพร้าว

ภาพประกอบ ๒๓ ของเล่นที่ทำจากใบมะพร้าวสาน ของลาวแก้วหนองเมือง

รูปแบบ

จากการสัมภาษณ์ ลุงสุวรรณ์ ประกอบการ ได้พูดถึงของเล่นสานไว้ว่า ใช้ใบมะพร้าวสาน เนื่องจากหาได้ง่าย ตะกร้อนั้นต้องเอาใบมะพร้าวให้ไขว้กัน เหมือนถักเปีย ทำหลายๆชั้นให้แน่นหนาให้เป็นรูปทรงเหลี่ยม ส่วนปลาตะเพียนนั้น ก็แอบจำเขาทำมาแล้วลองทำตาม ทำได้ไม่ยาก (สุวรรณ์ ประกอบการ .สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ลวดลาย

การทำตะกร้อสานและปลาตะเพียนนั้นไม่ต้องทำลวดลาย เพียงแต่สานให้เป็นรูปร่างอย่างที่ต้องการและสานให้แน่นพอประมาณ

ศิลปหัตถกรรมของชาติพันธุ์ลาวแก้ว

วัสดุ

วัสดุที่ใช้ก็มีเพียงแค่วัสดุไผ่และก้านใบเท่านั้น

การใช้สอย

ปลาตะเพียนนั้น ใช้แขวนเหนือเปลเด็กเล็กให้เด็กมอมเล่นเพลินๆ ทำให้
ง่วงนอน ส่วนตะกร้อจะใช้แขวนหรือนำมาเตะเล่นกลิ้งเล่นได้

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่าปลาตะเพียนสานเกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่อง
ความเป็นสิริมงคล และความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากสมัยก่อนลาวแง้วมีอาชีพ
ทำนาเป็นหลักส่วนใหญ่ในकुคองก็จะมีปลาตะเพียนเป็นจำนวนมาก ปลาตะเพียน
สานจึงเป็นสัญลักษณ์แห่ง ความอุดม สมบูรณ์ นอกจากนี้ผู้ใหญ่ก็จะแขวน
ปลาตะเพียนสาน ไว้เหนือเปลเด็ก เพื่อเป็นการอวยพร ให้เด็กสุขภาพแข็งแรง
อีกด้วย (สุวรรณี ประกอบการ .สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

๑.๑๙ กระชี่ เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิดน้ำออกจากบ่อหรือที่นา
หรือรดน้ำผักในร่องสวน

ภาพประกอบ ๒๔ กระชี่ ที่ทำจากไม้ไผ่สาน ของสุนทร โสภา ลาวแง้วหนองเมือง

รูปแบบ

จากการสัมภาษณ์ ลุงสุวรรณ ประกอบการ. ได้พูดถึงกระโ้ใช้ไว้ว่า เป็นเครื่องจักสานเป็นรูปทรงกระบอกครึ่งใบ ก้นแหลม ด้ามจับทำด้วยไม้ไผ่ลวกลำเล็กขนาดเหมาะสมมือ ยาวสักสองวา สานเป็นลายขัดให้แน่นตรงปากกระโ้ใช้ไม้ไผ่เหลาให้หนาหน้อยดัดโค้งรอบปาก ให้แข็งแรงขอบด้านข้างเสริมด้วยไม้ไผ่ทั้งสองข้างส่วนที่ต่อระหว่างด้ามจับกับปากกระโ้ใช้ไม้เนื้อแข็งเพื่อเวลาวิดน้ำมันจะได้ไม่หัก รุ่นต่อมาเปลี่ยนจากไม้ไผ่สานมาใช้ปื๊บหรือสังกะสีแทน ปัจจุบันนี้ไม่มีใครสานแล้ว (สุวรรณ ประกอบการ .สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ลวดลาย

จะมีลักษณะเป็นลายขัด สานให้แน่นๆ

วัสดุ

วัสดุที่นิยมนำมาทำกระโ้ใช้ ได้แก่ ไม้ไผ่ หวาย ไม้เนื้อแข็ง ไม้ด

การใช้สอย

ใช้สำหรับวิดน้ำ ทำชาหยั่ง ๓ ขา สูงจากพื้นดินประมาณ ๑.๕๐-๒.๐๐ เมตร ขาด้านบนไขว้ทับกัน ด้านล่างถ่างออกให้มีความกว้างมากกว่าตัวของกระโ้ใช้พอสมควร ใช้เชือกผูกขาหยั่งด้านบนตรงกลางห้อยลงมาผูกตรงบริเวณกลางขอบในของกระโ้ใช้ ใช้มือทั้งสองข้างจับที่ปลายคันของกระโ้ใช้ปัดลงไปตักน้ำแล้วเหวี่ยงเททิ้งไปข้างหน้า วิธีนี้จะผ่อนแรง (สุวรรณ ประกอบการ.สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่ากระโ้ใช้ที่ใช้ในชีวิตประจำวันของลาวแวงนั้น สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักไม่ได้เกี่ยวพันกับความเชื่อหรือประเพณีอื่นใด

ศิลปหัตถกรรมของชาติพันธุ์ลาวแวง

๑.๒๐ กระบุงปากบาน ใช้แบกข้าวขนข้าว

ภาพประกอบ ๒๕ กระบุงปากบาน ที่ทำจากไม้ไผ่สาน ของ ลาวแจ้วหนองเมือง

รูปแบบ

กระบุงปากบานของลาวแจ้ว มีลักษณะเป็นรูปทรงกรวยสูงก้นเล็ก ปากกว้างประมาณ ๘๐-๑๐๐ เซนติเมตร ก้นมีรูปทรงสี่เหลี่ยม กระบุงปากบานใช้ในการขนข้าวเปลือก มุมทั้ง ๔ ด้าน และก้นกระบุงจะเสริมด้วยไม้ไผ่อีกข้างละ ๒ อัน ให้แข็งแรง ขอบกระบุงใช้ยางรัดจักยานหุ้ม

ลวดลาย

การสานกระบุงปากบานของลาวแจ้ว ส่วนใหญ่นิยมสานเป็น ลายขัด ลายสอง ลายสามจากกันสานด้วยตอกเส้นใหญ่ ปากกระบุงสานด้วยตอกเส้นเล็ก (กอง ศรีจันทร์. สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

วัสดุ

ใช้ไผ่สีสุก หวายหรือลวด ยางรัดจักยาน สำหรับไผ่จักสานเป็นตอก จากนั้นสานแบบบังคับทิศทางให้เป็นรูปทรงกลมก้นสูงปากบานตามแบบที่ต้องการ ขอบกระบุงใช้ยางจักยาน เพื่อให้ทนต่อแรงกระแทกเวลาเทข้าว

การใช้สอย

กระบุงปากบานใช้ในการขนย้ายข้าวเปลือกจากที่หนึ่งไปทีหนึ่ง เช่น ขนจากลานข้าวขึ้นรถ หรือขนจากรถขึ้นยุ้งฉาง ที่ทำปากบานเพราะจะทำให้ขนได้เยอะๆ

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่ากระบุงปากบานที่ใช้ในชีวิตประจำวันของลาว แง้วนั้นสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักไม่ได้เกี่ยวข้องกับความเชื่อหรือประเพณีอื่นใด

๒. งานทอผ้า

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มสตรี แม่บ้าน ส่วนใหญ่เป็นผู้ทอผ้า จากการศึกษพบว่าชาวลาวแอ้งบ้านหนองเมือง จังหวัดลพบุรีมีการสืบสานภูมิปัญญาผ้าทอมาจากบรรพบุรุษ ผู้หญิงจะเป็นผู้ทอผ้าเพื่อใช้ในครัวเรือน เป็นงานศิลปหัตถกรรมที่มากด้วยคุณค่ายิ่ง ลวดลายผ้าทอของลาวแอ้งนั้นมีความงามที่เป็นอัตลักษณ์ โดยเฉพาะเทคนิคการจก การขีด ผ้าชิ้นผ้าคลุมศรีษะนาค หรือผ้าห่อคัมภีร์นั้น เป็นที่น่าเสียดายว่าในปัจจุบันขาดผู้สืบทอดงานศิลปหัตถกรรมอันทรงค่าเหล่านี้ ผ้าที่พบในหมู่บ้านได้แก่ ผ้าชิ้น ปลอกหมอน ผ้าคลุมศรีษะนาค ผ้ามาน ผ้าปูที่นอน ยาม เป็นต้น

๒.๑ ผ้าชิ้น เป็นผ้าที่ใช้ในชีวิตประจำวันและงานเทศกาล ประเพณีต่างๆ ผู้หญิงชาวลาวแอ้งทุกคนต้องทอผ้าใช้เอง เนื่องจากไม่มีขายและเป็นการแสดงฝีมืออดทนในงานต่างๆอีกด้วย

ศิลปหัตถกรรมของชาติพันธุ์ลาวแอ้ง

ภาพประกอบ ๒๖ ผ้าซิ่นไหม ต่อดิ้นลายนก อายุ ๑๐๐ ปี สมบัติของ
นางดาววัน จิตรเกิด

ภาพประกอบ ๒๗ ผ้าซิ่นไหม ต่อดิ้นลายไล่ปลาไหล อายุ ๑๐๐ ปี สมบัติของ
นางดาววัน จิตรเกิด

ภาพประกอบ ๒๘ ผ้าซิ่น ต่อดิ้นลายนาค สมบัติของผู้ใหญ่ชญาตา คิมพันธ์

ภาพประกอบ ๒๙ ผ้าซิ่นลายดอกพิกุลต่อหัว และลายน้ำไหลสมบัติของ
นางณัฐชา มีเครือ

รูปแบบ

จากการสัมภาษณ์ป้าสง่า ชั้นเล็ก ได้พูดถึงการทอผ้าไว้ว่าสมัยก่อนต้องทอผ้าถุงใช้กันเองไม่มีขาย ผ้าที่ใช้ก็ปลูกเอง มัดหมี่ ย้อม ทอ ทำเองทุกขั้นตอน ใช้ก็กระตุกมาระยะหลังนี้ซื้อด้ายสำเร็จเพราะสะดวก (สง่า ชั้นเล็ก. สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ลวดลาย

การทอผ้าที่นี่ก็จะทำลวดลาย ทั้งลายดั้งเดิมและลายใหม่ลายดั้งเดิมได้แก่ ลายน้าไหล ลายไล่ปลาไหล ลายดอกแก้ว ลายที่คิดเองขึ้นใหม่ ได้แก่ ลายมะเฟือง ลายโทรศัพท์

วัสดุ

ฝ้าย สีย้อมผ้า ฟืม กระสวย กี่ทอผ้า ด้ายสำเร็จ เชือก

การใช้สอย

ผ้าชิ้นเป็นเครื่องนุ่มห่มของผู้หญิง ผ้าพื้นเอาไว้ใช้นุ่งอยู่บ้าน ทำงานผ้าไหมหรือฝ้ายที่ทอลวดลายสวยงามจะใช้นุ่งออกงานสำคัญๆ เช่นงานแต่งงาน งานบวช งานขึ้นปีใหม่ งานสงกรานต์ งานทำบุญออกพรรษา เป็นต้น

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์ พบว่า การทอผ้าเกี่ยวข้องกับความเชื่อ คือถ้าบ้านไหนมีคนตายห้ามทอผ้าต้องออกไปช่วยงาน หรือลวดลายที่ทอนั้นต้องเป็นรูปที่เป็นมงคลเช่น รูปนก รูปดอกไม้(สง่า ชั้นเล็ก. สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ภาพประกอบ ๓๐ ผ้าชิ้นลายขอ ลายต้นสน ลายน้าไหล และลายข้าวหลามตัด
ของนางคำพัน พรเอนก

๒.๒ ปลอกหมอนชิด ผ้าชนิดนี้เป็นของสูง จึงมักจะทอใช้ในโอกาสที่เป็นมงคลหรืองานพิธี หมอนชิด เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิม ที่มีมาตั้งแต่ในอดีต แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมทางศิลปหัตถกรรมของลาวแก้วไว้อย่างดี

รูปแบบ

จากการสัมภาษณ์ป้าสง่า ชันเล็ก ทำให้ทราบว่าในการทำลายชนิดนั้น ทำยาก ป้าเองทำได้นิดหน่อย ปัจจุบันหาคนทำไม่ได้แล้ว ผ้าชนิดที่มีอยู่เป็นผ้าของรุ่นปู่ย่าทั้งนั้น ปลอกหมอนนั้นต้องทำขนาดพิเศษให้ใหญ่กว่าหมอนนิดหน่อย ทอก่อน แล้วค่อยเย็บที่หลังตรงขอบเย็บเก็บชายให้เรียบร้อยหรือจะใช้ผ้าลูกไม้เย็บเป็นชายก็ได้ (สง่า ชันเล็ก.สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ลวดลาย

ลวดลายบนปลอกหมอนที่เกิดจากการขีดมีหลากหลายลวดลาย แล้วแต่ผู้ใดจะคิดสร้างขึ้น หรือเป็นลวดลายที่สืบทอดทำต่อๆกันมา เช่น ลายช้าง ลายม้า ลายดอกไม้ ลายขอ ลายพรรณพฤกษา ลายพญานาค เป็นต้น

วัสดุ

สีย้อมผ้า ฝ้าย ปิ์ม กี่ทอผ้า อุปกรณ์ที่ใช้ขีดมีปลายแหลม เช่น ขนเม่น

การใช้สอย

ปลอกหมอนใช้สวมหมอนยัดนุ่น ใช้หนุนหัว ใช้รับแขก หรือถวายแด่พระคนที่เคารพนับถือ เพราะผ้าขิดนั้นถือเป็นของสูงของมีค่า

ความเชื่อ ประเพณี

การทำผ้าขิดนั้นเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนา คือ ลวดลายที่ขิดเป็นรูปต่างๆ ที่แฝงด้วยความหมาย ที่เป็นมงคล เช่น ลายพญานาค เป็นตัวแทนของความอุดมสมบูรณ์ ลายพญานาคนี้ทอขึ้นถวายพระในเทศกาลงานบุญต่าง ๆ ลายช้าง ช้างเป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมืองที่เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นใหญ่ค้ำจุนศาสนา ลายม้า ม้าเป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมืองเช่นเดียวกันที่เป็นสัญลักษณ์ของความเข้มแข็ง ทรงพลัง และเป็นพาหนะที่พระพุทธเจ้าใช้ไปทรงผนวช (สง่า ชันเล็ก. สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ภาพประกอบ ๓๑ ปลอกหมอนขิด ที่มีลวดลายสวยงามของลาวเงี้ยว

ภาพประกอบ ๓๒ ลายช้างลายม้าที่ปรากฏบน ปลอกหมอนชิต

๒.๓ ผ้าห่อคัมภีร์ ในสมัยก่อนความรู้ต่างๆจะถูกบันทึกไว้ในใบลาน เรียกว่า “จาร” มีความเชื่อว่า การสร้างหนังสือ คัมภีร์ใบลาน ที่เกี่ยวกับ พระพุทธศาสนาจะได้อันสืบส่งกันยิ่งใหญ่อันด้วยเหตุนี้ เมื่อมีการสร้างคัมภีร์ใบลาน จำเป็นจะต้องมีการเก็บรักษาไว้ให้ดี จึงมีธรรมเนียมนิยมสร้างผ้าห่อคัมภีร์ ใบลานถวายวัด โดยหญิงสาวลาวแฉ่วจะเป็นผู้นำผ้าทอของตนเองมาห่อคัมภีร์ไว้ เนื่องจากความเชื่อว่า ผู้หญิงไม่มีโอกาสพบเหมือนผู้ชาย ดังนั้นผู้หญิงจึงต้อง ทดแทนด้วยการทอผ้าห่อคัมภีร์ขึ้นมา โดยผู้ทอจะทำให้มีขนาดกว้างยาวพอดี กับ ใบลาน และจะทออย่างประณีตงดงาม มีลวดลายสีสืบตามความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการของผู้ทอ มีทั้งผ้าไหมและผ้าไหม ไม่จำกัด ลวดลาย และนำไป ถวายเพื่อใช้ในการห่อคัมภีร์ และจะเป็นการได้อานิสงฆ์เท่าเทียมกับฝ่ายชาย

รูปแบบ

จากการสัมภาษณ์ป้าสง่า ชันเล็ก ทำให้ทราบว่าผ้าห่อคัมภีร์ ทำด้วย จากผ้าซิดทำเป็นลวดลายต่างๆ มีสีสันสวยงามเช่น สีเหลือง สีแดง สีเขียว สีดำ เวลาทอจะแทรกไม้ไผ่ กว้างประมาณ เซนต์หรือสองเซนต์ไว้ตรงกลางผืนผ้าเป็น ระยะๆ เพื่อให้มันแข็งแรงทนทาน ปัจจุบันไม่มีใครทำแล้ว ที่มีเหลืออยู่เป็นผ้า ของรุ่นปู่ย่าทั้งนั้น (สง่า ชันเล็ก.สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ศิลปหัตถกรรมของชาติพันธุ์ลาวแฉ่ว

ลวดลาย

ลวดลายบนผ้าห่อคัมภีร์ ที่เกิดจากการขีดมีหลากหลายลวดลาย แล้วแต่ผู้ใดจะคิดสร้างขึ้น เช่น ลายช้าง ลายม้า ลายดอกไม้ ลายขอ ลายพรรณพฤกษา ลายพญานาค เป็นต้นบางครั้งจะขีดเป็นตัวหนังสือแสดงข้อความต่างๆ ตัวอย่างเช่น พ.ศ. ๒๔๖๔ ประกาศพระเจ้าผู้เชื่อว่านางทองกับแม่ได้มีใจใสสะอาดสร้างผ้าห่อคำไว้กับสาดสะพานขอให้ได้ถึงสุข ๓ ประการแต่ก็ข้าเทัญขอให้ได้มัก ๔ ผล ๔ นิพพานเป็น ๙ ดาบต่อเท้าเข้าสู่สุณิระพาน นิพพานะปัตจะโยโหตุ

วัสดุ

ผ้า ผ้าย ฝีม กี่ทอผ้า ไม้ไผ่ อุปกรณ์ที่ใช้ขีด เป็นอุปกรณ์ปลายแหลม เช่น ขนเม่น ไม้

การใช้สอย

ผ้าห่อคัมภีร์ ใช้ห่อคัมภีร์ใบลานที่จารด้วยเหล็กแหลม เป็นคำสอนตำราต่างๆ ถือได้ว่าเป็นของสูง เมื่อห่อเสร็จจะผูกด้วยเชือกที่ทำจากผ้าเช่นเดียวกัน

ความเชื่อ ประเพณี

การทำผ้าห่อคัมภีร์นั้นเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนา คือ ผู้หญิงจะเป็นผู้ทอผ้าด้วยตนเอง ทำเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ถือว่าเป็นการได้สร้างกุศลที่ยิ่งใหญ่ เพราะผู้หญิงไม่มีสิทธิ์บวชเหมือนผู้ชาย ลวดลายที่ขีดเป็นรูปต่างๆ ที่แฝงด้วยความหมาย ที่เป็นมงคล เช่น ลายพญานาค เป็นตัวแทนของความอุดมสมบูรณ์ ลายช้าง ช้างเป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมืองที่เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นใหญ่ คำจุนศาสนา ลายม้า ม้าเป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมือง ลายขอ ลายดอกไม้ นอกจากนั้นยังทอเป็นข้อความต่างๆ เพื่อหวังบุญกุศลที่จะได้สำเร็จมรรคผล นิพพานต่อไปในอนาคต (สง่า ชันเหล็ก. สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ภาพประกอบ ๓๓ ผ้าห่อคัมภีร์ของลาวแก้วบ้านหนองเมือง

๒.๔ ผ้าມ່ານ เครื่องกันบั้ง โดยปกติทำด้วยผ้า ใช้ห้อยกันห้องหรือประตูหน้าต่าง

ภาพประกอบ ๓๔ ผ้าມ່ານของลาวแก้วบ้านหนองเมือง

รูปแบบ

จากการสัมภาษณ์ป้าสง่า ชันเล็ก ทำให้ทราบว่าผ้าມ່ານทำจากผ้าซิดทอแล้วนำมาเย็บต่อกัน ขอบทำด้วยผ้าพื้นสีต่างๆเอาไว้แขวนกันบั้งตาหรือเป็นฉากกันตรงพระนั่งในงานมงคลต่างๆ ปัจจุบันหาคนทำไม่ได้แล้ว ที่มีเหลืออยู่เป็นผ้าของรุ่นปู่ย่าทั้งนั้น (สง่า ชันเล็ก.สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ลวดลาย

ผ้าผ่านลายขีด ที่เหลืออยู่สองผืนเป็นผ้าที่เกิดจากการขีดมีหลากหลาย ลวดลาย ลายที่พบคือ ลายช้าง ลายม้า ลายคนยืนบนหลังช้าง มือถือดอกไม้ ลายต้นไม้ออกไม้ ลายขอ ลายหน้าบัน ลายตารางสี่เหลี่ยม เป็นต้น

วัสดุ

ผ้า ผ้าย พื้ม ก๊ทอผ้า อุปกรณ์ที่ใช้ขีด เป็นอุปกรณ์ปลายแหลม เช่น ขน เมีน ไม้

การใช้สอย

ผ้าผ่านใช้ห้อยกันห้อง หรือประตู หน้าต่าง เอาไว้แขวนกันบังตาหรือ เป็นฉากกันตรงพระนั่งในงานมงคลต่างๆ

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่าผ้าผ่านที่ใช้ในงานมงคลของลาวเว้า่นั้น สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักไม่ได้เกี่ยวพันกับความเชื่อหรือประเพณีอื่นใด

๒.๕ ย่าม เครื่องใช้สำหรับใส่สิ่งของเล็ก ๆ น้อย ๆ ทำด้วยผ้า มีหูหรือสายในตัวสำหรับสะพาย

รูปแบบ

จากการสัมภาษณ์ป้าสง่า ชันเล็ก ทำให้ทราบว่าย่ามใช้ผ้าทอแล้วนำมาเย็บต่อกันให้เป็นรูปร่างคล้ายถุงขนาดย่อม ไม่ใหญ่เกินไป บุด้านในด้วยผ้าดิบ สีขาวอีกชั้นหนึ่งเพื่อให้ทนต่อการใช้งาน มีหูหรือสายใช้สำหรับสะพายไหล่หรือหัว (สง่า ชันเล็ก.สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ลวดลาย

ย่ามที่พบจะมีลวดลายเรียบๆเช่นลายน้ำไหล ลายทาง หรือลายขีด

วัสดุ

ผ้าผ้าย ด้าย กรรไกร อุปกรณ์ตัดเย็บ

การใช้สอย

ใช้สำหรับใส่สิ่งของเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น ห่อข้าว ห่อหมากพลู หรือใช้งานได้อเนกประสงค์ มีหูหรือสายในตัวสำหรับสะพาย

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่าย่ามที่ใช้ในชีวิตประจำวันของลาวแก่นั้น สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักไม่ได้เกี่ยวพันกับความเชื่อหรือประเพณีอื่นใด

ภาพประกอบ ๓๕ ย่ามของนางคำพัน พรอเนก ลาวแก่นบ้านหนองเมือง

๒.๖ ผ้าปูบ่อนนอน ผ้าปูที่นอนสำหรับปูรองไม่ให้ที่นอนสกปรก รูปแบบ

จากการสัมภาษณ์นางรัชชดา อนุกุล ทำให้ทราบว่าผ้าปูที่นอนจะทำจากผ้าฝ้ายทอ เนื่องจากผ้าฝ้ายเป็นผ้าที่สามารถระบายความร้อนได้ดี ผ้าทอของลาวแก่นจะมีความประณีตสวยงาม (รัชชดา อนุกุล สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ลวดลาย

ผ้าปูที่นอนที่พบจะมีลวดลายเป็นตารางคล้ายผ้าขาวม้าแต่มีสีสันทที่สวยงามกว่าแบบยกดอก ไม่ใช้ลายขีด

วัสดุ

ผ้าฝ้าย

การใช้สอย

ใช้ปูที่บนที่นอนที่ยัดด้วยนุ่น ทำให้การนอนสบายตัวหน้าร้อนผ้าสามารถระบายอากาศได้ดีไม่อับชื้น หน้าหนาวจะอบอุ่นมากกว่าผ้าไหม

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่าผ้าปูที่นอนที่ใช้ในชีวิตประจำวันของลาวแก้วนั้น นอกจากสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักแล้ว ได้เกี่ยวพันกับความเชื่อ ประเพณี ในงานแต่งงาน วันแต่งงานวันแรกที่ต้องส่งสาวสาวเข้าหอ ผ้าปูที่นอน และที่นอนต้องเป็นของใหม่ ที่เจ้าสาวหรือแม่เจ้าสาวต้องเตรียมไว้เพื่อใช้ในโอกาสพิเศษนี้ โดยเชื่อว่าจะทำให้ชีวิตคู่มีความสุข เจริญรุ่งเรืองอยู่กันยืนยาว (รัชชดา อนุกุล. สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ภาพประกอบ ๓๖ ผ้าปูที่นอน ของนางรัชชดา อนุกุล ลาวแก้วบ้านหนองเมือง

๒.๗ ผ้าคลุมหัวนาค ใช้คลุมหัวนาคในขณะที่แห่หน้าไปบวช

ภาพประกอบ ๓๗ ผ้าคลุมหัวนาค สมบัติของนายกษิติ ดีพลางม ลาวแจ้ว
บ้านหนองเมือง

รูปแบบ

จากการสัมภาษณ์ป้าบุญมี มณเฑียรทอง ทำให้ทราบว่าผ้าคลุมหัวนาค จะทำจากผ้าฝ้ายทอทำลายขีด ผืนไม่ใหญ่ เพื่อใช้เป็นผ้าคลุมหัวนาค ผ้าจะมีความประณีตสวยงาม ผ้าคลุมหัวนาคเมื่อก่อนๆ จะถึงพิธีบวช นาคหรือคนที่จะบวชเป็นพระ ต้องโกนหัวให้เรียบร้อยเสียก่อน ดังนั้นเวลาแห่หน้าเวียนรอบโบสถ์ ลาวแจ้วจึงนิยมใช้ผ้าสีเหลืองขนาดใหญ่กว่าผ้าเช็ดหน้านิดหน่อย ใช้คลุมหัวนาคไม่ให้โดนแดดเพราะเวลาโกนหัวใหม่ๆ โดนแดดจะร้อนมาก อาจใช้ผ้าขาวที่ยังไม่ได้ใช้หรือผ้าที่ทอขึ้นมาโดยเฉพาะ แล้วทำชายครุย ๒ ข้างให้สวยงาม (บุญมี มณเฑียรทอง. สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ลวดลาย

ผ้าคลุมหัวนาคจะทอและขีดลายเป็นรูปต่างๆ ให้สวยงามเช่น ลายม้าลายช้าง ลายขอ ลายพญานาค เป็นต้น

วัสดุ

ผ้าฝ้าย ย้อมสีต่างๆ ให้สวยงามเช่นสีเหลือง สีแดง

ศิลปหัตถกรรมของชาติพันธุ์ลาวแจ้ว

การใช้สอย

ใช้คลุมหัวนาศเพื่อไม่ให้ถูกแสงแดด กันร้อน จะเริ่มคลุมตั้งแต่แห่นาคออกจากบ้านเพื่อไปเวียนรอบโบสถ์ ๓ รอบ ก่อนเข้าโบสถ์จึงถอดออก

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่าผ้าคลุมหัวนาศเกี่ยวข้องกับความเชื่อและความศรัทธา คือคนที่จะทอดผ้าต้องเป็นแม่ของนาศที่จะทอดให้ลูกชายไว้คลุมหัวตอนเป็นนาศ คนสมัยก่อนถือว่าหัวเป็นของสูง ดังนั้นหัวของนาศจึงต้องระมัดระวังป้องกันอย่างดี เพราะถ้าหากประสบอุบัติเหตุ ทำให้มีบาดแผลเลือดตกยางออกจะไม่สามารถบวชได้ การได้บวชลูกชายให้เป็นพระจึงเหมือนกับการได้เกาะผ้าเหลืองขึ้นสวรรค์ (บุญมี มณฑิรทอง. สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

๓. งานไม้

จากการศึกษาในการลงพื้นที่พบว่า ชาวลาวแง้วบ้านหนองเมืองมีงานศิลปหัตถกรรมที่เป็นลักษณะเชิงช่างฝีมืออยู่มากมายหลายอย่างที่แสดงความโดดเด่นไม่แพ้งานทอผ้าซิดเลย ผลงานการสร้างสรรค์ของลาวแง้วนั้นมีความประณีต สวยงามโดยเฉพาะงานแกะสลักไม้ พบว่ามีบ้านที่สร้างด้วยไม้ที่มีลักษณะเด่นของลาวแง้วเหลืออยู่เพียงสองหลังเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีงานหัตถกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันอีกส่วนหนึ่งที่น่าสนใจ การลงพื้นที่เก็บข้อมูลพบผลงานดังนี้

๓.๑ เขียนหมาก คือภาชนะสำหรับใส่เครื่องหมากพลู รูปแบบ

จากการสัมภาษณ์ ลุงกอง ศรีจันชัย ได้พูดถึงเขียนหมากไว้ว่าเขียนหมากเป็นเสมือนสิ่งที่ใช้ในการต้อนรับแขกประจำบ้านในสมัยก่อน ไม่ว่าแขกไปใครมาเยี่ยมเยียน เจ้าของบ้านก็จะยกเขียนหมากมาต้อนรับ กินหมากกินพลูกันไปคุยกันไป ช่วยสร้างให้บรรยากาศเป็นกันเอง ถือเป็นธรรมเนียมพื้นบ้านของไทย

อย่างหนึ่ง ลักษณะของเชียนหมาก คือ ทำมาจากไม้เนื้ออ่อน ทำเป็นรูปสี่เหลี่ยม ก้นของเชียนหมากเป็นพื้นเรียบใช้ไม้แผ่นเรียก เชียนหมากทรงสูง เชียนหมาก มีอยู่ ๔ ช่อง ๑ ช่องใหญ่และ ๓ ช่องเล็กมีฝาปิดสองฝาใช้เลื่อนไปมาได้ แต่ละช่อง มีสิ่งของอยู่ข้างใน เช่น ตลับหมาก ตลับยาเส้น เต้าปูน ชองพลู เต้าปูนที่ใส่ปูนแดงไว้ หมากสดและหมากแห้ง กรรไกรหนีบหมากและตะบันหมาก นอกจากนั้น ยังมีสิ่งของกระจุกกระจิกที่อยู่ในเชียนหมากอีกหลายอย่าง เช่น ขี้ผึ้ง ยาถม ยาหม่อง (กอง ศรีจันทร์. สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ลวดลาย

เชียนหมากโดยมากทำด้วยไม้แผ่น ไม่มีลวดลาย

วัสดุ

วัสดุที่นิยมนำมาทำเชียนหมากได้แก่ไม้เนื้อแข็งเช่น ไม้สัก ไม้ยาง

การใช้สอย

เอาไว้ใส่ของต่างๆเกี่ยวกับการกินหมาก เช่น หมาก พลุ ยาเส้น เต้าปูน ชองพลู เต้าปูนที่ใส่ปูนแดงไว้ กรรไกรหนีบหมากและตะบันหมาก นอกจากนั้น ยังมีสิ่งของกระจุกกระจิกที่อยู่ในเชียนหมากอีกหลายอย่าง เช่น ขี้ผึ้ง ยาถม ยาหม่อง เป็นต้น

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่าเชียนหมากที่ใช้ในชีวิตประจำวันของลาวแก่นั้น สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักไม่ได้เกี่ยวพันกับความเชื่อหรือประเพณีอื่นใด

ภาพประกอบ ๓๘ เขียนหมาก สมบัติของนายสุนทร โสภา ลาวแง้ว
บ้านหนองเมือง

๓.๒ กระสวย อุปกรณ์อย่างหนึ่งใช้ในการทอผ้า

ภาพประกอบ ๓๙ กระสวย ของลาวแง้วบ้านหนองเมือง

รูปแบบ

จากการสัมภาษณ์ ป้าบุญมี มณเฑียรทอง ได้พูดถึงกระสวยไว้ว่าเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้า ทำด้วยไม้ ปลายสองด้านมน ตรงกลางกลวงสำหรับใส่หลอดด้ายพุ่ง หรือด้ายพุ่งพิเศษ มีขนาดเหมาะสมมือ ใช้พุ่งไปมาระหว่างการยกเส้นด้ายยืนขึ้นลง ที่หนองเมืองพบกระสวยสองแบบ คือ แบบเจาะช่องเดียว กับเจาะช่องคู่ รูปร่างลักษณะ มีลักษณะเรียว ยาว ปลายงอน คล้ายเรือ ห่องแบนเรียบ นิยมใช้กับการทอผ้าชนิดผ้ายก ที่ไม่ต้องการความรวดเร็วในการทอผ้าพื้นที่ไม่ต้องการลวดลายมาก อาจมีกระสวยใช้เพียงหนึ่งหรือสองอัน แต่การทอผ้าที่ต้องการสีเส้นและลวดลายสวยๆ จะต้องมีกระสวยหลายอัน พอกับจำนวนด้ายและสีที่ใช้ (บุญมี มณเฑียรทอง .สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ลวดลาย

กระสวยที่พบโดยมากทำด้วยไม้ ไม่มีลวดลาย

วัสดุ

วัสดุที่นิยมนำมาทำกระสวยได้แก่ไม้เนื้อแข็งเช่น ไม้สัก

การใช้สอย

เอาไว้สำหรับใส่หลอดด้ายพุ่ง หรือด้ายพุ่งพิเศษ มีขนาดเหมาะสมมือ ใช้พุ่งไปมาระหว่างการยกเส้นด้ายยืนขึ้นลง

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่ากระสวยที่ใช้ในชีวิตประจำวันของลาวแก่นั้น สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักไม่ได้เกี่ยวพันกับความเชื่อหรือประเพณีอื่นใด

๓.๓ กระต่าย เป็นเครื่องมือสำหรับขุดมะพร้าวที่ยังไม่ได้กะเทาะเปลือกออก

ภาพประกอบ ๔๐ กระต่าย ของลาวแก้วบ้านหนองเมือง

รูปแบบ

จากการสัมภาษณ์ลุงสุวรรณ ประกอบการ ได้พูดถึงกระต่ายไว้ว่าเป็นเครื่องมือสำหรับขุดมะพร้าว ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง ไม้อะไรก็ได้ ทำคล้ายๆ ตั้งนั่งให้ทางหัวมันสูงกว่าทางก้นหน่อยนึงเวลานั่งขุดมันจะขุดง่าย ตรงหัวเอาฟันกระต่ายวางแล้วตอกตะปู บางอันใช้บากไม้ก่อนแล้วค่อยเอาฟันกระต่ายใส่ (สุวรรณ ประกอบการ. สัมภาษณ์. ๒๕๕๘) จากการสำรวจพบว่ากระต่ายที่หนองเมืองมีหลายรูปแบบ เช่น เป็นรูปห้าเหลี่ยมหัวแหลมมีขาสองอันหน้าหลัง บางอันทำเล็กบางอันทำใหญ่บางอันมีฟันกระต่ายโค้ง บางอันมีขาเดียวออกแบบให้สามารถพับเก็บและมีที่รองมะพร้าวด้านหน้าได้ถือเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่ออกแบบได้เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอยได้เป็นอย่างดี

ลวดลาย

กระต่ายที่พบโดยมากทำด้วยไม้แผ่นเรียบ ไม่มีลวดลาย

วัสดุ

วัสดุที่นิยมนำมาทำกระต่ายได้แก่ไม้เนื้อแข็งไม้อะไรก็ได้เช่น ไม้สัก ไม้มะค่า ประดู่

การใช้สอย

เอาไว้สำหรับขุดมะพร้าวคั้นทำน้ำกะทิสำหรับแกงหรือทำขนม

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่ากระต่ายที่ใช้ในชีวิตประจำวันของลาวแฉ่วนั้น สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักไม่ได้เกี่ยวพันกับความเชื่อหรือประเพณีอื่นใด

๓.๔ อี้วฝ้าย เป็นเครื่องมือคัดแยกเมล็ดออกจากปุยฝ้ายที่แห้งสนิทดีแล้ว

ภาพประกอบ ๔๑ อี้ว ของลาวแฉวบ้านหนองเมือง

รูปแบบ

จากการสัมภาษณ์ ลุงสุวรรณ์ ประกอบการ ได้พูดถึงอ้าวไว้ว่าหน้าตามันคล้ายกับเครื่องบดปลาหมึกในตลาด ที่มีแกนหมุนสองแกนหมุนด้วยเฟืองที่ขบกันอยู่ด้านนอกของเพลาค้นหมุน เวลาใช้ๆมือหมุนอีกมือคอยใส่ฝ้ายทำด้วยไม้เนื้อแข็ง(สุวรรณ์ ประกอบการ. สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ลวดลาย

อ้าวที่พบโดยมากทำด้วยไม้ ไม่มีลวดลาย

วัสดุ

วัสดุที่นิยมนำมาทำอ้าว ได้แก่ไม้เนื้อแข็งส่วนมากจะทำด้วยไม้สัก

การใช้สอย

เอาไว้สำหรับใช้บีบเมล็ดฝ้ายให้แตกและคัดแยกเปลือกและเมล็ดออกจากฝ้ายเพื่อนำไปทำเป็นเส้นด้ายสำหรับทอผ้า

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่าอ้าวที่ใช้ในชีวิตประจำวันของลาวแก่นั้น สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักไม่ได้เกี่ยวพันกับความเชื่อหรือประเพณีอื่นใด

๓.๕ โตก ภาชนะทรงกลมทำด้วยไม้ มีขาสูง ใช้เป็นสำหรับอาหาร

รูปแบบ

จากการสัมภาษณ์ ลุงเทียม จิตเกิด ได้พูดถึงโตกไว้ว่า เอาไว้ใส่อาหารทำด้วยไม้ มีลักษณะกลมเหมือนถาด มีขาสูง เอาไว้วางกับข้าวถวายพระ (ลุงเทียม จิตเกิด .สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ลวดลาย

โตกที่พบทำด้วยไม้กลึง ทาสีแดง ไม่มีลวดลาย

วัสดุ

วัสดุที่นิยมนำมาทำโตก ได้แก่ไม้ไผ่ หวาย ไม้เนื้อแข็งส่วนมากจะทำด้วยไม้สัก

การใช้สอย

เอาไว้สำหรับใส่ข้าวและใส่กับข้าวเพื่อถวายพระพุทธรูป หรือพระสงฆ์

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่าโตกที่ใช้ในชีวิตประจำวันของลาวแ่งนั้น เชื่อว่าของที่จะใช้ถวายพระนั้นจะต้องยกขึ้นเหนือพื้นห้ามวางกับพื้น จึงต้องใช้ภาชนะที่มีขาเช่นโตก

ภาพประกอบ ๔๒ โตก ของลาวแ่งบ้านหนองเมือง

๓.๖ กะโห้ เป็นอุปกรณ์ที่ใช้เกี่ยวกับทำนา ใช้ลากข้าวมากองรวมกัน รูปแบบ

จากการสัมภาษณ์ คุณ รัชชดา อนุกุล ได้พูดถึงกะโห้ไว้ว่า สมัยก่อนเมื่อเกี่ยวข้าวก็จะนวดข้าวถ้าข้างมีจำนวนมาก ๆ จะใช้วัวควายหลายตัวมาย่ำฟ่อนข้าวที่เรียงไว้บนลาน จนเมล็ดข้าวร่วงหลุดจากฟางจนหมด จากนั้นจะใช้คนฉายเป็นเครื่องมือเพียสงฟางออกจากเมล็ดข้าวไปกองไว้รอบ ๆ ลาน การรวมกองข้าวเปลือกจะใช้ไม้กะโห้ ลากกวาดเมล็ดข้าวมารวมกันเป็นกอง

ศิลปหัตถกรรมของชาติพันธุ์ลาวแ่ง

(รัชชดา อนุกุล. สัมภาษณ์. ๒๕๕๘) ไม่กะโหล่งจะมีลักษณะด้ามทำด้วยไม้เหล็มยาวประมาณ ๒.๕๐ เมตร โค้งเล็กน้อย กะโหล่ง มีลักษณะคล้ายกับคราดมือ แต่แตกต่างกันในส่วนซี่คราด คราดมือจะเหลาไม่เป็นซี่ ๆ สำหรับคราดพิเศษ ฟางข้าว กะโหล่งที่คราดเป็นแผ่นไม้หนาทึบ มีความสูงประมาณ ๑๕ เซนติเมตร ยาวประมาณ ๓๐ เซนติเมตร ใช้ไม้หนาขนาด ๑ – ๓ เซนติเมตร ใช้กับไสแผ่นไม้ให้เรียบ แผ่นไม้ในส่วนล่างซึ่งทำหน้าที่คราดข้าวเปลือก ไส้ให้บางแฉลบ ส่วนด้านบนจะหนากว่า การไสให้บางนี้ช่วยให้การชักดึงข้าวได้สะดวกในเวลาใช้แรงมือกดที่ด้ามไม้กะโหล่ง คุมไม้ที่บางแฉลบจะทำให้ตกลงไปในกองข้าวเปลือก และชักดึงได้ง่าย ใช้ส่วเจาะแผ่นไม้ตรงกึ่งกลางแผ่น เจาะริมขอบด้านบนให้มีขนาดเล็กกว่าด้ามไม้จับเล็กน้อย (บุญทัน บุญแก้ว. สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ลวดลาย

กะโหล่งที่พบทำด้วยไม้ ไม่มีลวดลาย

วัสดุ

วัสดุที่นิยมนำมาทำกะโหล่ง ได้แก่ ไม้เนื้อแข็งส่วนมากจะทำด้วยไม้สัก

การใช้สอย

กะโหล่งจะใช้เวลาฉนวดข้าวขณะอยู่ในลาน ใช้ชักดึงเมล็ดข้าวเปลือกให้เป็นกอง ๆ ตามที่ต้องการ จะง่ายต่อการตวงหรือการตกขนเข้ายุ้งฉาง นอกจากใช้ลากข้าวเปลือกที่อยู่ในลานแล้ว กะโหล่งยังใช้สำหรับดึงข้าวเปลือกในเวลาขนลงจากเกวียนหรือรถ เพื่อขนใส่ยุ้งฉางได้สะดวก

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่ากะโหล่งที่ใช้ในชีวิตประจำวันของลาวแวงนั้น สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักไม่ได้เกี่ยวพันกับความเชื่อหรือประเพณีอื่นใด

ภาพประกอบ ๔๓ กะโห้ ของลาวแก้วบ้านหนองเมือง

ภาพประกอบ ๔๔ พั่ว ของลาวแก้วบ้านหนองเมือง

๓.๗ พลั่ว เป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งซึ่งใช้สำหรับสาดข้าว

รูปแบบ

จากการสัมภาษณ์ ลุงบุญทัน บุญแก้ว ได้พูดถึงพลั่วไว้ว่า พลั่วใช้สำหรับ ตักเมล็ดข้าวเปลือก การเลือกไม้มาทำพลั่ว จะเลือกไม้สัก หรือไม้เนื้อค่อนข้างเบา ตกแต่งง่าย หากไม่มี ไม้ที่นำมาทำพลั่วจะเป็นไม้แผ่นยาวประมาณ ๒ เมตรหนา ประมาณ ๑.๕ เซนติเมตร ตัวพลั่วที่ตักข้าวสำหรับสาดจะกว้างประมาณ ๒ เมตร เหลาและไสกบกลม ๆ เหมือนด้ามพาย วิธีใช้พลั่ว เมื่อจับที่ด้ามพลั่วใช้ปลายพลั่ว ที่เป็นรางหรือส่วนเว้านั้น ตักเมล็ดข้าวที่ได้จากการทุบฟ่อนข้าว การใช้พลั่วตัก เมล็ดข้าวเปลือกสาดให้เมล็ดข้าวลึบและเศษที่ไม่ต้องการแยกออกจากกัน เวลา สาดจะสาดขวางทางลม เพื่อให้ส่วนที่ไม่ต้องการปลิวไปตามลม คงเหลือแต่ เมล็ดข้าวหล่นอยู่ในลาน หากลมแรงเกินไปก็ไม่เหมาะที่สาดข้าวในเวลานั้น เพราะจะพัดเอาเอาเมล็ดข้าวเปลือกไปได้ เมล็ดข้าวลึบที่ปลิวไปไม่ไกลกองเมล็ด ข้าวเปลือก ชาวบ้านจะนำไปใส่กระด้งคัดอีกทีหนึ่ง ปัจจุบันการใช้พลั่วสาดข้าว ไม่มีให้เห็นแล้ว (บุญทัน บุญแก้ว. สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ลวดลาย

พลั่วที่พบทำด้วยไม้เนื้อแข็ง ไม่มีลวดลาย

วัสดุ

วัสดุที่นิยมนำมาทำพลั่ว ได้แก่ ไม้เนื้อแข็งน้ำหนักเบาส่วนมากจะทำ ด้วยไม้สัก

การใช้สอย

เอาไว้สำหรับตักเมล็ดข้าวเปลือกสาดให้เมล็ดข้าวลึบและเศษที่ไม่ต้องการแยก ออกจากกัน

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่าพลั่วที่ใช้ในชีวิตประจำวันของลาวแวงนั้น สร้างขึ้นเพื่อ ประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักไม่ได้เกี่ยวพันกับความเชื่อหรือประเพณีอื่นใด

๓.๘ ครกตำข้าว สาก เป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งซึ่งใช้สำหรับตำข้าว

ภาพประกอบ ๔๕ ครกตำข้าว สาก ของลาวแง้วบ้านหนองเมือง

รูปแบบ

จากการสัมภาษณ์ ลุงกอง ศรีจันชัย ได้พูดถึงครกตำข้าวกับสากไว้ว่า ตัวครกทำจากท่อนไม้เนื้อแข็งทั้งต้นตัดให้มีความยาว ๘๐-๙๐ เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง ๕๐-๖๐ เซนติเมตร ใช้ขวานขุดให้เป็นร่องลึกตรงกลางแล้ว นำขี้เลื่อยหรือกลบใส่เป็นเชื้อจุดไฟเผาตรงกลางจะทำให้ขุดง่ายขุดให้เป็นโพรงลึกตามต้องการ แล้วจึงขัดภายในให้เรียบ (กอง ศรีจันชัย. สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ลวดลาย

ครกที่พบทำด้วยไม้เนื้อแข็ง ไม่มีลวดลาย สากจะทำเป็นท่อนเหลี่ยมหรือกลมมนก็ได้

วัสดุ

วัสดุที่นิยมนำมาทำครก ได้แก่ ไม้เนื้อแข็งส่วนมากจะทำด้วย ไม้มะค่า ไม้ประดู่ ไม้สัก ส่วนสากทำจากไม้เนื้อแข็งยาว ๒ เมตร ปลายทั้งสองข้างโค้งมน หัวสากจะมนใหญ่ ส่วนปลายสากจะมนเรียวเล็ก บริเวณกลางคอดกลม พอดีกับมือกำอย่างหลวม

ศิลปหัตถกรรมของชาติพันธุ์ลาวแง้ว

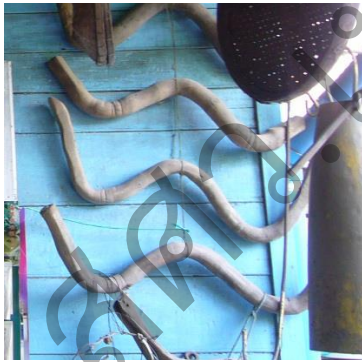
การใช้สอย

เอาไว้สำหรับตำเมล็ดข้าวเปลือกเพื่อแยกเปลือกออกจากเมล็ด การใช้ครกตำข้าว จะนำข้าวเปลือกใส่ลงไปในครกพอประมาณ ผู้ที่ทำหน้าที่ตำข้าวจะยืนข้างๆ ครก ใช้มือทั้ง ๒ ข้างจับที่กึ่งกลางสาก ยกสากขึ้นแล้วตีลงไปในครก ให้สากไปกระแทกข้าวเปลือก ทำเช่นนี้เรื่อยไปจนกว่าเปลือกข้าวจะหลุดออกหมด

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่าครกกับสากที่ใช้ในชีวิตประจำวันของลาวแก้วนั้นสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักไม่ได้เกี่ยวพันกับความเชื่อหรือประเพณีอื่นใด

๓.๙ แอ็ก ไม้วางขวางบนคอวัวหรือควายใช้ไถนา คราดนา หรือเทียมเกวียน เป็นต้น

70

ภาพประกอบ ๔๖ แอ็ก ของลาวแก้วบ้านหนองเมื่อง

รูปแบบ

จากการสัมภาษณ์ ลุงกอง ศรีจันชัย ได้พูดถึงแอกไว้ว่า แอกทำด้วยไม้ไผ่หรือไม้เนื้อแข็งก็ได้ ถ้าแอกทำจากไม้ไผ่ต้องเลือกไม้อ่อน ดัดมันตั้งแต่เล็กๆ ให้โค้งตามต้องการ แต่ถ้าทำจากไม้เนื้อแข็งต้องตากไม้ให้โค้งแต่จะไม่โค้งสวยเหมือนไม้ไผ่ ไม้เบากว่าไม้เนื้อแข็งทำให้ควายไม่รับน้ำหนักมาก ข้อเสียของแอกไม้ไผ่คือต้องรอมันโต ถึงตัดมาใช้ได้ (กอง ศรีจันชัย, สัมภาษณ์, ๒๕๕๘)

ลวดลาย

แอกที่ทำด้วยไม้ไผ่ดัดให้โค้งงอตามต้องการ เป็นรูปคล้าย พอพาน

วัสดุ

วัสดุที่นิยมนำมาทำแอกได้แก่ไม้ไผ่ ไม้เนื้อแข็งแต่เบา

การใช้สอย

เอาไว้สำหรับใส่บนคอของควายในการนา หรือลากเกวียน ใช้ในการบังคับควายไม่ให้เดินออกนอกทาง โดยผูกเชือก โยงระหว่างคอกับไถ

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่าแอกที่ใช้ในชีวิตประจำวันของลาวแวงนั้น สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักไม่ได้เกี่ยวพันกับความเชื่อหรือประเพณีอื่นใด

๓.๑๐ เรือขุด เรือชนิดที่ทำด้วยไม้ซุงทั้งต้นหรือทั้งท่อน ขุดด้านบนให้เป็นรางแล้วเปิดปากออกให้กว้าง ถากหัวและท้ายเรือให้เรียวเขี้ยวขึ้น

รูปแบบ

จากการสัมภาษณ์ ลุงพยงค์ วงษ์จันนา ได้พูดถึงเรือไว้ว่าเรือที่หนองเมืองมีหลายอย่าง มีทั้งลำเล็กลำใหญ่มีกันเกือบทุกบ้าน เพราะน้ำมันท่วม เอาไว้พายไปไหนมาไหน เรือนี้เขาล่องน้ำจากภาคเหนือเอามาขาย ชาวบ้านเราไม่ค่อยทำ จะทำก็เรือลำเล็กๆ (พยงค์ วงษ์จันนา, สัมภาษณ์, ๒๕๕๘)

ศิลปหัตถกรรมของชาติพันธุ์ลาวแวง

ลวดลาย

พบว่าเรือส่วนมากที่ใช้ในชีวิตประจำวันมักไม่มีลวดลาย จะมีเฉพาะบ้านที่มีฐานะจะตกแต่งลวดลายที่หัวเรือและท้ายเรือด้วยโลหะให้สวยงามที่พบเป็นรูปกระถางบัว มีกอบัว อีกด้านจะเป็น ลายนก ลายพญานาค และลายดอกไม้

วัสดุ

เรือที่พบใช้ไม้ซุงทั้งต้นหรือทั้งท่อนส่วนใหญ่จะทำจากไม้ตะเคียน หรือไม้สัก ขุดด้านบนให้ เป็นรางแล้วเบิกปากออกให้กว้าง ถากหัวและท้ายเรือให้เรียวเจดขึ้น ตามส่วน เช่น เรือหมู เรือพายม้า

การใช้สอย

เอาไว้สำหรับพายสัญจรไปมา หรือบรรทุกของ สำหรับพระจะใช้พายบิณฑบาตเวลาน้ำท่วม

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่าเรือที่ใช้ในชีวิตประจำวันของลาวแก่นั้น สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักไม่ได้เกี่ยวพันกับความเชื่อหรือประเพณีอื่นใด

ภาพประกอบ ๔๗ เรือชุต ของลาวแวงบ้านหนองเมือง

๓.๑๑ หน้าไม้ เครื่องยิงชนิดหนึ่ง มีคันและราง ยิงด้วยลูก

ภาพประกอบ ๔๘ หน้าไม้ ของลาวแวงบ้านหนองเมือง

รูปแบบ

จากการสัมภาษณ์ ลุงพยงค์ วงษ์จันนา ได้พูดถึงหน้าไม้ไว้ว่า หน้าไม้ทำจากไม้เนื้อแข็งกับไม้ไผ่ เชาะร่องต้นบนเพื่อวางลูกดอกมีสายสำหรับยิงและคันทำจากไม้ไผ่ เป็นเครื่องมือเอาไว้อิงสัตว์ที่จะมาทำเป็นอาหาร เช่น ใช้ยิงกบ

ศิลปหัตถกรรมของชาติพันธุ์ลาวแวง

ยิ๋งู ไก่ป่า นก นอกจากนี้แล้วหน้าไม้ยังช่วยป้องกันตัวป้องกันทรัพย์สินได้อีกด้วย (พยงค์ วงษ์จันทร์. สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ลวดลาย

หน้าไม้ที่พบไม่มีลวดลาย

วัสดุ

หน้าไม้ที่พบตัวจะใช้ไม้เนื้อแข็งเช่น มะค่า ประดู่ ไม้สัก ส่วนคันจะใช้ไม้ไผ่ที่มีความยืดหยุ่นโค้งงอได้ง่าย ใช้เชือกฝืนเป็นสาย

การใช้สอย

เอาไว้สำหรับยิงสัตว์ตัวเล็กๆที่นำมากินได้เช่นไก่ งู นก กบ

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่าหน้าไม้ที่ใช้ในชีวิตประจำวันของลาวแวงนั้นสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักไม่ได้เกี่ยวข้องกับความเชื่อหรือประเพณีอื่นใด แต่จะมีคำสอนเกี่ยวกับหน้าไม้ว่าเป็นของอันตรายห้ามนำมาเล่นหรือเล่นใกล้กัน เช่นคำว่า ปีน ผา หน้าไม้ อย่าเล่นอันตราย

๓.๑๒ งานฉลุไม้ และ ไม้แกะสลัก สำหรับตกแต่งบ้านให้ดูสวยงามรูปแบบ

จากการสัมภาษณ์ ผู้สูงอายุชาวบ้านหนองเมืองหลายคน ได้พูดถึงการปลูกบ้านและการตกแต่งด้วย ไม้ฉลุและงานไม้แกะสลักไว้ว่า บ้านที่มีงานไม้แกะสลักที่สวยงามนั้นก็จะมีเหลืออยู่สองสามหลังเท่านั้นแหละเป็นบ้านของคนมีศักดิ์ หลังหนึ่งก็ของอดีตกำนัน แยกตายไปแล้วตอนนี้ก็มีลูกหลานเฝ้าอยู่คนเดียว มันก็พังไปตามเวลา อายุมันก็เกือบร้อยปีแล้วมั้ง ช่วงที่ท่าก็คนแฉวนี้แหละเมื่อก่อนราคาไม้ก็แพง แต่ตอนนี้หาช่างทำไม่ได้แล้ว อีกหลังก็เหลือลูกกับป้าเป็นคนเฝ้าลูกเข้าไปทำงานกรุงเทพกันหมด เมื่อก่อนเป็นบ้านหลังใหญ่พี่น้องจะมารวมกันทำบุญ รดน้ำดำหัวพ่อใหญ่แม่ใหญ่กันที่บ้านหลังนี้ (สัมภาษณ์. ๒๕๕๘)

ลวดลาย

ไม้ฉลุและงานแกะสลักที่พบมีลวดลาย พรรณพฤกษา ลายดอกไม้ ลายสัตว์ ลายเรขาคณิต ลายจีน ลายกวาง ลายนก มีความอ่อนช้อยสวยงามมาก

วัสดุ

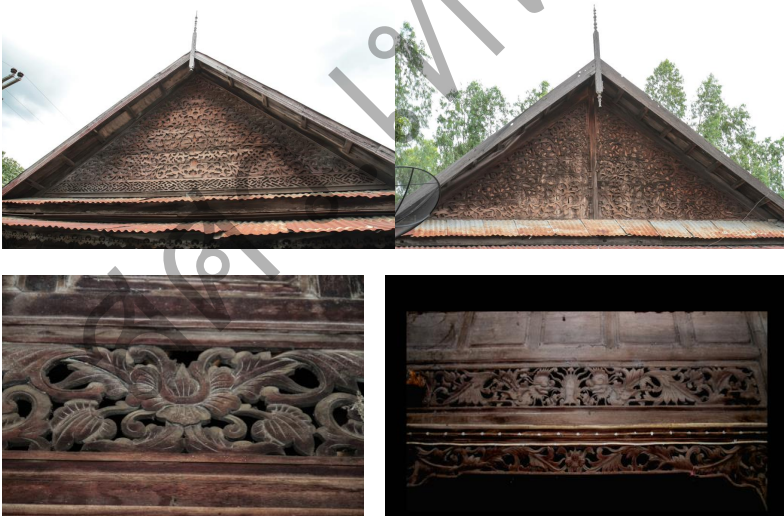
จะใช้ไม้เนื้อแข็งเช่น ไม้สักเพราะจะฉลุหรือแกะง่าย

การใช้สอย

เอาไว้สำหรับตกแต่งส่วนต่างๆของบ้านเช่น หน้าบัน เชิงชาย ค้ำยัน ช่องลม หน้าต่าง ประตู ตู้โชว์ ตู้เก็บของ เป็นต้น

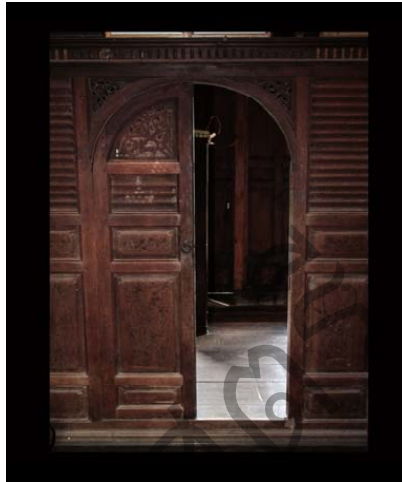
ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่าไม้ฉลุ และไม้แกะสลักที่ตกแต่งบ้านของลาวแวงนั้น สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยและความงามเป็นหลัก นอกจากนั้น ลวดลายที่ใช้จะต้องมีความหมายและเป็นสิริมงคลกับบ้าน เช่นลายดอกไม้ ลายนก

ภาพประกอบ ๔๔ ตัวอย่าง งานฉลุไม้และไม้แกะสลัก ของลาวแวงบ้านหนองเมือง

ภาพประกอบ ๕๐ ตัวอย่าง งานฉลุไม้และไม้แกะสลัก ของลาวแ้วบ้านหนองเมือง

๓.๑ ธรรมาสันสิงห์เทินบุษบก ที่สำหรับพระภิกษุสามเณรนั่งแสดงธรรม

ภาพประกอบ ๕๑ ธรรมาสันสิงห์เทินบุษบก ของลาวแก้วบ้านหนองเมือง

รูปแบบ

จากการสัมภาษณ์ ผู้สูงอายุชาวบ้านหนองเมืองหลายๆ คน ได้พูดถึง ธรรมาสันฐานสิงห์ของวัดหนองเมืองไว้ว่าตั้งแต่เด็กโตมาก็เห็นธรรมาสันอันนี้แล้ว ไม่รู้ว่าใครสร้างแต่น่าจะเป็นช่างจากทางภาคเหนือ อายุก็น่าจะเกือบร้อยปีแล้ว เป็นธรรมาสันที่แตกต่างจากธรรมาสันโดยทั่วไปคือ มีลักษณะเป็นรูปสิงห์ยืน มีบุษบกเทินอยู่ข้างบน ทำด้วยไม้ต้นใหญ่แกะสลัก ต่อกันหลายชิ้น ตัวบุษบกเป็นเครื่องมือทำเป็นชั้นซ้อนลดหลั่นประดับตกแต่งลายฉลุไม้ บันไดอยู่ด้านขวา ธรรมาสันนี้น่าจะสร้างโดยช่างชาวเหนือหรือชาวพม่า เป็นโบราณวัตถุที่มีคุณค่ามาก เพราะหาได้ยาก(สัมภาษณ์. ๒๕๕๘) จากข้อมูลที่พบธรรมาสันในลักษณะนี้ พบอยู่ที่ภาคอีสานอีกแห่งหนึ่งคือ ธรรมาสันสิงห์ศิลปะญวนที่บ้านชีทวน ตั้งอยู่ที่ ศาลาการเปรียญวัดศรีนวลแสงสว่างอารมณ์ บ้านชีทวน ตำบลชีทวน อำเภอเมืองใน

ศิลปหัตถกรรมของชาติพันธุ์ลาวแก้ว

จังหวัดอุบลราชธานีธรรมาสน์สิงห์เทินบุษบก ตัวองค์ธรรมาสน์ สร้างขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๖๘ ลักษณะเป็นรูปสิงห์ยืนเทินปราสาท สร้างด้วยอิฐถือปูน ยอดปราสาทเป็นเครื่องไม้เป็นชั้นลดหลั่น เชื่อว่าเป็นงานศิลปกรรมที่เกิดจากงานผสมผสานความคิดของช่างฝีมือไทยชืทวน กับช่างญวนในสมัยนั้นบนตัวธรรมาสน์สิงห์ประดับประดาด้วยกระจกสีต่างๆ อย่างสวยงาม (วัดศรีนวลแสงสว่างอารมณ์. ๒๕๕๘.ออนไลน์)

ลวดลาย

ธรรมาสน์ฐานสิงห์มีไม้ฉลุและงานแกะสลัก ตรงบันไดจะแกะเป็นลายพญานาคฐานแกะเป็นรูปคนครึ่งนกหรือหงส์ อีกด้านแกะเป็นรูปเทวดาถืออาวุธ ศิลปะพม่า บุษบกตกแต่งด้วยลายหน้ากระดาน ด้านล่าง ลายนกคาบ และลายกันขดลายพญานาค

วัสดุ

จะใช้ไม้เนื้อแข็งเช่น ไม้สัก มะค่า ประดูเพราะจะฉลุหรือแกะง่าย

การใช้สอย

เป็นที่สำหรับพระภิกษุสามเณรนั่งแสดงธรรม โดยจะใช้กับงานใหญ่ๆ เช่นงานเทศน์มหาชาติ

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่าธรรมาสน์ฐานสิงห์ ของลาวแวงนั้น สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่สำหรับพระภิกษุหรือสามเณรนั่งแสดงธรรม เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมคืองานบุญใหญ่เช่นวันเทศน์มหาชาติ ซึ่งมีคนไปทำบุญที่วัดเยอะ พระเปรียบเสมือนตัวแทนพระพุทธเจ้าที่เทศนาสั่งสอนสัตว์จึงต้องยกไว้ในที่สูง บุษบกเปรียบดังปราสาทหรือวิมาน ส่วนฐานสิงห์นั้นมีความหมาย ในวัฒนธรรมไทย “สิงห์” หรือ “สิงโต” นั้นถูกนำมาใช้ตกแต่งสถาปัตยกรรมที่ เกี่ยวข้องกับกษัตริย์ เพื่อให้เป็นสัญลักษณ์ของพลังอำนาจและความแข็งแกร่ง ซึ่งในทุกวัฒนธรรมล้วนแล้วแต่ใช้สิงโตเป็นสัญลักษณ์ในเชิงนี้กันทั้งสิ้น สิ่งที่ปรากฏในประเทศไทย นั้นเราอาจจะเคยได้ยิน คำว่า “สีหบัญชร” ซึ่งเป็นที่พระมหากษัตริย์

เสด็จออกยังมณฑลหรือ หน้าต่าง และเรียกพระบรมราโชวาทในครั้งนั้นว่า “สีหนาท” หมายถึงเสียงคำรามของ สิงโต นอกจากสถาบันกษัตริย์แล้ว “สิงโต” ถือว่ามีบทบาทอย่างมากในสถาบันศาสนา ไม่แพ้กัน มักจะมีรูปปั้นสิงห์ตั้งอยู่หน้าประตูทางเข้าของวิหารหรืออุโบสถ บ้างก็อยู่ตรงหน้า ประตูทางเข้าเขตวัด การนำสิงโตมาประดับเช่นนี้ก็เพื่อแสดงว่า สิงโตเป็นสัตว์ที่มีพลัง อำนาจสามารถ ขบไล่สิ่งอัปมงคลและสิ่งชั่วร้ายไม่ให้เข้าเขตวัดและอารามได้ (สิงห์ผู้พิทักษ์ ในงานสถาปัตยกรรม. ๒๕๕๘. ออนไลน์) ดังนั้นฐานสิงห์ของบุษบกวัดหนอง เมืองจึงน่าจะมีความหมายดังกล่าว ซึ่งความเชื่อเกี่ยวกับสิงโตนี้มีมาตั้งแต่ สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ที่อินเดีย

๔. งานจิตรกรรม

จากการศึกษาในการลงพื้นที่พบว่า ชาวลาวแฉวบ้านหนองเมืองมีงาน จิตรกรรมที่เป็นลักษณะเชิงช่างฝีมือที่แสดงความโดดเด่น ผลงานการสร้างสรรค์ งานจิตรกรรมของลาวแฉวนั้นมีความผูกพันอยู่กับศาสนา ปรากฏอยู่ในภาพวาด บนผืนผ้าใบ ที่พระภิกษุใช้ประกอบการแสดงธรรมในงานบุญงานใหญ่ๆ เพื่อให้ ผู้ที่มาทำบุญเห็นภาพผลแห่งการทำดี ทำชั่วได้ชัดเจนและเกรงกลัวต่อบาป จากการลงเก็บข้อมูล พบงานจิตรกรรมดังนี้

ศิลปหัตถกรรมของชาติพันธุ์ลาวแฉว

ภาพประกอบ ๕๒ ภาพจิตรกรรมบนผืนผ้า ของลาวแจ้วบ้านหนองเมือง

ภาพประกอบ ๕๓ ภาพจิตรกรรมบนผนังผ้า ของลาวแก้วบ้านหนองเมือง

รูปแบบ

จากการลงพื้นที่พบงานจิตรกรรมบนผืนผ้า โดยใช้ผ้าดิบสีขาวไม่ได้รองพื้น เขียนด้วยสีน้ำหรือสีฝุ่น คาดว่ามีอายุไม่ต่ำกว่า ๕๐ ปี เป็นช่างฝีมือชาวบ้านไม่ปรากฏชื่อผู้วาด วาดภาพสอนธรรม ตอนพระมาลัยโปรดสัตว์ ขนาดกว้าง ๑.๒๐ เมตร ยาว ๘.๐๐ เมตร แบ่งภาพเป็น ๓ ตอน ได้แก่ ริมซ้ายเป็นภาพสวรรค์ ตรงกลางเป็นโลกมนุษย์ ขวาสุดเป็นแดนนรก แบ่งภาพโดยใช้ต้นไม้เป็นตัวแบ่งภาพ

ลวดลาย

เรื่องราวด้านซ้ายเป็นภาพที่พระมาลัยได้นำดอกบัวทั้งแปดดอกที่มานพยากจนน้อยถวายเพื่อนำไปสักการะพระสถูปจุฬามณี ซึ่งเป็นที่บรรจุพระเกศโมฬีของพระพุทธเจ้าที่พระองค์ตัดมอบให้แก่ท้าวมหาพรหมเมื่อครั้งที่พระองค์เสด็จออกผนวช ภาพตรงกลางเป็นภาพชายหนุ่มยากจน ลงเล่นน้ำในสระบัวและเก็บดอกบัวกลับบ้าน แปดดอก ระบุว่าทางพบพระมาลัยได้ถวายดอกบัวทั้งแปดให้พระมาลัยและทูลขอให้พ้นจากความยากจน ภาพขวาสุดเป็นภาพพระมาลัยได้ลงโปรดคนที่ทำชั่ว ตกนรก ให้พ้นจากกรรม ไปเกิดในภพภูมิที่ดี

วัสดุ

สีฝุ่นผสมน้ำบนผ้า

การใช้สอย

เอาไว้สำหรับเป็นภาพประกอบในการเทศนาสั่งสอนธรรมในวันสำคัญๆ ทางศาสนาหรืองานศพ

ความเชื่อ ประเพณี

จากการสัมภาษณ์พบว่า ภาพจิตรกรรมบนผืนผ้าเรื่องพระมาลัยนั้นที่ใช้สำหรับเทศนา จะมีความเชื่อเกี่ยวกับการทำได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ให้คนเห็นถึงกฎแห่งกรรม เป็นประเพณีของไทยแต่โบราณที่นิยมเทศน์กันในงานศพ มีจุดประสงค์เพื่อสั่งสอนให้ผู้คนมีความรู้เรื่องบาปบุญคุณโทษ นรก - สวรรค์ และเพื่อให้เจ้าภาพหรือญาติผู้ตายคลายความเศร้าโศกลง

สรุป

จากการศึกษารวบรวมผลงานศิลปหัตถกรรม ของลาวแก้วบ้านหนองเมือง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี จำนวน ๔๑ ชิ้น โดยศึกษาจากผลงานศิลปหัตถกรรม ที่ชาวลาวแก้วทำขึ้นเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อใช้ในพิธีกรรมต่างๆ โดยแบ่งตาม วัสดุและวิธีการสร้างสรรค์ ได้แก่ งานจักสาน ที่ใช้ไม้ไผ่ หวาย เชือก ใบไม้เป็นต้น งานทอผ้า ที่ทำเป็นลวดลายต่างๆ งานไม้ และงานจิตรกรรม โดยใช้วิธีการถ่ายภาพ การสัมภาษณ์ สรุปงานแต่ละประเภทได้ดังนี้

๑. งานจักสาน เครื่องใช้ต่างๆจำนวน ๒๐ ชนิด ส่วนมากจะเป็นเครื่องมือที่ใช้ในบ้านและเครื่องมือจับสัตว์น้ำ เครื่องมือทำมาหากิน ในหมู่บ้านหนองเมือง อำเภอบ้านหมี่จังหวัดลพบุรีมีลักษณะทางภูมิศาสตร์คือเป็นที่ราบลุ่ม มีน้ำท่วม ในหน้าฝน ไม่ห่างจากหมู่บ้านมีคลองชลประทานชยันนา – ป่าสัก ขาว บ้านส่วนใหญ่ทำนาเป็นอาชีพหลัก และหากินอยู่กับห้วย หนอง คลอง บึง ดังนั้นเครื่องจักสานที่พบเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต การหาปลา การปลูกพืชผัก การจักสานทุกชนิดจึงสัมพันธ์กับวิถีชีวิต สภาพความเป็นอยู่ แสดงให้เห็น ภูมิปัญญาของชาวบ้านที่สามารถดำเนินชีวิตสอดคล้องกับธรรมชาติโดยเลือก ใช้วัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น ที่ทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศ ชาวบ้านผู้ชายจะทำงานจักสานโดยได้รับการสืบทอดมาจากพ่อแม่ หรือบรรพบุรุษ อาจเกิดจากการเรียนรู้โดยตรง หรืออาจจะเป็นการลักจำมาทำและเกิดการสร้างสรรค์ รูปแบบใหม่ขึ้นมาบ้างเป็นบางชนิด ปัจจุบันการทำงานจักสานไม่มีผู้สืบทอด เนื่องจาก ลูกหลานชาวลาวแก้วมีการศึกษาที่สูงขึ้น นิยมไปทำงานในเมือง มากกว่าชนบทเครื่องมือเครื่องใช้บางอย่างได้ล้าสมัยไม่จำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป อุปกรณ์บางอย่างทำด้วยวัสดุสมัยใหม่เช่นพลาสติกที่ สะดวกและมีจำหน่ายทั่วไปเช่นเชง ตะกร้า ทำให้เครื่องจักสานเสื่อมความนิยมลง สรุปประเด็นต่างๆ ที่ได้ทำการศึกษาคือ

๑.๑ รูปแบบ เครื่องจักสานที่พบมีหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ ทรงกลม ทรงกระบอก ทรงเหลี่ยม ทรงรี หรือรูปแบบผสมผสาน ได้แก่ ก้นเหลี่ยมปากกลมเช่นกระบุง หรือก้นแหลมปากกลม เช่นไซ เป็นต้น

๑.๒ ลวดลาย ลวดลายที่นิยมใช้ในการทำเครื่องจักสานได้แก่ ลายขัด ลายขัดสอง ลายขัดสาม ลายขัดสี่ ลายขัดห้า ลายขีด ลายตามะกอก ยิ่งลายขัดมากเท่าไร จะแน่นมากขึ้นเท่านั้น

๑.๓ วัสดุ วัสดุที่ใช้ในงานจักสานคือ ไม้ไผ่ หวาย เชือก พลาสติก ลวด ด้าย มิดจัดตอก มิดพร้าว เลื่อย คริมตึงตอก เศษผ้าพันนิ้ว ก้านตาล กะลา ใบมะพร้าว ใบลาน

๑.๔ การใช้สอย เครื่องจักสานส่วนใหญ่จะใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น พัด สุ่มไก่ กระดัง กระจาดใช้ในบ้าน แอบข้าว ใช้ในครัว รอบ ไซ ซองใช้จับสัตว์ บั้งก็ จะลอม กระเตงใช้ประกอบอาชีพ กวักใช้ประกอบพิธีกรรม เป็นต้น

๑.๕ ความเชื่อ ประเพณี เครื่องจักสานที่ใช้กับความเชื่อ ได้แก่ รอบ ไซ กวัก เอาไว้ดักเงิน ดัก ทอง เครื่องจักสานที่ใช้ในประเพณีได้แก่ กระบุงตะกร้าที่ใช้ใส่ของหาบไปทำบุญ

๒. งานทอผ้า งานทอผ้าชาวลาวแก้วบ้านหนองเมือง จังหวัดลพบุรี มีการสืบสานภูมิปัญญาผ้าทอมาจากบรรพบุรุษ ผู้หญิงจะเป็นผู้ทอผ้าเพื่อใช้ในครัวเรือน เป็นงานศิลปหัตถกรรมที่มากด้วยคุณค่ายิ่ง ลวดลายผ้าทอของลาวแก้วนั้นมีความงามที่เป็นอัตลักษณ์ โดยเฉพาะเทคนิคการจก การขีด เช่น ผ้าขิ่น ผ้าคลุมหัวนาค หรือผ้าห่อคัมภีร์ ในอดีตผู้หญิงลาวแก้วต้องทอผ้าเอง ทุกคนเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาด้านการทอผ้าจากรุ่นสู่รุ่นโดยแท้จริง เป็นที่น่าเสียดายว่าในปัจจุบันขาดผู้สืบทอดงานศิลปหัตถกรรมอันทรงค่าเหล่านี้ ผ้าที่พบในหมู่บ้านได้แก่ ผ้าขิ่น ปลอกหมอน ผ้าคลุมหัวนาค ผ้ามาน ผ้าปูที่นอน ยาม ผ้าห่อคัมภีร์ เป็นต้น จากการศึกษาพบว่าลาวแก้วหนองเมืองเป็นคนรักสงบ รักสวยรักงาม ศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างเหนียวแน่น ชาวลาวแก้วยังนิยม

ส่งลูกให้ศึกษาในชั้นสูง เมื่อเข้าไปเก็บข้อมูลในวัดได้พบ ไบลานจารด้วยภาษาบาลี สันสกฤต บัณฑิต เรื่องราวพิธีกรรม และเรื่องพุทธศาสนาให้พระภิกษุธรรมและฆราวาสศึกษาเรื่องทางโลก เช่นตำรายาเป็นต้น ทำให้รู้ว่า ชาวลาวแก้วเป็นกลุ่มคนที่เฝ้าหาความรู้มาตั้งแต่ในอดีต บ้านเรือนข้าวของเครื่องใช้ล้วนสวยงาม มีราคา บ้านที่ตั้งอยู่ใกล้กันล้วนเป็นเครือญาติมีความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ชุมชนลาวแก้วหนองเมืองในปัจจุบันยังคงใช้ชีวิตที่เรียบง่ายไม่รีบร้อน สงบ อารมณ์ดีและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแต่งกายของชาวลาวแก้วในอดีตจากภาพเก่าพบว่า ผู้หญิง สวมเสื้อแขนกระบอกยาวถึงข้อมือ ห่มสไบทับ นุ่งผ้าซิ่นมัดหมี่ ต่อหัวต่อตีนซิ่น หรือใส่เสื้อคอปิด ผ่าอก แขนเสื้อทรงกระบอก อดิตนิยมตัดผมสั้นทรงดอกกระพุ่ม นิยมให้ฟันดำด้วยการกินหมาก หากมีงานสำคัญทางศาสนาหรืองานมงคลก็จะนิยมแต่งกายให้สวยงามอดฝึมือการทอผ้าของตน จะสະພາຍຍ່າມຂີດໃບເລັກหรือตะกร้าใส่หมากพลูหรือของมีค่าติดตัวไปหากไปทำงานในนาในไร่จะนุ่งซิ่นฝ้ายสีดำ สำหรับการแต่งกายของชาวลาวแก้วชายตัดผมทรงมหาดไทยใส่น้ำมัน ใส่เสื้อที่ตัดเย็บด้วยผ้าฝ้าย กางเกงขาก้วย และคาดทับด้วยผ้าขาวม้า ใส่ ชุดที่กล่าวมานี้ใช้ได้ทุกงาน ทุกพิธีกรรม ถ้าอยู่กับบ้านจะนุ่งกางเกงขาก้วย ไม่สวมเสื้อ คงมีเพียงผ้าขาวม้าคาดไหล่ จะเห็นได้ว่างานทอผ้านั้นมีบทบาทในชีวิตประจำวันของลาวแก้วอย่างแยกกันไม่ได้ ปัจจุบันหาบ้านที่มีการทอผ้าด้วยวิธีการขีด ไม่มีอีกแล้วเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ มีผ้าทอสำเร็จรูปสวยๆ มากมายจำหน่ายในท้องตลาดทำให้การผลิตผ้าทอมือลดความสำคัญลง จากการศึกษาสรุปประเด็นในงานผ้าทอได้ดังนี้

๒.๑ รูปแบบ งานทอผ้าที่พบเป็นรูปแบบที่ทำขึ้นเฉพาะงานตามหน้าที่และประโยชน์ใช้สอยได้แก่ ผ้าซิ่น ปล็อกหมอน ผ้าห่อคัมภีร์ ผ้ามัน ยาม ผ้าปูที่นอน ผ้าคลุมหัวนาค

๒.๒ ลวดลาย ลวดลายที่นิยมใช้ในการทำผ้าขิดที่มีชื่อเสียงของลาวแก้วได้แก่ ลวดลายที่สืบทอดทำต่อกันมา เช่น ลายช้าง ลายม้า ลายดอกไม้

ศิลปหัตถกรรมของชาติพันธุ์ลาวแก้ว

ลายขอ ลายพรรณพุกษา ลายพญานาค ลายน้ำไหล ลายหน้าบัน ลายเรขาคณิต สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม ลายดอกแก้ว ลายนก ลายหงส์ ลายหน้ากระดาน

๒.๓ วัสดุ วัสดุที่ใช้ในงานทอผ้าคือ ผ้าหรือไหม อีว้าฝ้าย กง หลา หลอดด้าย กี่ทอผ้า ฝีม ไม้ขีด กระสวย มีด กรรไกร

๒.๔ การใช้สอย งานทอผ้าส่วนใหญ่จะใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ผ้าซิ่น ผ้าถุง ยาม ผ้าปูที่นอน ปลอกหมอน ผ้า màn

๒.๕ ความเชื่อ ประเพณี งานทอผ้าที่ใช้กับความเชื่อ ได้แก่ ผ้าทอคุ้มภัย

๓. งานไม้ ได้แก่เครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ เครื่องมือ ล่าสัตว์ พาหนะการเดินทาง ที่นั่งเทศนา เครื่องตกแต่ง ที่ทำจากไม้ จำนวน ๑๓ ชนิด ชาวลาวแก้วบ้านหนองเมืองมีงานศิลปหัตถกรรมที่เป็นลักษณะ เชิงช่างฝีมืออยู่มากมายหลายอย่าง ที่แสดงความโดดเด่นไม่แพ้งานทอผ้าซิด ผลงานการสร้างสรรคของลาวแก้วนั้นมีความประณีต สวยงามโดยเฉพาะงาน แกะสลักไม้ พบว่ามีบ้านที่สร้างด้วยไม้ที่มีลักษณะเด่นของลาวแก้วเหลืออยู่เพียง สามหลัง งานไม้ที่โดดเด่นของลาวแก้วอีกประการคือ ธรรมเนียมสิ่งทอที่บูชก ที่มีแห่งเดียวเท่านั้น หาได้ยาก นอกจากนี้ยังมีงานหัตถกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ ในชีวิตประจำวันอีกส่วนหนึ่งที่น่าสนใจ ชาวลาวแก้วมีวิธีการเลือกวัสดุ เช่น ไม้ ที่นำมาสร้างสรรคจะมีความแตกต่างและเลือกใช้ตามความเหมาะสมของแต่ละ ชิ้นงาน เนื่องจากในอดีตวัสดุที่นำมาทำงานไม้อย่างง่ายดาย เช่น ไม้สัก ไม้มะค่า ไม้ประดู่ ไม้ยาง ไม้ตะเคียน เป็นต้น ปัจจุบันป่าถูกทำลายลงไปมากทำให้ขาด วัสดุในการทำและ ขาดคนในการสืบทอด ทำให้งานไม้ที่เป็นศิลปหัตถกรรมของ ลาวแก้ว อาจถูกกลืนลือนไปในอนาคต จากการศึกษาสรุปประเด็นในงานไม้ได้ดังนี้

๓.๑ รูปแบบ งานไม้ที่พบเป็นรูปแบบที่สร้างขึ้นเฉพาะงานตามหน้าที่ และประโยชน์ใช้สอยได้แก่ เขียนหมาก กระสวย กระต่าย อีว้าฝ้าย โตก กะให้ พลั่ว ครก สาก แอ็ก เรือ หน้าไม้ งานฉลุไม้ งานแกะสลัก ธรรมาสน์

๓.๒ ลวดลาย ลวดลายที่นิยมใช้ในการทำงานไม้ส่วนใหญ่ไม่มีลวดลาย จะมีบางประเภทที่ทำลวดลายได้แก่งานแกะสลัก จะทำเป็นลายพรรณพฤกษา ลายเรขาคณิต ลายนก ลายกวาง ลายต้นไม้ ลายจีน ลายแจกัน ลายปลา ลายดอกไม้ ส่วนลวดลายบนธรรมาสนั้นศิลปะจะเป็นลายไทยและลายพม่าผสมผสานกัน

๓.๓ วัสดุ วัสดุที่ใช้ในงานไม้คือ เลื่อย สิว กบไสไม้ กระดาษทราย ค้อน ตะปู ไม้สาก ไม้มะค่า ไม้ตะเคียน ไม้ยาง ไม้ประดู่ ไม้ก้ามปู ไม้เนื้ออ่อน

๓.๔ การใช้สอย งานไม้ส่วนใหญ่จะทำได้เพื่อใช้ในครัวเรือน ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่นกระสวย กระต่าย อีว้าย โตก กะให้ พลั่ว ครก สาก แอ กะเรือ หน้าไม้

๓.๕ ความเชื่อ ประเพณี งานไม้ที่เกี่ยวกับความเชื่อ ประเพณีคือ ธรรมาสน์

๔. งานจิตรกรรม งานจิตรกรรมเป็นงานที่แสดงออกด้วยการวาด ภาพระบายสีบนผืนผ้าใบ จากการลงพื้นที่พบงานจิตรกรรมที่เป็นลักษณะเชิงช่างฝีมือที่แสดงความโดดเด่นของลาวแก้ว ผลงานการสร้างสรรคงานจิตรกรรมของลาวแก้วนั้นมีความผูกพันอยู่กับศาสนาดังที่กล่าวในข้างต้นว่า ชาวลาวแก้วมีความเลื่อมใสในพุทธศาสนาмаกดังที่ปรากฏจากการทำบุญในรูปแบบต่างๆ เช่นการทอดผ้าห่อคัมภีร์ เป็นต้น งานจิตรกรรมที่พบ ปรากฏอยู่ในภาพวาดบนผืนผ้าใบ ที่พระภิกษุใช้ประกอบการแสดงธรรมในงานบุญงานใหญ่ๆ เช่นงานเทศน์มหาชาติ เพื่อให้ผู้ที่มาทำบุญเห็นภาพผลแห่งการทำดี ทำชั่วได้ชัดเจน และเกรงกลัวต่อบาป จากการลงเก็บข้อมูล พบรายละเอียดงานจิตรกรรมดังนี้

๔.๑ รูปแบบ งานงานจิตรกรรมที่พบ เป็นภาพเขียนด้วยสีฝุ่นผสมน้ำ หรือสีน้ำอะคริลิก บนผืนผ้าใบที่ไม่ได้รองพื้น ขนาด ๑.๒๐ x ๘.๐๐ เมตร

๔.๒ ลวดลาย เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับโลก ๓ โลกได้แก่ โลกสวรรค์ โลกมนุษย์ และนรกภูมิ

ศิลปหัตถกรรมของชาติพันธุ์ลาวแก้ว

๔.๓ วัสดุ ผืนผ้าใบ และสีฝุ่นผสมน้ำ

๔.๔ การใช้สอย ผืนผ้าใบจะใช้ห้อยแขวนบนศาลาการเปรียญ ในวันสำคัญทางศาสนาเพื่อเป็นภาพประกอบ การเทศนาสั่งสอนพุทธศาสนิกชน เมื่อไปทำบุญ

๔.๕ ความเชื่อ ประเพณี ภาพจิตรกรรมบนผืนผ้าใบเน้นการสอน เรื่องกรรมดี กรรมชั่ว เพื่อให้คนเกรงกลัวต่อบาป

สศว. เทพสตาร

สศว. เทพสตรี

บรรณานุกรม

- กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย. (๒๕๕๗). [ออนไลน์]เข้าถึงได้จาก<http://www.sac.or.th/databases/ethnic/Content/Information/laogao.html> (๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗)
- เกษสินี โชติกเสถียร (๒๕๔๘). การศึกษางานศิลปหัตถกรรมและวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำใน ตำบลเขาย้อย อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี. กรุงเทพฯ: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- กอง ศรีจันชัย. (๒๕๕๘, ๑๙ มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย จุติรัช อนุกุล ที่บ้านเลขที่ ๑๖/๑ หมู่ ๓ ตำบลหนองเมือง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี
- ชัชวาล สุคนธวิจิตร. (๒๕๓๙). กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดลพบุรี. ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี
- เทียม จิตเกิด. (๒๕๕๘, ๑๙ มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย จุติรัช อนุกุล ที่บ้านเลขที่ ๑๔ หมู่ ๓ ตำบลหนองเมือง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี
- ธิดา ชมภูนิช (๒๕๓๙). การศึกษาศิลปหัตถกรรมไทยเชิงในจังหวัดนครปฐม. สำนักศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏนครปฐม. กรุงเทพฯ: พิทักษ์อักษร.
- นงลักษณ์ เนื่องแก้ว. (๒๕๕๘, ๑๙ มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย จุติรัช อนุกุล ที่บ้านเลขที่ ๖๗ หมู่ ๖ ตำบลหนองเมือง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี
- อนุกุล ชมพูนิช (๒๕๓๓). เครื่องใช้ในครัวแบบดั้งเดิมของคนไทยชนบทภาคกลาง. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์
- บุญมี มณเฑียรทอง. (๒๕๕๘, ๙ มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย จุติรัช อนุกุล ที่บ้านเลขที่ ๙๙/๒ หมู่ ๓ ตำบลหนองเมือง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี
- บุญทัน บุญแก้ว. (๒๕๕๘, ๑๙ มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย จุติรัช อนุกุล ที่บ้านเลขที่ ๑๓๙/๑ หมู่ ๒ ตำบลหนองเมือง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี
- พยอม ทองแผ่น. (๒๕๕๗, ๒๗ มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จุติรัช อนุกุล ที่บ้านเลขที่ ๖ หมู่ ๑ ตำบลหนองเมือง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี
- พยงค์ วงษ์จันนา. (๒๕๕๘, ๑๙ มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย จุติรัช อนุกุล ที่บ้านเลขที่ ๗๔ หมู่ ๓ ตำบลหนองเมือง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

รัชชดา อนุกุล. (๒๕๕๘, ๑๙ มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย จุติรัช อนุกุล ที่บ้านเลขที่ ๙๙/๒ หมู่ ๓ ตำบลหนองเมือง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

รุจิรา เขียวธรรม และคณะ (๒๕๔๕). **ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและกลุ่มชาติพันธุ์ลาวแก้ว**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ลาวแก้ว. (๒๕๕๗). [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก <http://www.library.tru.ac.th/il/lpcul๑๒.html> (๑๒ มีนาคม ๒๕๕๗)

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. (๒๕๓๓). **ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน**. กรุงเทพฯ: ปานยา

วิเศษ เงินแกม. (๒๕๕๘, ๑๙ มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย จุติรัช อนุกุล ที่บ้านเลขที่ ๓๑ หมู่ ๒ ตำบลหนองเมือง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

สง่า ชันเล็ก. (๒๕๕๘, ๑๙ มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย จุติรัช อนุกุล ที่บ้านเลขที่ ๙๙/๒ หมู่ ๓ ตำบลหนองเมือง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

สายทอง บุญลาย. (๒๕๕๘, ๑๙ มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย จุติรัช อนุกุล ที่บ้านเลขที่ ๑๒ หมู่ ๒ ตำบลหนองเมือง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

สุนทร โสกา. (๒๕๕๘, ๑๙ มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย จุติรัช อนุกุล ที่บ้านเลขที่ ๘๕ หมู่ ๒ ตำบลหนองเมือง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

สุวรรณ ประกอบการ. (๒๕๕๘, ๑๙ มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย จุติรัช อนุกุล ที่บ้านเลขที่ ๑๑๔ หมู่ ๒ ตำบลหนองเมือง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

สุรัชย์ เสือสูงเนิน (๒๕๔๘). **การศึกษางานศิลปหัตถกรรมและวิถีชีวิตของชาวไทยเบิ้งโคกสูง จังหวัดลพบุรี** กรุงเทพฯ: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

ศิลปะพื้นบ้าน. (๒๕๕๗). [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก <http://www.thailandsworld.com/th/thailand-thai-art/thai.../index.cfm> (๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗)

ศิริวัฒน์ นารีเลิศ. (๒๕๕๗). **งานศิลปหัตถกรรม** [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก [http://www.th.wikipedia.org/wiki/\(๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๗\)](http://www.th.wikipedia.org/wiki/(๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๗))

สศว. เทพสตรี